

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Hesse_Herman-Rana_proza.pdb

PDB Name: Hesse Rana proza

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXT

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 24.10.2008

Modification Date: 24.10.2008

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

Hermann Hesse Raná próza
překlad Vladimír Tomeš

Hodina po půlnoci

Což věčná vesna tam nesela po tichých nivách kolkolem pestrý život? A nespřádal mír tam pevná vlákna? A nekvetlo věčně tam, co jednou vzrostlo? Novalis

Ostrovní sen

Do délky vyklenutá, měkká vlna vrhla můj člun obloukem na skalisko. Ztroskotavší snílek se zdvihl z veslařské lavice a vztáhl paže k němé zemi. Můj purpurový plášť zvláčněl a splýval mi od boků v měkkých, poddajných záhybech. Paže a krk mi veslováním a postem zhubly, vlasy narostly a padaly mi v hustých vlnách po zádech. V temně zelených, klidných vodách zálivu se zrcadlil můj obraz a já viděl, že jsem se za tu dlouhou plavbu změnil, opálil se, ze-štíhlel, stal se pružnějším. Na tvářích mi hodiny hrůzy zanechaly památku na zažitá nebezpečí a porážky i na jejich překonání. Všechna rána bez slunce, kdy jsem se bolavýma rukama přidržoval člunu, všechny bouře, které přede mnou rozevřely mořské propasti, se mi zapsaly hlubokým písmem vrásek a jizev na tvářích a na krku.

Ale mé oči zářily jasně v hlubokých důlcích a rozhlížely se dětsky ostražitě. Probděly mnoho nocí a pátraly po věčných hvězdách a pozorně pronikaly barevnými mořskými nocemi, aby zahlédly vynořivší se plachty nebo kus břehu. Neviděly mnoho dní ani zrnko prachu a jen zřídka se v touze usmívaly, když spatřily v dálce kouř ze vzdálených, skrytých měst. Nyní se na mne na celé kolo smály z hladkého

zrcadla.

A teď do sebe vpíjely dlouho odpíraný pohled na bílé kameny, hnědavou zemi, traviny a křoviny. Vnímal jsem vzduch kolem křovin jako jemný, bělavý pás, neboť jsem nadlouho odvykl vzduchu nad zemí a nad zelení. Mé nozdry sály s plachou rozkoší sytou, něžnou vůni louky a holé země a mé nohy vstupovaly rázně a zároveň šetrně na lahodné dobro pevniny.

Z jejího nitra ke mně lenivě zavanul vítr. Přinášel pach lesních bylin a slabou vůni vzdálených zahrad. Tu jsem po něm "táhl v sladké blaženosti obě paže a cítil jsem s rozkoší, jak mi jeho měkký dech

klouže po prstech a po rukou i po spáncích, uvyklých řezavým mořským větrům.

Vytáhl jsem omšelý člun na písčinu a přešel pravicí po jeho tvrdé, vyklenuté obrubě, vyhlazené křečovítymi doteky mých rukou. Nato jsem se vydal do nitra pevniny až k vysokým křovinám, které tam v hustém kruhu čněly jako zeď a táhly se, až kam můj zrak dohlédl. Šel jsem podél toho zeleného houští a líboval si ve vlhém, modravém stínu, zeleně a zlatě prosvětleném. Moje kroky vedly loukou s ohebnými travinami, jež byly pozvolna čím dál vyšší a dotýkaly se mých kolen hedvábnými květy.

Travnatá plocha se koupala v jasném slunečním světle, jen okraj, po němž jsem šel, byl díky vysokým křovinám stejnoměrně vrouben stinným pásem.

Jak jsem tak kráčet dál a v kolenou mě lehce šimrala sladká únava, rozevřel se v křoví po mé levici úzký vchod, podobný bráně. Spatřil jsem zelenavé přitímní, v něm do tvaru podkovy proklestěnou stezku a v pozadí strmící koruny stromů. Umně uvitý květinový řetěz však naznačoval zákaz vstupu. Chvilí jsem postál a mé oči se koupaly v tom něžném přitímní a těšily se z palety jemných barev. Neboť od světla zeleného křoví až po sotva viditelné tajemství nejzazšího nitra háje se zeleň lomila do tisíce odstínů. Oko žádostivě sledovalo pozvolna se prohlubující temnotu až k nejvzdálenější lesní hnědi a s novou rozkoší se vracelo k žlutavému světlému osluněné louky.

S veselou rozpustilostí jsem sňal květinový řetěz ze zaoblených sloupů, uvolnil vstup a obtočil si tím červeným a bílým vinutím krk a boky, takže jsem byl vystrojen jako pro letní slavnost. Nato jsem vykročil opatrně do polotemna. Objevil jsem mýtinu, vykácenou přesně do kulata, s hustými stěnami z mladých kmínků a křovisk, i úzká stezka byla umně prosekána v houští. Skrze vrcholky vyčnívajících stromů pronikalo hnědé a zelené světlo. Na kruhové mýtině byla zem posypána světlým pískem a proti sobě byly umístěny dvě mramorové, úzké, půlkruhové lavičky. Nade vším panovalo hluboké lesní ticho. Dal jsem se vést stezkou, která vedla do hloubi lesa. Hlava mi těžkla od nezvyklé vůně a slyšel jsem, jak mi prudce tepe krev.

Jak jsem tak nějakou dobu šel, tíha v kolenou rostla a já jsem zatoužil někde si odpočinout. Mezitím cesta zahrnula a rozšířila se a lesní stěny, po obou stranách rychle ustupující, otevřely pohled do světlého prostoru, který se táhl do dálky a vypadal jako nějaká zahrada. Mnoho širokých i úzkých cestiček, zhusta lemovaných křov-

visky, se vinulo kolem trávníků a záhonů, na nichž kvetly v celé své nádheře růže a jiné pestrobarevné květy, dobře ošetřené a zbavené zahnědlých listů. Uprostřed zahradní plochy jsem spatřil ušlechtilé skupiny starých stromů, za nimiž prosvítala nějaká mramorová stavba, palác či chrám.

Zlákala mě nízká lavička, zcela zastíněná vysokými cypřiši. Posadil jsem se na měkký trávník a s rukama pod hlavou jsem se opřel o kamenné sedátko, jak jsem někdy za tichých nocí lehával opřený o veslařskou lavici. Hleděl jsem vzhůru do hloubi kouzelně modrého nebe, na němž bez pohybu viselo pár malých, třpytivých pěnových obláčků, načež jsem zavřel oči a kochal se rudým třpytem, který mi pronikal víčky. Pak se ke mně sklonil bůh spánku a dobrotivě mi uvolnil znavené údy.

Moje duše se ponořila do snu: obrazy včerejška a předvčerejška se vrátily v nové hrůze nebo smutku. Moře obklopovalo mé plavidlo bičujícími vodními spoustami a nebe si vylévalo zlost nepohodou. A mohutněji než nebe na mne doléhala bezhlasá, dávno vytoužená, těžko snesitelná samota. A kdesi za mnou země, z níž jsem se vytrhl, plná hlučných měst. Unavenou ozvěnou, poloztracenou vůní, polo-zapomenutou písni mládí - tak pronikal do špíny a hluku třpyt umění a krásy. Jako tak často viděl

jsem její plaché světlo v úzkostných odlescích, a třásl jsem se a trpěl s ní! Ještě vzdálenější byla jara mého dětství se starosvětsky světlými nebesy a dojímalá mé srdce křehkou vůní.

Na nehluchných perutích letěl můj sen nad klikatými stezkami mého života až k prvním východům slunce a kroužil dlouze, s prchavou zádumčivostí nad prvními kopci, které jsem zlezl, a nad domem mého otce. Slunce překročilo okraj cypřišové stěny a zasáhlo ostrým světlem mé dřímající oči. Zdvihl jsem hlavu a probral se, abych se znovu podíval do hloubi nebe a na zelenou zahradní pláň.

Do uší mi pronikly jasné zvuky a já slyšel, že to jsou lidské hlasy, vyjadřující rozpustilým voláním svou radost. Mezi těmito hlasy však zněl kdesi vespodu jeden čistý, jak moře hluboký, kovový, s jakým jsem se u lidí nikdy nesetkal a který připomínal nedotčený první výtrysk čistého pramene, tak neznalý špíny a tak se opájející životem a svou vlastní krásou. Zněl v něm silný a sladký tón, o němž se s

nepopsatelnou úzkostí domníváme, že ho slyšíme, kdykoli naše duše smutně hovoří s bytostmi ze starého, zlatého věku.

Opatrně jsem rozhrnul široké vějíře větví a spatřil houf mladých žen štíhlého vzrůstu, jak se honí za pozlaceným míčem. Byly rozdělené do dvou skupin a vedly půvabný boj o vlastnictví té třpytivé hračky, kterou jim jedna dívka se smíchem vřdycky znovu přehazovala nad hlavami. Měly na sobě světlá, volná roucha a vlasy povětšinou svázané do jednoduchých uzlů. Když se sehnuly nebo s nazad zvrácenými hlavami čekaly, kam míč dopadne, zahlédl jsem čisté křivky jejich krků a šíjí. Viděl jsem něžně utvářené jamky jejich kotníků, ovinuté zlatými nebo bílými řemínky sandálů. Viděl jsem pružná, štíhlá těla dopředu skloněná při běhu, a krásné, narůžovělé paže, které často vyklouzly z měkkých záhybů svrchního šatu.

Náhle jsem pocítil, jak se strom nade mnou zatřásl a na trávník vedle mne dopadl měkce zlatý míč.

Zdvihl jsem ho a srdce se mi prudce rozbušilo jako někomu, kdo stojí nečekaně tváří v tvář velkému nebezpečí nebo velkému štěstí. Hračky už pádily směrem k mému úkrytu.

Prodral jsem se křovím a stanul jsem jako přízrak před světlým houfem, drže míč v pravici vysoko nad hlavou. Vyhodil jsem ho do vzduchu, ale dívky před ním uskočily a stanuly s údivem v očích před cizincem. Když jsem postoupil kupředu, houf se rozdělil a uvolnil mi širokou uličku, abych jí mohl projít. Jak jsem vzhlédl, všiml jsem si vysoké ženy, která stála blízko proti mně, byla nejkrásnější ze všech a jejich královna.

Sklopil jsem zrak a uklonil jsem se jí. Bílý oděv jí splýval v kněžských záhybech hluboko pod kolena, a bylo v ní tolik čistoty a vznešenosti, že jsem poklesl na duchu a zastyděl se. Byl jsem si plně vědom všech bludných cest, jimiž jsem prošel, všech rouhání, jichž jsem se dopustil, všeho, co bylo ošklivé a chorobné na mém tékavém životě, a čím jsem se chtěl blýsknout a pyšnit, bylo to tam. Klečel jsem se sklopenou hlavou pln studu a pokory, když se ozval její čistý hlas. Zněl plněji a skvostněji než hlasy ostatních žen a jeho tón byl tak vladařsky vznešený, že jsem celý ustrnul. "Co tu hledáš, příteli, a jak jsi k nám našel cestu?"

Zdvihl jsem hlavu a spatřil velké oči, jak se ke mně vážně sklánějí. "Cestu k tobě jsem našel stovkou osamělých dní a nocí na nepřátelském moři, stem úzkostí a teskného nočního bdění. Paže mi

zhubly námahou plavby a ruce jsou plné ran. Nosím na sobě purpur, který pochází z tvé země a tys mi ho vložila do kolébky. Ale moje ruce jsou poskvrněné a oči mám plné hnusu, jsem unavený a nehodný dál nosit purpur, určený šťastným rukám a blaženým očím. Přišel jsem, abych jej vrátil."

"Tak málo si vážíš královské ozdoby?" zeptala se mě královna a upřela na mne znovu utkvělý, vážný pohled. "Já tě dobře znám, ty unavený člověče. Vládla jsem nad tvým životem, to já jsem vyprávěla tvé dětské touze o modrých horách a tvé chlapecké zbožnosti o bozích. Nejednou jsem tvé tušící mysli ukázala obrazy a podobenství krásy. Nebyl jsi to snad ty, kdo pobořil chrámy, v nichž jsem tě učila modlit se, a pošpinil zahrady lásky, jejichž bránu jsem ti ukázala? Nebyl jsi to ty, kdo písně, jimž jsem tě učila, proměnil v odrhovačky, a pohár radosti, který jsem ti podala, zneužil k opilství?"

"Byl jsem to já. Zabloudil jsem, kdykoliv ses mi vzdálila. Často jsem po tobě žádostivě vzpínal ruce a volal jsem tě, všeho, co bylo na mém dřívějším mládí hodné úcty, jsem se úpěnlivě dovolával, ale tys mě

nevyslyšela a život se mrtvě valil mimo mne. Tu mé srdce propadlo zoufalství a proklínalo své bohy a kleslo ze všech výšin. Už jsem z toho věčného padání a vstávání unavený - vezmi si zpět svůj dar, polož jej na statečnější ramena a mne nech být takovým, jako jsou ostatní!"

Královna se podívala stranou. Odvážil jsem se rychlého pohledu na její obličej, který mi vlastně připadal známý, a zahlédl jsem na něm zákmit úsměvu. "Udivuje mne," řekla, "že tak malomyslný člověk našel cestu na náš ostrov."

"Ne malomyslný, má královno! Mne hnál hnus ze života, z měst mě vyháněly jejich výpary a hlučné veselí jejich chrámů, a za plavby ve mně denně vzrůstala touha vidět tě. Práce a nebezpečí mne zdrsněly, samota osvobodila mé oči od výparů života, který jsem opustil. A když jsem viděl pomalu vyvstávat z modrých mořských vod tvou mírně zvlněnou zem, přivykalo mé srdce nové, radostné hrdosti. Když jsem vstoupil na tvou půdu, s prosbou jsem vztáhl ruce po jejích zázracích a šel tvým lesem jako znovuzrozený. Vskutku, utáhl jsem si pevněji purpur kolem ramen, a moje chůze nebyla chůzí ka-jícníka. Za onou houštinou jsem se na táhl do trávy a naslouchal hře tvých žen, a srdce nu divoce bušilo. Ale tvůj pohled mé oči nesnesly;

všechno, co ve mně bylo bezcenné a nemocné, mě tváří v tvář tvé čistotě srazilo na kolena."

"Vstaň!" promluvila teď laskavějším tónem, "já nenaléhám na tvou odpověď. Buď mým hostem a pokus se ještě jednou žít pod mou vládou!" Vstal jsem s nejistým pohledem. Ta ze všech nejkrásnější mě ale uchopila za levou ruku a vedla mě k čekajícím ženám. "Pozdrav mé přítelkyně," řekla, "a rozhleďni se, zda ti z nich některá není známá."

Když jsem s lehkým pozdravem přistupoval k těm kráskám, stalo se s mým zrakem cosi zvláštního. Odevšad se na mě upíraly známé oči, shledal jsem pohyby a pohledy, které jsem v dřívějších dobách už viděl, a bylo mi divné, že jsem nedokázal ty krásky pojmenovat. Pozvolna jsem jich několik poznal, a brzy jsem si povšiml, že jsou tu shromážděny všechny krásné ženy, které jsem kdy znal a obdivoval. Každá z nich však na sebe poutala pozornost právě jen něčím zvláštním a vzácným, čím se mým očím kdysi jevila vzrušující, odlišná od druhých a hezčí než druhé. Všechny okamžiky mého života, které se mi pohledem na ženskou krásu staly cennými a hodnými lásky, žily zde nepomíjivě v nádherných a dokonalých obrazech. Žádné z těchto žen jsem nemohl dát přednost, žádnou opomenout, jediná z nich, královna, sjednocovala podivuhodným způsobem rozmanitou osobitou krásu svými dokonalými tvary těla i obličejem, jejichž důstojnost a líbeznost jsem shledal povznesenu nad všechny příměry a chvalořeči. Její oči ale, když se klidně a laskavě setkaly s mými, probouzely ve mně jaro první lásky se vši její ztracenou, oplakávanou a plachou blažeností.

Noc stahovala čím dál újeji kolem zahrad svůj temný kruh; blížila se rychle a pánovitě jako noci na jihu. Jeden po druhém se v ní utápěly pahorky, les a křoviny, až se do ní zahalily i ty nejbližší a náhle se propadly do říše tajemství.

Seděl jsem u královniných nohou v širokém polokruhu otevřené síně. Podobny hlídačům se těžké sloupy odrážely klidně a v ostrých konturách od mdlého jasu vzdáleného nebe. V kamenných jímkách planuly u vchodu dva rudé ohně, nad námi visela stříbrná lampa se čtyřmi kahany. Ze tří stran pronikal těžký noční vzduch a přinášel odtud v pomalých vlnách vůni vonného oleje. Moře, jehož šum za dne až do paláce a zahrad nedosahoval, zpívalo tlumeně v táhlých rytmech. - - Ženy ukončily zpěv ave vzduchu se ještě chvěla jemná

ozvěna slavnostních melodií. Byla mi přinesena malá, pětistrunná harfa, oči čekajících žen mi visely rtech. Zavřel jsem oči a sál vůni noci a ve vlasech jsem cítil jemný van. Srdce mi přetévalo bolestným štěstím, hlas se mi chvěl, když jsem začal zpívat. Prsty se dotkly jemných strun už dlouhou dobu jsem nezpíval, takt a kadence veršů mi stoupaly nově a mámivě do hlavy.

Zpíval jsem o jednom uplynulém létě, kdy mé chlapecké oči prvně spočinuly na postavě a chůzi mladé ženy. A zpíval jsem o pozdních večerech, kdy vzduch bobtnal vůní lip a kdy jsem v bolestné touze divoce vesloval na černém rybníce, kdy jsem obcházel lavičky, cesty a schody a všechna místa, kde jsem ten

štíhlý, ztepilý zjev z úzkostné dálky zahlédl. O dnech, kdy mě má láska dlouze štvála na zpěněném koni sem a tam. Připomněl jsem plnost růžových keřů a velebil stinná loubí, nasycená vůní jasmínu.

Některé z žen se usmívaly, mnohé na mne vážně upíraly své velké oči. Když jsem zamířil pohledem na tu ze všech nejkrásnější, viděl jsem, jak sklopila podlouhlá, namodralá víčka, a viděl jsem půvabná ústa a hebké tváře svěžího, měkkého zabarvení a třpytivé čelo, laškovně zastíněné kučerami plavých vlasů.

Spatřil jsem obraz své první lásky, krásný a začarovaný do vzpomínek a stesku po domově, jak se mi často zjevoval, když jsem snil o lásce. Srdce mi bušilo a bylo těžké písněmi a touhami jiného času. Dotkl jsem se královniny ruky. "Vzpomínáš si, má nejmilejší?"

Usmála se a otevřela oči. "Řekni, nebyls štěstěnější, než byli kdy všichni ostatní?" Tiše jsem přikývl a nemohl jsem odtrhnout oči od rtů, které byly Elisínými rty.

"Byls za to též vděčný?" Tu jsem zesmutněl a musel zas hlavu sklonit. Pokynula jedné z žen, která naplnila z umělecky bohatě zdobeného, stříbrného džbánu křehkou číšku sladkým vínem. Uchopila tu půvabnou nádobu a přívětivě mi ji podala. "Potřebuješ jen klid. Napij se a jdi spát. Moje pohostinství tvůj spánek ochrání."

Napil jsem se a podal vděčně své dobroditelce ruku. Krásná služebnice mi otevřela v nitru prostorného paláce jednu komnatu, zažehla visací lampu a opustila mne. Komnata byla prostředně velká, s vysokými okny. Uprostřed bylo připraveno nízké, jednoduché lůžko. Ulehl jsem na ně a všiml si úzkého vlysu, táhnoucího se při podlaze podél stěn, na němž Ctnosti jako Moudrost, Střídmost, Spravedlnost a Statečnost obřadně sloužily Kráse a přinášely jí oběti. Něžné a

ušlechtilé tvary těchto obrazů vnášely do mé rozbouřené mysli klid a prostotu a jako vznášející se snové vidiny ji ukoľebaly do spánku.

Když jsem se za časného rána probudil, posilněn a veselý, spatřil jsem, jak se nade mnou sklání světlý obličej, zcela ověněn dlouhými, matně plavými vlasy. Mé srdce rozpoznalo ten krásný obraz a pozdravilo čekající jménem, které nosila, když ještě tichými kroky chodívala vedle mne po hájích a lukách. "Paní Gertrudo!"

"Pojď se mnou," volala prosebně, "vyhledáme cesty, po nichž jsme chodívali." Za palácem, vysoko jej převyšující, se rozkládal háj starých platanů, jež tam rostly roztroušeny po dvojicích a ve skupinách jako přátelé. Paní Gertruda šla vedla mne po vyšlapané pěší cestě. Cesta a háj se však přesně podobaly cestě a háji, kde jsme se před dávným časem tak rádi procházivali. Mé srdce zjihlo a naslouchalo s tichým steskem větru a ptačímu zpěvu. Už jednou kráčely mé nohy po témže trávníku, už jednou mi vnikaly do uší tytéž větry a ptačí zpěvy, a já si stěžl dokázal uvědomit: bylo to včera nebo před mnoha, dávno zapomenutými roky?

"Poznáváš ho?" zeptala se Gertruda a položila ruku na skvrnitý kmen jednoho platanu, který jsme tenkrát, protože byl nejstarší a nejvyšší, nazvali "otcem". Tiše jsem přikývl. "A poznáváš ještě tuto zeleň a žlut, a tyhle cesty a křoviny?" Cítil jsem sladkost i únavu. Tiše jsem přikývl.

"Tvůj sen pozdního léta!" řekla. "Tvůj oblíbený! Básně, které jsi o něm psal, dny, kdy jsi po něm toužil, noci, za nichž tě navštěvoval na rozepjatých křídlech, to vše je tvoje vlastní vzpomínka a touha, která tě obklopuje."

Vložil jsem štíhlou ruku paní Gertrudy do své a počal jako kdysi chválit její ušlechtilý tvar a bělost, bledost jejích žilek a světlou růžovost jejích jemných prstů. "Pamatuješ se ještě," zeptala se paní Gertruda, "na to první poledne pod převislými větvemi šeríků?"

"Vzpomínám si. Vzpomínám si také na všechno, co tenkrát bylo, jak jsi byla mou útěchou a rádkyní a připomínala jsi mi vzdálenou matku. Byl jsem nemocný a zmatený, a tu jsi ty probudila, co ve mně ještě zbývalo ze zbožnosti a úcty. Tys mě učila znovu hledat ztracenou krásu a omládnout, když jsem ji v nádherných okamžicích spatřil."

"Jednou jsi, příteli, chtěl o mně a o mém štěstí napsat píseň. Vzpomínáš ještě? Dny a noci byly plné tvé rodící se písně, a se sna-

živou láskou jsi hledal vše, co je vzácné a drahocenné, světla a tóny, které ještě žádný umělec nenalezl, slova lásky a slova úcty, která ještě žádný básník nevyslovil. Rozhlédni se kolem! Tady leží v netušené

dokonalosti tvá píseň. Stromy a křoviny v ušlechtilých skupinách, zlatá a hnědá světla, písňě vzácných lesních ptáků. I na mne se podívej! Co na mně bývalo malé a nahodilé a umělé, to ze mne opadlo. Co zde vidíš, to vše je krásnější než veškerá skutečnost a skutečnější než veškerá skutečnost. Vnímej každou tichou kadenci větrů, pij nezakalenýma očima rozmanitost barev listů, snaž se, aby to vše se stalo tvým vlastnictvím. V dálce se budeš za noci probouzet a trýznivě postrádat každý zvuk a každý stín, jež si tvůj vnitřní zrak nebude schopn vybavit. Pak ti ale po sterých cestách vyjde vstříc tvá píseň, slast tvých prvních zpěvů se k tobě vrátí, cizí se spojí s cizím, tvé dílo poroste a nabude na životnosti, až za jedné tiché hodiny opustí dílnu a vyvstane před tebou dotvořené, čisté a dobře znějící."

Paní Gertruda umlkla a znovu položila svou ruku do mé. Chladivě a přívětivě k nám znělo šumění vzdálených vodotrysků. Po nebeské báni, zacloněné vrcholky platanů, ve výšce klouzal bez pohybu křídel velký pták.

Druhého dne jsem se probudil časně, ještě než se první ptáci dali do zpěvu. V noci hustě pršelo. Zem byla ještě vlhká a syrově voněla. Na listech visely třpytivé kapky. Každým krokem a nadechnutím jsem v sobě cítil mládí a zdraví. Dálky a sytě modré nebe vypadaly vesele a panensky. Jen před dávnou dobou, když jsem byl chlapec a ještě mnou necloumalo tušení lásky a vznětlivých vášní, ukazovala mi zem tuto svou spokojenou, veselou tvář.

Vydal jsem se po jedné nepřilíš udržované lesní cestě, která se brzy uprostřed starého lesa čím dál víc ztrácela. Prudký vítr vanul korunami starých dubů, které se svými rozmanitě pokroucenými větvemi kolem udušeného spodního porostu navzájem objímaly a společně jako svorná obří rodina se vzpínaly do prostoru a ke světlu. Často jsem nacházel stopy malých kopýtek, vtisknuté do černé lesní půdy přes stezku, a jednou se mi zdálo, že vidím, jak se v polotmě blízké houštiny urostle a královsky zdvihá a otáčí ušlechtilá hlava jelena. Slídl jsem kolem a naslouchal a mnohdy jsem stál dlouho se zatajeným dechem, až se mým často rozníceným a šáleným smyslem zdál les plný duchů a mlčenlivých příznaků. Široký potok se valil

hlučně po svahu přes kameny a mech do náhle se rozevřevšího údolí. V hloubi jeho koryta, překlenuého mnoha vodopády, se nehučně a temně míhali plaší pstruzi a mizeli jako temné blesky, jakmile se můj stín dotkl jejich skryše.

Po stopách veselého bouřliváka jsem dorazil znenadání do údolí, které jsem dobře znal. Při jeho ústí jsem uhnul kolem vystupující stráně a opustil potok, který se valil jiným směrem a záhy se ožýval už jen docela tiše. Mladý bukový porost, pozvolna řídnoucí, posléze zcela ustoupil a poskytl mému zraku důvěrně známý, líbezný pohled. Do širokého travnatého údolí vysunovalo své zalesněné výběžky několik pahorků. Přede mnou se rozkládal ve vysokém rákosí temný rybník, u kterého jsem jako chlapec strávil o polednách mnoho hodin. Na hnědavé hladině se zrcadlily jednotlivé stromy s holými, štíhlými kmeny a vysokými, řídkými korunami. Na tomto břehu, zarostlém rákosím, se honily hlubinou mé chlapecké duše první sny o životě, zrcadlíce se na nehybné hladině. Tato přívětivá, vážná samota ve mně vznítla i první, podivuhodně košaté básnické myšlenky.

Rukou jsem si zastínil oči a nasával do sebe ty měkké barvy, to ticho a ten mír, který mi připadal, jako bych ho na těch zamilovaných místech zanechal v jiných dobách. Suché špice stébel a listů rákosí se nepravidelně pohupovaly s mrtvolným šustěním, které to ticho činilo ještě hmatatelnějším. Na druhém břehu vystupovala z teplé, vlhké země řídká pára, jež pojila v pozadí se zdvihající pahorky s jasným nebem v měkkou dálku. Nad hřbetem nejbližšího pahorku se špičatě rýsovala úzká, věž klášterního kostela. Odtud se také brzy ozvalo jasné vyzvánění. V měkkých vlnách klouzalo dlouhými tóny nade mnou.

Věděl jsem, že za pahorkem se nachází klášter, kde jsem se prvně naučil uvažovat o dnešku a zítřku, kde jsem prvně ochutnával trpkou sladkost vědění a sladké tušení skryté krásy. Tam pojala do sebe má citlivá mysl všechna velká jména, která čněla vysoko a slavnostně v mých myšlenkách, velká jména jako Perikles, Sokrates, Feidias, a také jméno velkého Homéra.

V duchu jsem viděl zřetelně před sebou klenutí sálů a gotická okna křížové chodby, a silně mě to hnalo ochutnat tklivou rozkoš návratu. Ale zůstal jsem. Báł jsem se rozbít v sobě ten vnitřní obraz;

bál jsem se potkat jiné lidi tam, kde jsem byl ve svých snech jako doma.

Slunce se třpytilo na špičce věže. Hřbet pahorku se ostře a vážně rýsoval mezi zde a tam, mezi mnou a tím, co zapadlo do temnot. Dojat jsem rozpráhl ruce na pozdrav. Vždyť tam ležel pohřben kus mého já, a jaké množství nerozvinutých podnětů a neukojených mladistvých snů s ním!

Do rybníka čněla úzká dřevěná lávka. Vstoupil jsem na chvějící se nástavbu a naklonil se, jak jsem to často dělával, přes zábradlí. Můj zrcadlový odraz ležel bez hnutí na hladině. Hledal jsem v něm rysy, které by mě upomněly na tvář, jež se na mě tehdy dívala z téže hloubky. Pak jsem to tiché místo opustil a vydal se lesem pomalu zpět.

V zahradě jsem zastihl královnu, jak sedí v kruhu svých žen. Z ruky do ruky putovala mísa se zlatožlutými, voňavými plody, a každá z hráček, než směla jeden z nich ochutnat, musela o něm něco říci. Mísa se právě ocitla v ručkách jedné malé černovlásky, za níž jsem se zrovna postavil, ještě zakryt řadou oleandrů. Malička se sklonila nad krásnou nádobou, přičemž odhalila světlou šíjí s černými prstenci vlasů, a hledala zkoumavými zraky nejsladší plod. Ten pak vytáhla dvěma prsty za stopku, zdvihla jej s obdivem před sebe a přibližovala si ho pomalu k lačným ústům. "Protože tu není ten," pravila s úsměvem, "jemuž jedinému bych tuto sladkost přála, nedovoluje mi má závist, abych tento nejkrásnější plod přenechala někomu jinému." To řekla a s chutí se zakousla do sladké dužiny, zatímco jsem se právě objevil mezi haluzemi.

Ženy, které seděly naproti a spatřily mě první, propukly ve veselý smích, který se šířil po kruhu na obě strany, jak vždy jedna sousedka na mě ukázala druhé, až dospěl k té, která seděla přede mnou. Ta se udiveně rozhlížela kolem, držíc mísu stále ještě v levé ruce, smála se s ostatními, aniž věděla proč, konečně vstala a otočila se, přičemž o mne celá polekaná a zrudlá zavadila nakousnutým plodem. Pak se ale rychle vzchopila, řekla upřímně "Tumáš!", a držela mi plod před ústy.

"Nejprve něco prones!" vybídla mě královna. "Tento nejskvostnější ze všech plodů," řekl jsem rychle, "je mi viditelným projevem štěstí, jež odmítnout by bylo mou zkázou. Dopřejte mi ho tedy a

dovolte, abych tu, která ho statečně ochutnala přede mnou, nazval Fortunou. Tibi, Fortuna!" Sladké sousto mě dokonale osvěžilo.

Mezitím nastalo poledne a my se stáhli před palčivým sluncem zpět do síně. Ženy přinesly kromě ovoce chleba a med, mléko v konvicích a víno v kamenném džbánu. Navzájem jsme si posloužili vodou na umytí rukou a zasedli vesele k obědu. Vedle mne statečně seděla Fortuna, škádlená a častovaná tou směšně něžnou přezdívkou, a nezavřela ústa. Umlkla ale a poslouchala, a já s ní, když jedna z žen začala dávat napůl vážně v plen historky z mého života, z nichž většina byla často přerušována smíchem a novými příběhy. I královna se přidala.

"Vzpomínáš si ještě," obrátila se na mě, "na ten příběh o Blonde-lovi, když jsi byl malý? Je dáno básníkům, že si pamatují ze svých raných dob víc než ostatní lidé. Pamatuješ-li si ještě, vypravuj nám o tom."

Příhoda z doby, kdy jsem byl ještě malý chlapec a na kterou jsem už léta nemyslel, vyvstala náhle zřetelně přede mnou jako nějaká plachá dětská postavička. A já vyprávěl: "Když jsem byl ještě malý, ani ne šestiletý, stalo se kdysi kdesi, že se ke mně donesl příběh o pěvci Blondelovi. Moc jsem mu nerozuměl a brzy ho zapomněl, ale to něžné, laskavé jméno Blondel mi utkvělo v paměti a znělo mi tak podivuhodně nevinně a mile, že jsem si je často potichu opakoval. Představoval jsem si, jak by to bylo krásné a jak by oblažilo mé srdce, kdybych se takto jmenoval. A tak jsem brzy přemluvil při hře kamaráda ze sousedství, aby mi tak říkal, což mi bylo náramně příjemné a dělalo mi to dobře. Chlapecek si tedy při našich hrách zvykl na tohle mé jméno a jednou dopoledne, když přišel k nám před dům; aby si mě odvedl, postavil se k plotu a zavolal z plných plic do okna: „Blondele! Pojd' dolů, Blondele!“. V pokoji byli otec s matkou a návštěva, a mé nahlas prozrazené milostné tajemství mě zahanbilo a pobouřilo natolik, že jsem si netroufal jít k oknu, a nakonec jsem svému užaslému kamarádovi s hněvem

vypověděl přátelství, které se ovšem brzy zase obnovilo."

"Tak to bylo," řekla královna. "Teď ale, jestli chceš, nám pověz, kde ses zdržoval dnes ráno. Myslela jsem, že ti ukážu ranní moře, ale tys byl pryč, sotva vyšlo slunce."

"Dostal jsem časně ráno chuť se proběhnout a ocitl jsem se v hlubokém lese, který mě svými stíny a tajemstvími lákal stále dál, až se

přede mnou vynořil půvabný zázrak. Stanul jsem před jedním rybníkem, jehož zrcadlivá hladina si ještě uchovala se vši skvostnou vůní nejněžnější myšlenky mého mládí. Nad pahorkem na druhé straně vykukovala věž kláštera, který mně a mým mladistvým snům před časem poskytl přístřeší."

"Vím," pravila ta nejkrásnější, "to byla tvá nejušlechtilější a nejčistší doba. Tenkrát jsem tě vídávala, jak se zádumčivě touláš po lesích a chlapecky smutně brouzdáš v spadalém listí, a nikdy jsem ti nebyla blíže než za oněch večerů, kdy jsi vzal do rukou housle nebo knihu uctívaného básníka. Tehdy jsem viděla, jak se nad tebou stahují stíny příštích let, a bála jsem se o tebe a tušila, jak jednou za mnou přijdeš s novým mládím a novým smutkem. Pro tu dobu plnou touhy jsem tě měla ráda i za tvých nejpropastnějších let." Zatímco takto hovořila, vytanulo mi v mysli jako nějaký obraz celé mé mládí a pohlíželo na mne smutně očima týraného dítěte. Královna ale dala přinést housle, zakončila oběd a vyzvala mne, abych zahrál. I ostatní ženy na mě naléhaly s prosbami a lichotkami a Fortuna mi s milostivým gestem podala smyčec. A tak jsem jej tiše nasadil a zkusil jím jemně přejíždět přes struny, až mé prsty opět uvykly pevným houslovým hmatům. Pak jsem se s chutí pustil do hry a hrál vášnivé takty temné fantazie mládí. A nato, když mě o to prosil dlouhý pohled paní Gertrudy, jsem hrál Chopinovo nocturno, to nejkrásnější, v němž jako by vanul vítr a jehož takty se chvějí jako světélka na moři, ozářeném měsícem.

Vyšel jsem si s královnou po lesních cestách do letohrádku poblíž mořského břehu. Tam mě zavedla před jakousi vysokou, pomalovanou stěnu. "Můj oblíbený obraz," pravila. S velkým uměleckým citem tu byla vymalována jižní zahrada, plná temných, stinných křovin, s řeckými sochami a s tryskající fontánou, o jejíž nejspodnější nádrž byla opřena lyra. "Znáš tu zahradu?"

"Ne. Ale ta lyra je Ariostova." Usmála se. "Ariosto! Ještě se tu občas prochází a baví mě zvучnou hrou houpavých oktáv a nechá mě, abych ho žertem ozdobila věncem."

Na tichý pokyn panovnice se náhle celá ta pomalovaná stěna odsunula. Před námi se rozklenul nekonečný horizont a u nohou nám ležela temná zeleň zahrady, která byla na obraze. Z jednoho rondelu vyšel pomalu štíhlý, snědý muž, shýbl se pro lyru, hrou na ni napodoboval stříbrné zvuky fontány. Nato odkrácel dolů směrem k tmav-

noucímu moři a zmizel u zahradní zdi. Mně to celé zjevení připadalo jako dvojverší z Rolanda, úsporné, formálně ušlechtilé, čtverácké jako dívčí smích. Pak jsem sám sestupoval ruku v ruce s královnou k mořskému břehu. Lehce zčeřená širá mořská hladina se modře, rudě a stříbřitě třpytila. Naše zraky spočívaly dlouho a uchváceně na této hře barev. Pak moje kráska rozhrnula větve a ukázala na bílé, úzké schody, které vedly do vody. U nich jsem našel přivázaný svůj člun. Královna ulomila větévku pomerančových květů, hodila ji do člunu, něžně mě postrčila za ní a podala mi ruku.

"Dobře dojed!" Loučení je umění, kterému se nikdo dokonale nenaučí. Vím, jednou se znovu vrátíš, abys u mne načerpal světlo, a jednou, až už nebudeš žádná vesla potřebovat."

Se silným hřmotem se jedna vlna roztránila o schody a vracejíc se odnesla s sebou na hřbetě můj člun. Vztáhl jsem obě ruce za světlou postavou, dokud s letným zamáváním nezmizela tam, kudy kráčival Ariosto. Noc se snesla rychle a rozložila těžký plášť temnoty na můj smutek a s nádherou shlížela tisícem hojivých očí na mou pomalou cestu domů.

Lístek Elise do památníku

Ty moje první láska, má světlá hlavičko, jarem ověčená! Díváš se na mne občas z obrazu Jara Sandra Botticelliho, rysy, jež se mi vytrácejí z paměti.

Jednoho nezapomenutelného začátku léta, v době mých prvních písní, zastínila mi všechno na několik dní sladká blízkost v parku, náhle vyvstalý sen s nepostižitelnou snovou tváří, těkavý a těžko pojmenovatelný. A to jsi byla ty. Z čista jasna, jako jediný, nikdy se neopakující paprsek šťastného lomu světla - už jen vím, mělas růžové dívčí rty, na hlavě těžký uzel světlých vlasů a tvůj hlas zněl jako něžně

jemný zpěv A jmenovala ses Elisa.

Ty vílo! Ty květe, ty vzdušná, netělesná! Kloužeš po rozprostřeném koberci mých šťastných, nejranějších snů jako sladká, vzrušená hudba nebo jako voňavá vzpomínka či jako duch zjasněné, vážné mladosti. Přijmi můj tajný pozdrav! Přijmi sváteční kouzlo oné letní slavnosti v parku a vzpomínku na všechny pohádky té doby, již uchovávám jako poklad! Přijmi, co mému zmaněnému mládí zbylo,

začarované klenoty snů, nad nimiž ty zaniklé červnové dny planou podivuhodným květem.

Přijmi též, princezno, ode mne píseň! Našel jsem ji tam, kde končí naše jedlová paseka a začíná vysoký bukový les kolem Bertina hradu, na lávce přes potok, nad našim chrpovým polem, svítícím u kraje lesa. Je to jedna z mých nejranějších písní, na kterou si vzpomínám.

Pastýř své stádo domů žene. Hluk vod dravého potoka je šťastlivci doprovod. Dálka se mlží; svět širý je vráz. Tak moci se zastavit po všechen čas. Tak stát a snovým zrakem vidět jen tě procházet se, nejkrásnější z žen. Teď blížíš se. V mé tváři ukryto je moře slz. Ty ale nevíš to.

Horečná Múza

Má horečná Múza je dneska u mne. Sedí klidně a je pěkně zticha, ta, která jindy má přece ve zvyku honit se po ulicích sem a tam. Zachtělo se jí sedět a lichotit mi jako za dob, kdy jsme oba ještě byli zamilovaní snoubenci a dvě světlé hlavičky. Se zvrácenou hlavou sedí zabořená hluboko do křesla, upírá na mě pohled, zamlžený, vševědoucí, horečnatý, který k ní patří už po mnoho let. Tím pohledem se na mne dívala už mnohou noc od té doby, kdy jsme se sobě za mlada poprvé dravě zaslíbili a kdy jsme se při kmitavém světle spalujících chlapeckých písní vy smívali mým bohům a honosili se, že naše cesta povede věčně jen divočinou.

Tento pohled ví o všem, co je skryto v hloubce a klíči, proniká do všeho, co je v rozpuku, a znesvěcuje každé tajemství. Teprve vně odbožštěných chrámů a povadlých zahrad lásky začíná se hrou otázek a odpovědí a protiotázek, dychtí po tajemstvích, která ještě žádné oko nevyslídilo.

Prozkoumali jsme spolu mou duši a dospěli až tam, kde naslouchání znamená smrt. Náš zaostřený zrak byl všude, kde se lomily barvy a rozplývaly zvuky, a byli jsme dychtiví odhalit zákony náho-

dy. Milovali jsme zbloudilé vlny zmírajících tónů a bledé duhové světélkování zanikajících barev, a všechna mezní místa, kde vládlo chvění, pochyby a agónie.

Vystavěli jsem si svůj svět, svůj podivuhodný, neuchopitelný, nemožný svět z nalomených chvějících se tónů a duhově třpytných horečných barev. Moje Múza však bledla a byla od jednoho snu k druhému štihlejší a krásnější. Zrcadlí-li se v mých myšlenkách, uchvacuje její bledý obraz ladností něžných údů, těžkými pletenci vlasů, ušlechtilostí rukou a kloubů a temně rudými rty. Ve všech dobách snili v okamžicích nadpozemského zanícení šílení malíři o takových obrazech a s očarováním štětcem se úzkostně pokoušeli o nejprchavější plochy zářivých barev v nesmělých, tušených liniích. Takový obraz, spatřený v plachém vytržení, pronásledoval stříbrné sny Sandra Botticelliho a vymámil z něho jemné, podivuhodné umění a hnal jeho zjemnělou ruku od obrazu k obrazu, až se mu zlámal štětec i prsty. Moje Múza se usmívá, když se rozpomíná sama na sebe. Stála za ním a svým pohledem vymámila z jeho obrazů prchavý žár roztoužených rtů a očí. Loudila z něho jeho umění od obrazu k obrazu, až se mu zlámal štětec i prsty. Mně ale o něm vyprávěla a líčila mi neslýchaná přání jeho rozpálené duše a vodila mne protínajícími se kruhy jeho střízlivých dantovských kreseb.

Jindy se opřela o hubené tělo chorého klavíristy a nutila jeho ohebné prsty, aby hmataly tam, kde to zní nejněžněji, a učila ho jemným, lomeným tónům, které strhnou bušící srdce a rychlý dech posluchače do zádumčivě divokého víru. Tohoto hubeného, nemocného Chopina vábila od jednoho dráždivého podnětu k druhému, učila ho, aby naslouchal svému srdci a rozuměl mu a učila jeho srdce bít v chvějivě neklidném taktu, dokud ubodáno ostruhou nekleslo únavou a touhou. Mně ale o něm vypravovala, nechávala bít mé srdce jeho znavenými, drásavými rytmy a učila mě, abych naslouchal svému srdci a rozuměl mu.

Teď sedí za mnou, tiše ke mně hovoří a lichotí mi, a opřádá mě svým mlžným, vševědoucím pohledem. Láká ven ze skrýší má tajemství a rozněcuje mé touhy po barevných hrách. Tahle Múza na-hmatává chvění mé krve a žene mé žíznivé oko od touhy k touze a má jen smích pro to, když mi zkalí zrak a zlomí srdce.

Když ke mně přišla poprvé, měla na sobě černé šaty a milovala bublavé potůčky a pozdním létem zabarvené lesíky a houpavé loďky pod klenbou větví u břehů jezer. Tehdy mi srdce viselo s chvěním na potřhaném vlákně chlapecké lásky, tehdy vyvolávala má touha v lesích ozvěnu milovaného jména a moje láska opakovala něžným šepotem smutný milostný rozhovor.

Tehdy přišla má horečná Múza za mnou k jednomu stříbřitému potoku, předstírala přátelství a podala mi černou loutnu, abych na ni hrál. Pak mi pomohla vystavět zakázaný zámek, rudý zámek lásky, pod jehož okny jsme spolu mrzli ve tmě, zatímco za hedvábnými záclonami tropily povyk svatby a hlučné slavnosti a zvonily křišťálové poháry a housle horečně vyhrávaly k tanci. Strhla závoj a clonu stydlivosti z pokladnice mé duše, vydráždila mé oči a probudila ve mně mučivou žádost stavět zámky a podivuhodné nádhernosti a zhlížet se ve zlatě. Vytvářeli jsme vzrušivé, mihotavé příběhy, parky a pustiny, a zalidňovali jsme jižní krajiny stíhlými, vzájemně se střídajícími knížecími dvojicemi.

Uvykl jsem si houpat svůj smutek v rytmu mdlých veršů a zrcadlit ho v temných rýmech. Uvykl jsem spojovat řetězce jambů, jak mě právě napadly, a stavět těžkopádné veršové oblouky, jejichž pilíře se podobaly temným molochům. Nato jsme si začali vymýšlet bajky, v nichž veškerý život byl obrácen naruby jako v nějakém pekelném zrcadle, starce právě narozené, kteří se dožili mládí a nakonec jako děti v úzkosti zírali vstříc svému konci, nešťastné milostné osudy a příběhy, které byly plny hrůz.

Později, když jsem se stal jedné úzkostné noci své Múze nevěrným a unikl jí a doplahočil se na zelené pláně na sluneční straně, přišla ještě občas za mnou jako dnes a vedla mě přízračně bledými nocemi a upírala na mě své krásné, všemocné oči plné lsti a lásky, žádostiva znovu probudit tu krutou rozkoš našich dřívějších snů.

Často taky pohlédneme na sebe s porozuměním a smutkem jako milenci, kteří se rozešli, a nevíme, kdo z nás je zloděj a kdo okradený. Potom tiše pootevře rudé rty, pohne rukou a připomene mi obraz rudých oken zámku lásky a zoufalé výskání vydrážděného chťice v divokém víru houslí. Dívá se teď i na to, co jsem napsal, povzdychne a z očí jí zírá bledá smrt.

Incipit vita nova

V mém životě se nachází jako v životě většiny lidí bod obratu k čemusi mimořádnému, místo úleků, temnoty, zbloudění a osamělosti, den neslýchaného ohlušení a prázdnoty, za jehož večera vzejdou na nebi nové hvězdy a my se rozhlédneme novými očima.

Šel jsem celý zmrzlý mezi troskami světa svého mládí, přes polámané myšlenky a vykloubené, znetvořené sny, a na co jsem pohlédl, skácelo se do prachu a přestalo žít. Kolem mne chodili přátelé, které jsem se styděl znát, pohlížely na mne myšlenky, jimiž jsem se obíral předevčírem, a byly mi tak vzdálené, tak cizí, jako by jim bylo sto let a nikdy nebyly mými. Všechno se ode mne odklánělo a brzy jsem byl obklopen nestvůrnou prázdnotou a bezvětrím. Neměl jsem nikoho blízkého, oblíbence ani souseda, a život mnou pronikal jako otřesná ošklivost. Jako by byla veškerá míra naplněna, každý oltář znesvěcen, každá sladkost zhnusena, každá výška překonána. Jako by byl všečen třpyt čistoty zahalen tmou a už pouhé tušení krásy znetvořeno a pošlapáno. Neměl jsem, po čem bych toužil, co bych nabídl a co nenáviděl. Vše, co ve mně ještě bylo svatého, neposkvřněného a smířlivého, ztratilo zrak i hlas. Všichni hlídači mého života byli uspáni. Všechny mosty byly strženy a všechny dálky oloupeny o modro.

Když mi všechno vábivé a hodné lásky zmizelo pod rukama a já se jako ztroskotanec ducha probudil vyčerpaný a nevýslovně oloupený a chudý u vědomí své bídy, tu jsem sklopil zrak, těžce jsem se zdvihl a vydal se pryč od všech návyků své minulosti jako odsouzenec, který za noci opouští své obydlí, aniž by se rozloučil a zamkl za sebou dveře.

Kdo dohlédl až na dno osamělosti? Kdo smí říci, že zná zem odříkání? Můj pohled zavrával, když jsem se sklonil nad propastí, padal, aniž dosáhl dna. Putoval jsem zemí odříkání, až mi kolena podklesávala únavou, a přede mnou ještě ležela cesta až po samu věčnost.

Nade mnou se rozklenula tichá, posmutnělá noc, utěšující a uspávající. Jako přátelé někoho, kdo se vrací domů, mě navštívily spánek a sen a sejmuly ze mne smrtelnou zátěž jako cestovní ranec z beder. Už jsi někdy ztroskotala viděl pevninu a plavce, jak se k tobě blíží? Byl jsi už někdy smrtelně nemocný a nadechl jsi uzdraven první

doušek čistého zahradního vzduchu a cítils, jak v tobě sladce proudí obnovená krev? Jako onoho zachráněného a tohoto uzdraveného, tak mě zaplavila vlna vděčnosti, klidu, světla a zdraví, když jsem za oné noci poznal, že se nade mnou přívětivě sklánějí nevyzpytatelné bytosti.

Nebe vypadalo docela jinak než kdykoliv předtím. Poloha a oběh hvězd se spojily s mým nejvnitřnějším životem v předurčený přátelský svazek, a to, co je věčné, propojilo cosi ve mně zřetelně a blahodárně se svými zákony. Cítil jsem, že do mého života, vyvstalého z pouště, je položen zlatý základ, síla a zákon, podle něhož, jak jsem pln úžasu pochopil, se budoucně všechno staré a nové seřadí v ušlechtilé krystalické tvary a uzavře se všemi všednostmi i zázraky světa prospěšné svazky.

Incipit vita nova. Stal jsem se novým člověkem, sobě samému ještě hotový zázrak, současně odpočívající i činný, přijímající i obdarovávající, vlastník statků, z nichž ten nejceněnější jsem snad ještě nepoznal.

Královská slavnost

V královském zámku se chystala slavnost. Palác a všechny přední domy města byly přeplněny hosty, neboť ku královským slavnostem se sjížděla veškerá šlechta země.

Široká alej, která vedla od zámku do města a ve všední dny byla přepažena řetězy a hlídána strážci, byla plna jezdců, vozů, nosítek, nosičů i pěších zevlounů. Král vlastnil stáj se stovkou běloušů, a kromě prince a zemského maršálka nesměl nikdo pod trestem smrti vyjet na bílém oři. Když se teď na přeplněné vozovce nějaký jezdec na bělouši objevil, uvolňovali mu cestu a po obou stranách se tísnil čekající lid, uklánějící se a smekající na pozdrav. Byli tu řemeslníci s žebříky, provazy, prkny, koberci a malovanými štíty, pestře odění hudebníci, nesoucí trubky, housle a velké bubny, květináři s vozíky, na kterých byly navršeny hromady pestrých a vzácných květin, hlasatelé a vojáci, vozy, naložené množstvím náradí, čalounů a suken. Nespočet svátečně oděných zvědavců se procházelo po volně přístupném vnějším okruhu královského parku, který protínala alej pla-tanů. Řemeslníci napínali mezi stromy dlouhé provazy s navěšenými

kulatými, červenými a žlutými lampiony, které měly být večer rozžaty pro obveselení lidu a aby se panstvo potěšilo pěkným pohledem. Dělníci se smáli nebo kleli jeden přes druhého, podle toho, jestli je dav povzbuzoval nebo jim překážel. Obklopeni houfem dětí se tu potulovali krosnaři, obchodující s různými ozdůbkami, hračkami a tetkami, ženy prodávaly chléb a uzenky a pečivo, květinářky nabízely mladíkům z města kytičky fialek. Ti všichni se radovali z té spousty lidí, a zejména dívky s fialkami byly všude obklopeny elegantními, na oko smlouvajícími mladíky, kteří jim všemožně lichotili a dělali žertovné návrhy.

Nejhustěji se tísnil lid kolem zavřené železné hlavní brány zámeckého dvora. Tlačili se tam venkované i městský lid, jen zřídka mající možnost prohlédnout si zámek, a všichni hořeli žádostivostí zahlédnout za klenutými okny někoho z královského domu a neod-trhli oko od zámeckého dvora, byl-li k vidění lokaj v červené livreji nebo nějaký důstojník či jen obyčejný sluha, který nesl náradí nebo odváděl koně či psa k honosným stájím, nacházejícím se stranou.

Zámek obdivoval každý, kdo jej prvně spatřil, zejména pak venkované. Vystavěl ho totiž, ještě za panování otce dnešního krále, stavitel z jihu způsobem v zdejší kraji cizím. Byl nevysoký, zato rozlehlý, nádherný a celý z mramoru. Tento zámek a starý park, který se rozkládal za ním a byl pro lid uzavřený a trvale nepřístupný, platil v zemi za zázrak. Viditelnou přední stěnu zámku s dvakrát čtyřiceti obloukovými okny korunoval široký štít, do jehož trojúhelníku byly vtesány obrovské postavy lidí a koní, směrem do stran ve všemožných polohách klečící, padající a ležící, přirozeně tak přizpůsobené trojúhelníkovému tvaru. Menší jemně vytesané postavy zdobily hlavní bránu, představující přivítání navracejícího se vítěze. Uvnitř se prý ale nacházely sály neslýchané výšky a nádhery a místnosti s hedvábnými a pozlacenými stěnami, plné pokladů z různých dob a uměleckých děl slavných mistrů. Ještě podivuhodnější zvěsti vyprávěli mnozí o tajemném parku, který se prý rozkládá na tři hodiny cesty a udržují jej cizí zahradníci a

lesníci, jimž je zakázáno se pohybovat za mohutnou, vysokou zdí, celý park obklopující. Vědělo se o tom, že se tam skrývají jeleni a neznámá zvířata a pestrobarevní, cizokrajní ptáci, jako bažanti a pávi, že jsou tam stoleté houštiny, dále pak umělá vodní díla, jezírka a vodotrysky, mosty a záhony s vzácnými květinami, i podivuhodný lovecký zámček, místo povyra-

žení minulého knížete, kde prý obcházejí stíny jeho bývalých milenek, znovu provozující záletnictví a žárlivé pletky jako za svého dřívějšího hříšného života. Co všechno si z temných krvavých historek a neslýchaných milostných radovánek horké hlavy vymyslely a horlivé ženské jazyky roznášely, to bylo připisováno na vrub neznámému loveckému zámčku, který jedněm připadal jako samo zářivé nebe na zemi, druhým jako středisko vši hrůzy a zlých duchů.

Zahálčivý dav nasával žádostivě všechny ty tlachy a šeptané pověsti i vůni něčeho neobyčejného, která jej spolu se sváteční náladou a vzrušením očekáváním rozněcovala a omračovala. Hovořilo se o koních a kočárech hostů, o nastávajících zábavách dvora i lidu, jemuž byl na večer přislíben ohňostroj. Vedle volání prodavačů, vychvalujících své zboží, bylo slyšet smíchem doprovázené vtipkování šašků, žebrání posedávajících mrzáků a sem tam postrkovaných jed-norukých nebo voděných slepců, napomínavé, ale blahosklonné hlasy přítomných radních a pronikavé žertování a prudký smích lehkých dívek. Stánky s nápoji měly napilno a leckterý nemoudrý ukončil očekávaný požitek ze slavnostního dne předčasnou opičkou. Jiní se tlačili kolem loutkového divadla, kola štěstěny nebo závodů dětí, které šplhaly nebo vyskakovaly za rozvěšenými cenami. Lidé naslouchali jarmarečním zpěvákům a dudákům, v tlačenci se ztráceli navzájem členové rodin a přátelé, setkávaly se tu zamilované páry, jimž zmatek slavnosti přinášel vytouženou příležitost k zakázaným dostaveníčkům.

Na ušlapaných cestách vnějšího parku vysedávali a procházeli se staří, městská honorace, bohatí měšťané, radové a soudcové a louda-ví faráři, a kochali se pěstěnými okrasnými záhony a trávníky a stinnými lavičkami. Tlustý pan radní vykládal houfu cizinců o tom, jak jsou založeny aleje a cesty, o poloze zámku a vynášel blahobyť města i štědré bohatství svého krále.

Hluk, hovor měšťanů, módně vystrojení měšťáci a vyjevení, do těžkých bot obutí venkované, to vše znesvěcovalo aleje a zahrady a ostře se odráželo od vážnosti starých platanů a elegantní krásy knížecího parku, jehož skryté cesty, zacloněné vzácným stromovím, byly určeny k tomu, aby po nich chodily princezny v doprovodu vznešené společnosti nebo postavy, zrozené ve fantazii knížecího básníka.

Kolem poledne se před portály zámeckého dvora shromáždil velký houf lidu, zvědavý na hudbu, která zazní u tabule, a na vytoužený

pohled na panstvo. Když se korunní princ objevil v okně, ozval se burácivý jásot. Princ byl snědý, hubený, mírně shrbený, a měl ostře řezaný, chytrý, voskově bledý obličej s tmavými, pichlavými očima. Pokynul hlavou na pozdrav, a právě v tom okamžiku vedle něho stanul král, rozesmátý a živě kynoucí rukou. Byl velký, zavalitý a vzpřímený; barva jeho rozložitého vousu kolísala ještě mezi světlou a šedou, obličej však byl svěže červený a leskl se a čelo bylo bez jediné vrásky. Měl na sobě červený oděv s širokým, bílým lemováním. Miloval všeliké slavnosti a neskrýval před davem svou radost. Pokynul hlavou na pozdrav a odstoupil s korunním princem od okna.

Zatímco venku volání oblaženého davu pomalu utichalo, zasedl král v červeném sále ke stolu. Dvě blýskavé řady vyšnořených pánů a šlechticů seděly u obrovské tabule, vždy jedna dáma mezi dvěma mužskými společníky. Králi po pravici seděla bíle oděná královna, jeho třetí manželka, všemi obdivovaná pro svou štíhlou, mlčenlivou krásu. Nalevo od krále seděl černovlasý hrbáč, nemluvný a pilně se rozhlízející na všechny strany hlubokými, zářícíma očima. Byl to králův bratr. Dostal do vínku bystrý, houževnatý rozum, jaký často mívají mrzáci, a s bdělou pílí a vážným, bystrým zrakem tajně řídil vládní záležitosti. Jemu děkovala země nevědomky za svůj blahobyť a lehkomyšlný král za udržení svého zděděného, nezměřitelného bohatství.

Na koncích tabule seděli princové, korunní princ a jeho mladší nevlastní bratr, živý, veselý rytíř, který pocházel z králova druhého manželství, jeho srdci nejdražšího. Hrabata a hraběnky a baroni a jejich manželky a dcery byli promíšeni podle náklonnosti a přátelských vztahů, tři nej přednější a nejstarší vazalové seděli naproti králi. Houf urozených pážat roznášel stříbrné talíře a křišťálové poháry. Poblíž

prince světla zářila mladá hlava jeho oblíbenice, zpěváka, kterého král, neboť zpěvák byl mistrem svého umění a vynikal jemnými mravy, podle italského vzoru připoutal ke dvoru. Záhy si ho zamiloval a spřátelil se s ním, protože zpěvák mistrovsky ovládal všechna krásná umění, zvláště poezii a zpěv, a uměl vynalézat všemožné slavnosti, tance, mumraje a jiná rozkošná obveselení. Král se bavil převážně s ženami svých vazalů. Muže přenechával bratrovi, který pány zkoumal krátkými, vážnými otázkami a pohledy. Královna seděla mlčky a jen zřídka se usmála. Její jemná, bledá hlava se chvílemi zvolna pootáčela, temné oči jí klouzaly po řadě stolu-

jících, spočinuly na čelech sličných rytířů a klouzaly dál, aby vyhledaly toho nejkrásnějšího. Její stisknuté rty byly světle červené barvy, jakou má plod šípku, jemné a plné hrdosti a skoupé na úsměv. Často se zvrátila do opěradla židle a zaujatě naslouchala hudebníkům, vyhrávajícím na nízké galerii tlumené, sladké melodie. "Její královská Výsost miluje hudbu?" zeptal se uctivě její soused, starý hrabě. Královna se k němu se zastřeným zrakem pomalu otočila.

"Soudíte správně, pane hrabě," řekla pak důstojně a opět odvrátila svůj pohled a znovu se zaposlouchala do sladkých tónů. Jednou se otočil zpěvák a upřel na královninu hlavu dlouhý, zářivý pohled a vážil v srdci svůj osud tváří v tvář klíící sladké touze.

Když oběd skončil, uložili se mnozí do podušek, aby si odpočinuli, a jiní se procházeli a rozhlíželi po sálech, jejichž podlahy byly zdobeny mozaikami a stěny ověšeny obrazy a skvostně tkanými závěsy. Princ uchopil zpěváka za ruku a táhl ho širokým schodištěm ven. Zastavili se u lavičky v chladivém stínu. Zpěvák na ni usedl a opřel se o zaoblený kámen. Princ však odhodil kabát do trávy a lehl si na něj. Opřel světlou hlavu o přítelovo koleno a obrátil veselý pohled mřížovým převislých větví k jasnému nebi. Po chvíli se dal do hovoru. "Řekni mi přece, ty znalče, co je na světě nejkrásnější a nejžádoucnější? Je to skvost bohatství a slávy, je to nebeské kouzlo umění nebo smyslný výkřik rozvášněné ženy či život pastýře?"

Zpěvák se smál. "Ty netrpělivý! Hledáš poklad štěstí ve skořápce ořechu. Ale krása a štěstí jsou bohatší než my, mohou volit na tisíce cest a rodí plody na všech stromech. Co je bohatství bez lásky, rozkoš bez krásy? Nejžádoucnější se mi zdá snad toto: žena nejurozenějšího rodu a srdce, která se v lásce zřekne všech svých práv. Která prosí a zároveň daruje."

Princ se ještě víc zvrátil nazad, usmíval se a hrál si se svými štíhlými, bílými prsty. Přítel pokračoval: "Časem taky to, co se nám včera zdálo líbezná a nepřekonatelná, ve stínu událostí bledne a ztrácí svůj čerstvý půvab. Složil jsem před několika lety, v Itálii, když mě prvně hladila zamilovaná ženská ruka a srdce mi překypovalo novým blahem - složil jsem z radosti píseň pro housle a vložil do ní, co sladkého jsem cítil a v sobě skrýval, a dlouho jsem věřil, že tímhle způsobem se všechno to kouzlo a všechn půvab uchová, jako by se štěstí samo chytilo do sítě tónů. Když jsem pak tutéž píseň hrál druhé a třetí ženě, a když se mi v hlavě rojily nové písně a chtěly po mně,

abych je zpíval, tu jsem užírl dno té hloubky a musel jsem se smát. A dnes mi tamta píseň připadá jako roztomilá dětská zpěvanka."

Na široké cestě se ozval šramot. Do stinného kruhu křovin vstoupili korunní princ a králův bratr. Když korunní princ spatřil bratra ležet u zpěvákových nohou, přelétl mu přes tvrdé rty ostrý úsměšek.

Nepozdravil a obrátil se zpátky k zámku, strýc ale sklonil k oběma přátelům blahovolně vážný pohled. "Podívejme se, vy světlé hlavičky! Prozradte mi, o čem se bavíte, abych se mohl zúčastnit!" Zpěvák se uklonila vyběhl kancléře, aby usedl. Princ, zbaven svého polštáře, si sedl se zkříženými nohama naproti lavičce. "Váš synovec si přeje vědět, co je na světě nejkrásnější a nejžádoucnější."

"Lehkovážná otázka," řekl starý muž - "a nadmíru těžká! Dal jste mu na ni odpověď?"

"Myslí si, že tím nejvyšším by bylo: nějaká - " Pevná zpěvákova ruka se přitiskla na princova rozesmátá ústa a udusila zbytek odpovědi. "Nesmysl!" Hrbáč si prudě pronikavě změřil a zahrozil mu žertovně prstem, "nějaká žena" - dokončil princovu větu. "Ale která-pak? Pane umělče, vaše plavovlasé mládí se vyzná v lásce líp než moje nevábná osoba."

"Vaše Milost mě přeceňuje. Až dosud mi byla láska jen ozdůbkou a hrou, nebo předmětem mých písní. Umělec, je-li jím kdo, potřebuje ženy, neboť jejich blízkost obšťastňuje a hřeje, což obojí on ke své

práci musí mít."

Princ se zašklebil. "Ovšem! Ale nejen umělec. Potřebné jsou ženy i princům, kteří v době míru trpí nudou." "Zadrž!" zvolal strýc. "Tvá dobrodružství jsou dostatečně známá. Udivuje mě, jak dlouho ještě chceš tou nudou trpět. Jestli je ti proti mysli úřad, proč nestuduješ nebo se něčím vážným nezabýváš? Tvůj bratr v těch vzácných chvílích, kdy se nevěnuje státním záležitostem, studuje dějiny malířství a sbírký po mém otci." Princ ho prudce přerušil. "Můj bratr! Pracuje, protože je lakomý, a protože se mu chce vládnout. Může si studovat jak chce, stejně si zapamatuje jen letopočty a jména a jeho přehled o umění končí u cen obrazů. Kolik zlatáků se zaplatí za plátno, to je pro něho důležitější než všechny dějiny. Má místo mozku počítadlo."

Strýc neodpověděl a měřil si starostlivě princovo hladké čelo, jeho usměvavé, rozkošnické rty a celou jeho pohlednou postavu. Mladík byl odlitkem krále v jemnější, elegantnější podobě, se stejně bezstarostnými způsoby, ale ještě zřetelněji ocejchovaný znamením

lehkomyslnosti. Protože oba mladíci mlčeli, vytáhl stařec malou, v jemné kůži vázanou knížku a vyzval zpěváka, aby z ní předčítal, přičemž mu ukazováčkem označil místo. Zvonivé verše italského básníka plynuly ze zpěvákových úst lehce, podobny uklidňujícímu zpěvu vodopádu.

Během čtení se princ tiše odkradl stranou, dal si osedlat bělouše a rozjel se bujně do města, pronikaje bezohledným klusem rychle mu uhýbajícím davem. Dal si šít pro večer maškarní oděv a teď v poslední chvíli dostal chuť na něm něco změnit. Zakrátko se vracel zpátky, zdraven ostýchavě lidem, mezi něž sem a tam rozhazoval drobné mince.

Zpěvák se poté, co ho králův bratr s díky laskavě propustil, vracel zamyšleně do paláce. Bloumal chodbami a sály až k úzké stěně jednoho kabinetu, kde visel ve zlatém rámu obraz královny. Dlouho před ním stál. A právě když se od něho s horečnatými očima odvrátil, objevila se ve dveřích sama královna se svými dámami. Zpěvák se hluboce uklonil. Královna se zeptala na prince. "Opustil mě záhy po obědě. Přejete si, abych ho vyhledal?"

"Divoch! - Nenamáhejte se. Máte-li chuť mi posloužit, dojděte si pro housle. Jejich zvuk je mi milý, připomíná mi můj domov." Zpěvák si pro ně odběhl. Královna projevila přání, aby si mohla krásný nástroj prohlédnout, a jemnými rukama jej uchopila. Levičkou sevřela štíhlý krk houslí. "Vyrobil je vyhlášený mistr," vy světloval zpěvák, "a dokážou víc, než jiné jim podobné. Říká se, že dávno zemřelý italský mistr z nich dovedl vyloudit lidský hlas." Vzal jí housle z rukou a prohlížel si planoucím zrakem stopu jejich prstů, lemovanou úzkým proučkem jejího dechu, otisknutou zlehka na lesklé ploše. Nato přitiskl pevnou bradu na jejich klenbu a táhl smyčcem dlouhý, čím dál silnější tón. Sladký zvuk naplnil místnost a chvěl se a mluvil řečí palčivé touhy. Královna přivřela oči a pohupovala lehce něžnou hlavou, na níž spočíval zpěvákův zrak s vroucí žádostivostí.

V tu chvíli zpěvák pochopil, že jeho nová láska není hrou ani pouhou ozdobou, ale něco vážného, bolestného. Hrál své vznešené dámě, aby jí poděkoval. Podala mu, což nikdy předtím neučinila, ruku, úzkou, královskou, a řekla: "Rozumím vašemu umění! Dlouho jsem neslyšela tak sladké tóny. Děkuji vám!"

Večer začal v největším zámeckém sále maškarní ples. Hosté měli na obličejí škrabošky a na sobě oděv na perský, řecký, španělský či jinak cizokrajný způsob, nebo oděvy z kožešin či kostýmy pohanských bohů. Sál byl bohatě ozdoben a osvětlen zlatými lustry.

Král měl škrabošku a na hlavě jako zvláštní ozdobu jen starodávný, bohatě zdobený diadém. Korunního prince bylo snadné poznat v tmavé mnišské kutně. Jeho bratra zato nikdo nepoznal. Byl oblečen do žoldnéřské kazajky a klobouku a nebyl sám, kdo zvolil tento prostý кроj. Zpěvák si nasadil dlouhý umělý vous a oblékl se do lidového neapolského šatu. Vyhledával blízkost královny, která byla v pestrém kroji své jižní vlasti. Velkým sálem se to hemžilo divochy a medvědy, bohy a bohyněmi, pastýři, trpaslíky a havíři.

Princ nepozorován brzy slavnost opustil. Přehodil přes sebe těžký plášť a poručil sluhovi, kterému

důvěřoval, aby ho následoval a byl mu nablízku, kamkoliv by šel. Omrzelo ho škrobené panstvo a dvorské tlachání. Zastrčil si za opasek lovecký nůž, zbraň, která je v nouzi nejrychleji po ruce, a opustil palác. Zámecký dvůr a alej i všechny cesty až do města byly osvětleny barevnými lucernami a opilý lid na nich svátečně hlučel. Boudy s nápoji a taneční parkety byly přeplněné a rozpálení tanečníci a pijáci se smáli, jódlovali a hádali se. Princ se vrhl do středu tlačenice a brzy mu visela na každé ruce jedna rozesmátá dívka. Tančil a popíjel a se smíchem odpovídal na žerty zev-lounů i spílání žárlivců. Ženy vábilo drzé chování a jemné řeči neznámého a jeho rty brzy planuly mnoha polibky. Byly tu blondýny, brunety, štíhlé, kypré, stydlivé i necudné. Princovo oko nacházelo zalíbení ve vřavě tisíců, jeho zhýčkané srdce se rozhňovalo a prudčeji bušilo v rychlém taktu břeskne hudby a pohledem na bezuzdnou cháttru. Mezitím naslouchala královská společnost lehkým, něžným melodiím vybrané hudby a vychutnávala požitky z galantní hry masek. Mnoho se netančilo. Společnost většinou posedávala na nízkých čalouněných sedátkách nebo stála a procházela se v menších skupinách kolem. Královna se živě a plna hovoru pohybovala mezi skupinami. Nikdo by v ní už nepoznal tu bledou mlčenlivou ženu. Připomněla si slavnosti ve své domovině, jejich nádheru a nevázanost, a upíjela bez ostychu z poháru. Lehká horečka plesového veselí vznítla její roztoužené smysly a popoháněla její neuspokojené srdce a dodávala její cizí krásě nového, sladkého půvabu. Shromáždila ko-

lem sebe družinu mladých šlechticů, k níž se přitočil přestrojený zpěvák. "Hleďme, krajan!" volala na něho. "Mám dojem, že jsem vás už potkala v Posilippu." Zpěvák pozdravil s žářem v oku. "Však jsem vás poznal!" odpověděl. "Takové květiny v zdejších krajích nerostou. Zdravím vás od zálivu, paní, jako vyslanec vaší vlasti."

"Díky, krajaně! Komu jste ale dal v ochranu svůj poklad, když jste se odvážil tak dlouhé cesty?"

"Nemám žádný. Mé oči zlenivěly, co mě opustila má hvězda, a já se vydal na pout', abych ji hledal. Jsem rád, že ji nalézám tak zářící."

"Vidím, dobrý muži, že v Neapoli pořád ještě kvete umění lichotit."

"Lichotit, paní? My jsme jen zvyklí méně zakrývat hrubým Pláštěm pravdu, než je běžné na severu."

Královna podala galantnímu zpěvákovi plný pohár. "Přijměte toto na přivítanou! Víno rostlo na svazích Vesuvu." Do královnina kroužku se vmísily dámy, takže se brzy rozdělil v dvojice a čtveřice, které se bavily navzájem. Zpěvák se ale držel u královny a halil její smysly do sítě své plynné, sladké rozprávky. Viděl její rudá ústa, zářící častým úsměvem, viděl její běloskvoucí zuby a mírně zaoblenou, hladkou bradu a pod hedvábnou maskou zářící oči. Stačil ještě zahlédnout, jak se za královnou na okamžik zastavil korunní princ, který se procházel kolem, a jak protivně nastražil uši a naslouchal. Zpěváka nepoznal a divil se, jak se nálada jeho macechy proměnila. Jednou, když jí jeho stín opět zavadil o ramena, obrátila se prudce a nevrle na zpěváka. "Povězte, krajaně, co hledá ten mnich mezi veselými lidmi?"

Neapolitán se podíval do tvrdé špehovy tváře a odpověděl posměšně: "Vidíte přece, že je na nepravém místě a nemůže nalézt dveře. Je tedy proti své vůli domácím bláznem." Mnich s hořkým úsměškem odešel a zamířil ke stolu krále, který se stranou s několika staršími těšil hojností vína a hovorem o právě ukončené honitbě.

Ve chvíli, kdy hudebníci odpočívali, byly na králův pokyn rozhrnuty záclony na oknech. Všichni hosté se zvedli a dívali se ven. Do nekonečna se tam táhly koruny stromů v záři pestrých luceren, pronikal sem divoký jásot lidu, větrem lámaný v kolísavé vlny, a na temném, mdlém nebi žhnuly do výše klikaté plameny velkého ohňostroje. Řídký závoj mlhy a kouře se vznášel poklidně nad vysokými stromy a ohňostroj jej sytil proudy červených a žlutých jisker.

V téže chvíli se v tichosti vrátil do sálu princ, s nepřítomnými očima a ochablými, usmívajícími se rty.

Korunní princ ho poznal záhy. Tušil jeho utajované rozkoše a měřil si ho s výsměšným opovržením.

Neboť na dně svého krutého srdce změkčilého, marnotratného bratra nenáviděl. O chvíli později hledal vystřízlivělý princ mezi maskami královnu, ale nemohl ji nalézt. Ptal se na ni popíjejícího krále. "Hledej ji, mladý pane," odsekl král s drsným smíchem, "vy mladí jste tu k tomu, abyste se ohlíželi po ženách."

Královna mezitím naslouchala v jedné vzdálené komnatě neúnavnému proudu zpěvákových žertovných

tirád a jeho italským písním. Čelo měla rozpálené silným vínem radosti a opojené srdce jí prudce bušilo. Seděla hluboce zabořená do lenošky a zírala zasněnými očima na semknuté konečky svých jemných prstů. Zpěvák seděl blízko ní na vyvýšeném sedadle, kmital prsty po strunách kytary, zpíval vlašské romance a klábosil a mísil do svého tlachání vážnost horoucí vášně. Hra slov se hrnula hladce přes pohotové zpěvákovy rty a jeho samého opíjelo závratné balancování na hranici žertu. Sledoval stopu svých řečí v jejím vzrušeném obličejí a v šubavé hře jejích prstů. Jeho slova nenápadně odkládala blyštivý šat maškarního žertu, nabývala dvojího významu, počala dávat najevo skrytou sílu a vřelost, a jen to, co nejvíc hrozilo vyzrazením, halil ještě závoj galantní komedie.

Královna si přestala hrát s prsty; sklopila jemně žilkovaná víčka přes planoucí oči a ukolébávala se v pocitu tepla, napůl si vědoma nebezpečí. Sen mnoha touhou probdělých nocí jí živě probíhal v sálavých barvách myslí i se vším, co si její osamělé srdce kdy vysnilo skvostného a zázračného o lásce. Zpěvák ztišil hlas do vřelého šepotu, naklonil se blíže k rozechvělé ženě, vplétal její smysly pevně do závoje šeptaných lichotek a zamlčených přání. Nikdo z těch dvou nezahlédl bledý, krutě se šklebící obličej, který se v jednu chvíli slídově mihl v pootevřených dveřích a bledý a hrozivý opět zmizel.

Korunní princ, vraceje se do slavnostního sálu, narazil na mladého prince, hledajícího matku. - "Královna tě očekává. Tam, v modrém pokoji. Ale šetři ji, je unavená." Korunní princ vstoupil do sálu. Dveřmi, které se před následníkem otevřely, se nesl proud hudby a smíchu za princem, který stanul na prahu pokoje, za nímž očekával matku.

Vstupujícího přivítal zvuk dušených vzlyků, milostných vyznání a opětovaných polibků. V tom okamžiku tři k smrti vyděšení lidé bolestně a pronikavě vykřikli. Studená ruka hrůzy rozdělila tři spřátelené duše jediným dotechem. Bledý princ strhl třesoucí se rukou překvapenému milovníkovi falešný vous z tváře a poznav přítele, roztrásl se bolestným úlekem. Ještě chvíli stáli muži vyjeveně a mlčky proti sobě a do dna vyprazdňovali kalich nejhořejší hořkosti.

Potom princ opět nabyl nad sebou vlády. "Sežeň si zbraň, ty žebráku!" zavolal na svého přítele. Jeho hlas byl řezavý, zlomený a bez ozvěny, jako když se roztrhne sklenice. Srdce se mu zmítalo v hrudi a bylo plné žluči. Ti dva, pro něž měl po léta v srdci jen dobro a něžnost, stáli před ním, jako kdyby vyplnili chrám. Zpěvák spěchal opatřit si meč. Princ strhl jeden z těch, které visely na stěně v chodbě. Soupeři se na sebe vrhli a divoce a zběsile šermovali. Sotva ten nesmyslný boj začal, padl princ s krvácejícím krkem na zem. Zpěvákovi stékal rudý proužek krve po rozřáté tváři. Viděl svého přítele, jak se svíjí v krvi na podlaze a nad ním se shýbá smrtelně bledá královna. Jeho pohled se zakalil a myšlenky rozštěpily, tékající v krvi. Se zakrváceným mečem kráčel směrem k sálu, obskakován a předem ohlašován vylekanými lokaji. Vstoupil do dveří a s hlasitým smíchem šilence zarazil před sebe meč hrotem do podlahy.

V sále nastalo hrobové ticho. Králi teklo rozlité víno po šatě. Pak se zdvihl hluk a zmatek, který neměl sobě rovna. Nikdo si nevšímal příchodního, po němž čůrkem tekla krev. Vyděšená pážata, plačící a omdlelé ženy, bezradní muži a vylekaní starci se tlačili mezi převrženým nábytkem a náčiním. Zvrhly se džbány a láhve, po roztržených ubrusech nehluchně tekly potoky vzácného vína. Hudba hrála ještě chvíli dál a náhle pak vyděšeně přestala uprostřed skladby. První přistoupil k zpěvákovi korunní princ. "Tak co je, ty hudlaři?"

"Zabil jsem tvého blondáka. Leží na zemi, a můj poklad, má královna už ho neprobudí." Sluhové mezitím donesli zbraně a mnozí šlechtici se vrhli ke dveřím. Korunní princ je ale zadržel. "Jen klid, pánové! Radši si pospěšte podívat se na prince."

Zabitého a nad ním skloněnou královnu obklopil hustý zástup. V sále zbyl jen král, jehož rozum byl zakalen vypitým vínem. Zo-hyžděný zpěvák, jeho miláček, k němu přistoupil a napil se z jeho poháru. Korunní princ stál ve dveřích a pozoroval s hrůznou zvěda-

vostí opilce i pomatence, kteří spolu v opuštěné slavnostní síni, upíjejíce z jednoho poháru, působili na pohled podivně smutně, jako fantastický pitvorný obraz šíleného malíře.

V tom okamžiku vzplanul za všemi temnými okny poslední ohňostroj. Lid se valil v hustých houfech k ztichlému zámku a svým děkovným jásotem korunoval královskou slavnost.

Hovory s němým

Směješ se? Opakuješ nevyslovenou otázku? Co ti mám říci? Tento tmavý pokoj, tyto holé stěny se stopami po obrazech, které nic nenahradilo, tento praskající oheň v kamínkách, toto měsíční světlo na našich rukou a na otevřeném klavíru, toto ticho a pozdní hodina mluví srozumitelněji než má ústa o tom, co ve mně volá po slovech.

Musel bych se svěřit nějakému kamarádovi z mládí, šeptem a spíše pohledy a posunky, někomu, komu by stačilo pouhé jméno domu nebo pole, aby porozuměl celému příběhu; někomu, kdo by mě přerušoval častým "Pamatuješ se ještě?" a broukáním útržků písní.

Co ty víš, řeknu-li: moje matka? Nevidíš přitom její černé vlasy a hnědé oči. Co si představíš, řeknu-li: louka plná zvonků? Neslyšíš přitom, jak vítr šumí v korunách kaštanů, a necítíš vůni šerfků a nevidíš modrou plochu louky, která je celá pokrytá křehkými kvítky modrých zvonků. A když ti řeknu jméno svého rodného města, jehož samotný zvuk už mi rozbuší krev, tak neuvidíš věž a nádherně přemostěnou řeku, a neuvidíš v pozadí zasněžené kopce a neuslyšíš písně našeho lidu a nepocítíš stejnou radost a touhu po domově.

Nech mě raději povídat pohádku. Byli dva houslisté, dobří přátelé, a byli přitom chudí jako kostelní myši. Jednoho černého dne došlo k tomu, že je napadlo sázet se, kdo je lepším houslistou. Od této chvíle rostl jejich věhlas; ale jeden druhému už nikdy nevěřil, neboť oba si plni závisti a ctižádosti viděli až do duše a všechno skryté vynesli svým uměním na světlo. Tu jeden z nich hrál za jasné měsíčné noci smutnou píseň. Ta vyvěrala tak silně z noci a bolesti a byla tak plna zámčivé vzpomínky na rozbité přátelství, že na poslech působila hlouběji a srdceryvněji než jakákoliv jiná. Tu píseň poslouchal závistivě druhý houslista, vnikl do přítelovy světnice a zabil ho i s písní. Od této noci byl ve svém umění prvním mistrem on. Hrál na

knížecích dvorech a rozechvíval srdce králů, neboť jeho písně pronikaly až na dno duše, kde přebývají andělé i démoni nezrozených myšlenek i činů. Jeho obličej však zhubl, pobledl a zašpičatěl se, v srdci se mu usídlila úzkost, nedůvěra a zloba a jeho hra užírala a hyzdila denně nejnepostihnutelnější nitro jeho duše. Jednoho dne se odvážil zahrát poslední přítelovu píseň před mnoha posluchači. Tu náhle stanul zavražděný s nožem v hrudi před ním a hrál spolu s ním na jeho housle, ještě lkavěji, ještě působivěji, takže mistr stál před posluchači sinalý děsem a s vyřeštěnými očima. Ti zavražděného neviděli a jen s hrůzou naslouchali, že hrají dva. Sálem se rozlila úzkost, a když hráč skončil, zavládlo hrobové ticho. Ty se směješ? Opakuješ nevyslovenou otázku? Vím já, nemáš-li ty u sebe nůž? Nemám, jak tu s tebou sedím a držím tě za ruku, u sebe poklad, jehož podstatu a lesk ještě neznáš? Píseň, jejíž kouzlo vzbuzuje závist? Bolest, jež by tě mohla zahanbit? A co potom až bych ti jednoho dne hleděl do očí a svou píseň hrál s tebou?

Ty se směješ? Odpusť mi, ty nemluvo! Jsi mramorová socha, které rád ve hře navlékám své zlaté prsteny. Ale co když se náhle přestaneš smát a sevřeš své kamenné prsty? Ale já znám ještě jednu pohádku.

Jednomu rytíři, který měl jediného přítele, se jednoho dne zachtělo užít budoucnost. Zeptal se jistého znalce kouzel, kterého bohatě obdaroval. Ten znalec se díval rytíři chvíli do očí a pak řekl: "Sen dnešní noci ti bude odpovědí."

Té noci, za těžkého, horečného spánku, viděl rytíř, jak vedle sebe plynou dvě linie života podobné řekám. Rozeznal svůj život a život svého přítele. Ty dvě linie se vlnily a proplétaly a po jednom krátkém spojení plynula jedna, která zdolala a pozřela druhou, širokým a zářivým proudem dál. Po tomto snu měl rytíř špatný den. Nato se v noci připlížil k hradu svého přítele, aby ho zabil. Vyšplhal se na násep, spadl do příkopu a zlomil si vaz. Přítel nad ním dlouho truchlil, stal se mocným a bohatým a dožil se dlouhého věku.

Často mě udivuje, kdo z nás má tužší život. Kdyby se mi zachtělo hrůzného snu, myslím si, že bys jednou promluvil a vyslovil bys náhle jedno slovo z těch mnoha, která jsi ode mne slyšel. Nevyděl by mě k smrti nenadálý návrat toho slova? Nebo bys ode mne odešel a odnesl tíhu mého doznání s sebou. Nebylo by mi jako bohatci, jehož klenoty pronáší děcko hlučnou ulicí plnou zlodějů? Tak ti dávám

denně hlídat nový poklad a nechávám tě denně prahnout po novém břemeni. Víš ty ale vůbec, nejsem-li krutý? Nebo to víš lépe než já?

Často si myslím, že mě musíš znát líp, než se znám já sám. Proč bys jinak kroutil hlavou, když ti znovu vyprávím staré věci a měním na nich barvu, nějaké jméno nebo jen nějakou maličkost? Co kdybys mě slyšel lhát? Kdyby mezi námi vznikl spor? Nebyl by to spor na život a na smrt? Takhle nevím, závisíš-li ty na mé shovívavosti nebo já na tvé.

Občas, když některé z mých vyprávění provází tvůj úsměv, zdá se mi chvíli, že se usmíváš oživenou vzpomínkou. Nebyl jsi u toho, když jsem toto učinil a tamto učinit opomenul? Nepřihlížel jsi, když jsem se dopouštěl tohoto provinění a konal tamto dobro? Není snad to, co tě ke mně poutá, následek dřívější přítomnosti, o níž nevím, špatné svědomí, společné vědomí o něčem zlém? Pak by nás v podstatě spojovala potřeba vzájemně se na sebe dívat a utěšovat se, nutnost mít spolutrpícího a snad i neustále živá podezíravost dvou lidí, kteří společně spáchali zločin. Že bychom tedy ruku v ruce žijíce museli i ruku v ruce zemřít?

Neboť jak k tomu dochází, že za mnou přijdeš právě tehdy, když se ve mně probouzí chuť mluvit a zpovídat se, jako by ses bál, že bych to mohl svěřit někomu třetímu? Neboť to, co zatěžuje mé vzpomínky, by jeden těžko unesl!

Ve chvílích, které předcházejí zlým snům, v těch neklidně lenivých, sedě olověných, blouznivých hodinách, naplnilo mě často bodavé dychtění mučit tě, vyrvat z tebe bolestná tajemství a slyšet tě sténat, šlápnout ti na hrud' a zardousit tě. Pak, když jsem tě v představě už slyšel naříkat a viděl ti na krku krev, přicházívals ke mně. Ve mně se ale probudila úzkost a soucit, hladil jsem ti ruce, dával ti lichotivá jména a neodvážil se ti podívat do očí. Proč jsem měl z tebe strach?

Či proč tě miluji? Neboť tě miluji láskou, která je schopna jakékoliv změny a nic vyššího nezná. Miluji tě jako hodné domácí zvíře, miluji tě jako výtvar svého umění, miluji tě, jako milujeme hádanky a všechno děsivé. Miluji tě i jako kus svého těla, jako rodící se den, jako odlitek sama sebe, jako svého démona a svůj boží úděl. Ale jak miluješ ty mne?

Na paní Gertrudu

V nejosamělejší komnatě mého zámku, pod klenutím úzkých oken, často sedáváš, nejpřívětivější z mých mrtvých. Po všech chvílích, kdy jsme byli spolu a drželi se za ruce, stále ještě přetrvává tvoje nepochopitelná, dobrotivá přítomnost, jako tomu je u hvězdy, která pohasla a jejíž paprsky k nám dosahují ještě dlouhý čas.

Už se nedopočítám, kolikrát jsem se procházel pod nebem Dantova Nového života. Nedopočítám se, kolikrát jsem zoufale hledal jiný obraz, v němž by ses zjevila. Žádná krása než ta, která je v oné nejsladší básni, se ti nevyrovná. Často se mi zdá, žeš to byla ty, že právě tys šla kolem zasněného Danta, a pak už jen jednou jsi přešla po zemi, ve stínu mého roztouženého mládí. Že jsem tě spatřil tělesnými zraky, že tvoje ruka spočívala v mé, že tvůj lehký krok zněl na zemi vedle mého, což to nebyla milost z jiného světa, nebyla to žehnající ruka na mém čele, pohled projasněných očí, brána, která se mi otevřela do říše věčné krásy?

Když spím, vidím tě často ve snu jako živou a vidím jemně utvářené, bílé prsty tvé ušlechtilé ruky, jak spočívají na klávesách klavíru. Nebo tě vidím stát proti blednoucímu večernímu nebi a pozorovat proměnu barev očima, které posvěceny podivuhodnou znalostí krásna jsou plny hlubokého lesku. Tyto oči ve mně probudily nesčetné umělecké sny a vedly mě za nimi. Tyto oči jsou tím nejcennějším, co mi v životě bylo dáno, neboť jsou to hvězdy krásy a upřímnosti, plné dobroty i přísnosti, oči, jež nelze podvést, oči určující, jež učí být lepším, odměňují, jsou nepřáteli a mstiteli všeho bezcenného, nepodstatného a náhodného. Vydávají zákony, přezkušují, odsuzují, obšťastňují přemírou štěstí. Co je prospěch, co je přízeň, co je sláva a světská chvála bez záruky a milostivé záře těchto nepodplatitelných světél!

Den je hlučný a krutý, vhodný pro děti a válečníky, a veškerý denní život je pln nedostatků. Což není

každý nadcházející večer návratem, otevřenými dveřmi, což se v něm celá věčnost nestává slyšitelnou? Ty, podivuhodná žena, jsi mě učila vracet se domů a naslouchat hlasům věčnosti. Když už byla poslední brána připravena rozevřít před tebou veřeje, řekla jsi mi: "Večery měj za posvátné a jejich mlčení nevyháněj ze svého domu. A nezapomeň také na hvězdy, neboť ty jsou nejvyššími symboly věčnosti."

A jindy jsi mi řekla: "Mysli na to, že i když mě ztratíš, měl bys se ženami udržovat mír, neboť mají ke všem tajemstvím nejbližší." Od té doby jsem s nikým neměl takové rozmluvy beze slov jako s hvězdami a s ženami.

V tu hodinu, kdy jsme uzavřeli přátelství, vstoupil mezi nás ještě někdo, neviditelný a nepochopitelný, duch a bůh ochranitel. Připadá mi, že mi neviditelnými gesty požehnal a promluvil ke mně tato slova: apparuit iam beatitudo vestra. Tento duch u mne od té doby zůstal a mnohostranně se mi osvědčil, jako utěšitel, jako vykladač hádanek, jako třetí v společném štěstí. Často se má ruka chystala unáhlit, a on mi ji zadržel; často jsem užuž přešel kolem něčeho krásného, a on mě přinutil, abych se zastavil a ohlédl se; často jsem chtěl ulomit z větve nezralé štěstí, a on mi radil: "Počkej ještě!"

Co působí smířlivě a laskavě, co hovoří ušlechtilým hlasem a má utěšující účinek, co je vzácné, ušlechtilé a má obzvláštní krásu, to je od té doby pro mě viditelné a míří k mým smyslům. Řeky za noci mluví ke mně zřetelněji, hvězdy už nemohou bez mého vědomí vycházet ani zapadat.

Tento můj utěšitel a neviditelný třetí přišel za mnou i toho dne, kdy mé srdce vypadlo z taktu a oči jako by osleply. Uhladil mi čelo, občas se ke mně přitiskl a prohodil mi něco do ucha, prošel kolem mne a stiskl mi ruku. Tys ale ležela v čajových růžích, plná míru, vnitřní proměny, přívětivá, ale bez úsměvu. Ležela jsi a ani nepohnula rukou, byla jsi studená a celá bílá.

Tato chvíle mi připadala jako bezedná černá noc. Stál jsem v husté tmě a nevěděl, kde jsem, necítil jsem blízkost ani dálku, jako bych byl obklopen uhaslými světly. Stál jsem nepohnutě a cítil jsem na všech stranách kolem sebe zející propasti, cítil jsem jen své pevně semknuté, studené ruce a nevěřil jsem na žádné ráno. Tu se vedle mne postavil můj utěšitel, objal mě pevnými pažemi a obrátil mi hlavu dozadu. Tu jsem spatřil v zenitu neviditelného nebe uprostřed úplné temnoty jedinou světlou, mímou stálíci božské krásy. Když jsem ji spatřil, musel jsem myslet na onen večer, kdy jsem s tebou šel lesem. Objal jsem tě paží, a náhle jsem tě k sobě přitiskl a pokryl celý tvůj obličej rychlými, žiznivými polibky. Ty ses vyděsila, odstrčila mě od sebe a vypadala jsi jako proměněná. A řekla jsi: "Nech toho, milý! Nebyla jsem ti dána proto, abys mě objímal. Není daleko den, kdy na mě už rukama ani rty nedosáhneš. Ale pak přijde čas,

kdy ti budu bližší než dnes i kdykoliv předtím." A tato blízkost se mě náhle zmocnila a byla tak nesmírně sladká, jako pohled z očí do očí, jako nekonečný polibek. Co je všechno laskání proti tomuto bezejmennému splynutí!

Při procházkách místy, kde jsme pobývali spolu, mnou tato slast pronikla ještě mnohokrát, i dlouho po tvé smrti. Jednou, když jsem ve Schwarzwaltu stoupal temným lesem, spatřil jsem tvou světlou postavu, jak mi jde naproti. Přicházela jsi s kopce, jako obvykle jsi mi mávala, setkala ses se mnou a zmizela jsi, zatímco tvoje přítomnost naplnila sladce a vrchovatě mé nitro.

Nejčastěji ale vstupuješ na nebe mých snů jako tehdy v den mé největší temnoty, jako laskavá hvězda milosti, plná blažené krásy. Jednoho večera, kdy tě hudba a hlasitý hovor vyhnaly až na nejzadnější zahradní cesty, jsem tě tam nalezl, jak přecházíš sem a tam, podal jsem ti ruku a doprovázel tě. Řekla jsi: "Až tu nebudu a ty sám se jednou ztišíš, bude snad tento míjející večer a mnohý, který už pominul, pro tebe přítomnější a skutečnější než tvoje vlastní ruka. Pak budeš o půlnoci bdít kdesi ve svém pokoji, snad velmi daleko odtud. Blízký svět pod tvými okny však ustoupí a ty uvěříš tomu, že vidíš tuto cestu a nás oba, jak se po ní procházíme."

Dnes je tedy ten večer přede mnou, opět se mísí do vzdálené hudby naše tiché hlasy, takže nevím, zda je skutečný tehdejší večer, ozařovaný pozemským měsícem, nebo ten dnešní.

Nokturno

Můj oř se zastavuje, natahuje krk a řehtá do večerního šera. Zdravím tě!

Zdravím tě, mé cedrové útočiště! Ty, které přinášíš mír, ty, vzdálené světu, nedotčené, obepjaté černým, drahocenným pásem.

V jednom hlubokém, na několik dní cesty se rozkládajícím cedrovém lese se ukrývá jezero a žulový hrad. Zámek, stavěný pro věčnost, rozložitý a pevný, s nestvůrnými normanskými věžemi v rozích a s jedinou bránou. Ta se otevírá na schodiště se širokými kvádrovými schody a to schodiště vede do černého, bezedného jezera. Šedivý hlídač mě slyší a poznává mého oře. Vychází rozvážně železnou bránou a sestupuje po zelenavých schodech. Odváže královský člun

od těžkého řetězu a řídí ho nehlučně jedním veslem po černé vodní hladině. Nalodí mě a veze zpět.

Uvážeme člun opět na řetěz z kovových čtyřhranných článků.

Usedli jsme na prahu železné brány. Šum korun ve večerním větru sílí, soumrak se snáší mezi kmeny na břehu. Hlídač si podepřel stařeckou hlavu oběma mozolovitými rukama a dlouze, klidně zírá do večera. Před námi se rozkládají mechem pokryté stupně a nehybné jezero, po obou stranách strmí tisíciletá stěna posvátného lesa a uzavírá se naproti na vzdáleném břehu jezera v tmavý prstenec. Hodiny plynou kolem nás na neviditelných perutích.

Za vodou se nad vrcholky stromů rozechvje malé světélko, stoupá výš a roste, počne zářit silněji a v podobě úplňku se plavně vyprostí z lesa. Od místa, kde sedíme, se jeho záře pomalu šíří po jezeře, až se celá kruhová vodní plocha koupe ničím nestíněna v jasném, prudkém světle, nepohnutě, jako nekonečné zrcadlo. S nezmenšenou září vyhlíží stříbrný měsíc z neprobadatelné hloubi.

Hlídačův pohled utkvívá nehybně na pomalé pouti měsíčního odrazu. Jeho obličej je smutný, a já cítím, že by chtěl ke mně promluvit. Položím otázku a rychle tlumím hlas do šepotu, vylekán jeho ozvěnou v samotě lesa. Ptám se ho: "Jsi smutný? Na co myslíš?"

Neuhne pohledem, ale skloní trochu bílou hlavu a zavzdychá. A řekne: "Před tisíci lety jsem seděl na tomto prahu a díval se na noční jezero. Tam ale, uprostřed hladiny, kde se teď odráží měsíc, se plavila pohřební bárka a vzplanula rudým plamenem. Celé jezero zrudlo odleskem hořícího člunu. A ten, kdo v něm ležel, byl můj poslední král."

Stařec si zahalil hlavu cípem šatu. Po chvíli ji odkryla ve vousu měl ještě slzy. Vyprávěl: "Krátký čas nato jsem odstrčil poslední hořící pohřební člun od těchto schodů. Ležela v něm nadpozemsky krásná, sněhobílá dáma v purpurových šatech. Moje poslední královna." V cedrovém lese to zhluboka zašumí, na bezednou vodu smutně shlíží kulatý měsíc. "Tu jsem miloval." -

"Po všechna ta dlouhá léta jsem hlídal zámek a sedával za tichých večerů dlouho na těchto schodech. Ale to ty přece víš, neboť jsi mě volal jménem a jsi jediný, kdo za těch tisíc let vyhledal toto útočiště. Máš také klíče k jejím komnatám! Chceš do nich vstoupit?"

Otevíráme bránu. Hlídač snímá z kruhu pochodeň a svítí mi na schody, vedoucí vzhůru. Vy moje důvěrně známé, tisícileté schody!

Vy bronzové svícny! Vy dlaždicemi vydlážděné chodby, v nichž se probouzí, když jimi jdu, ozvěna královských kroků! U posledních dveří se hlídač zastavuje, hluboce se uklání a nechává mne samotného. Vstupuji do starobylé místnosti, vnímám-i pozdrav zašlých časů, tentýž, jehož se mi zde dostalo už jako nesmělému chlapci před mnoha lety. Komnata naší poslední královny! Šarlatové koberce, vysoká židle se lví hlavou, ženské drobnůstky ze zlata a drahokamů. Uprostřed komnaty stojí pohanský bůh, válečná trofej, má zlatou čelenku a na rameni zavěšenou královninu harfu. Je to ona harfa, která po celé noci svými dlouhými naříkavými tóny okouzlovala jezero a tiché labutě. Je to ona harfa, která o půlnoci doprovázela zpěv plavovlasého půlnočního milovníka!

Ten se vynořil za oblačných bouřlivých nocí mokrý a nahý z rozvlněného jezera a prošel mezi spícími zbrojnoši a miloval se v temné, šarlatové komnatě s královnou. On to byl, kdo probodl dlouhým, hadovitým mečem jasnou hrud posledního krále. On to byl, kdo za hukotu jedné bouřlivé noci vtiskl polibkem smrt na rudé, lásky znalé královniny rty.

Ebenová harfa visí na rameni mlčícího boha. Dlouho pozoruji její štíhlý, cizí tvar s dračí hlavou perleťových zubů a smaragdových očí, pozoruji jemné struny a vdechuji velikost osudů a vášní minulé, nepomíjivé, velkolepé doby.

Okno je bez záclon; nahnu se přes římsu. Schodiště a jezero leží pode mnou. Hlídač sedí smutně na schodech a sytí oko jezerní hloubkou a uchovává si v železné hrudi vlnobití své nesmrtelné lásky. Hlídač,

jezero a les po tisíc let bez smrti a času, v oběti kouzla, v kruhu živoucích staletí, a nad tím vším, bez smrti a času, klidný měsíční úplněk. Každé nadechnutí je douškem z nevyčerpatelného džbánu věčnosti, každý úder srdce tichá, nespočítatelná vlna v moři mlčení!

Poblíž se objeví na vodě, jako nějaký zářivý pruh, bílé světlo. Ustane v pohybu, zamává křídly a je to velká labuť. Pomalu odplouvá. Dále a dále do jezera. Tam se zastaví, sotva ještě viditelná, vznese se, raněná a hrdá, a klesne ke dnu. Sladký, bolestný tón krouží nad zámek a jezerem, a já nevím, zda je to píseň labutě nebo probuzený zvuk černé harfy lásky. Hlídač však zatím vstal a dívá se s pozdviženou hlavou zasněně a blaženě za bílým zázrakem, roztáhne obě paže

a stojí tak ještě dlouho, se sladkým tónem v sluchu. I já tak setrvávám; a srdce mi chladí blažené, libozvučné ticho.

Hlídač tázavě vzhledne vzhůru. Přitakám, uzamknu královninu komnatu a sestupuji po širokém schodišti. Člun je už odvázaný Ustupuji do něho a stařec vnoří nehluchné veslo hluboko do černých vod.

Sen o poli klasů

Už jednou jsem tě snil, můj sne o poli klasů! Zaplav mě znovu svou rudou a zlatou září! Vstup opět přes práh mé noci a přines mi opět první zprávu o mém štěstí!

Hle, vystupuje z uzavřené zahrady mé mladosti, té zahrady, jejíž vzduch je pln stříbra a v jejímž stínu čeká budoucnost. Chci slyšet šumění jejích stromů a cítit vůni jejích luk; moje touha vrátit se je sycena její plností, můj zrak se proměňuje a spočívá jasným pohledem na jarech mého nejranějšího mládí. Sen sílí a rozkládá přede mnou do oslněné dálky široké pole klasů.

Pole klasů za jasného slunce! Přívál žlutočervených barev, plnost trvalého světla, naspodu rudé zabarvení, na krajích oživení zářivými vlnami a nepřetržitou proměnou barev! Nekonečný pohled naplněný klidem a pohodou, zřídlo štěstí a krásy, nakupený poklad všeho toho, co je nenápadné, nedotčené, do sebe uzavřené a neopakovatelné. To vše se mi shromažďuje v srdci, nachází všechny prázdné komůrky, plní a plní je a proudí jimi jako proud z hlubokého jezera.

Jak bych mohl vyslovit, co teď naplňuje mé srdce, jež se vrátilo do dětství, co mi tak příjemně rozehřívá krev a činí mé oko tak vidoucím, tichým a zářivým? Naplněno a ve shodě se září slunce a tichého pole vrací mě oko a srdce mezi bratry mého dětství, k vlnícímu se poli, k čistému nebi, k sourozencům stromům, potokům a větrům.

Zdravím vás, bratři a sestry! Odpusťte mi, co se přihodilo v cizině! Byl jsem dlouhou dobu nemocen, můj sluch a zrak k vám nedosahovaly, to podstatné, nejvnitřnější ve mně se mi odcizilo. Tento základ, darovaný mi věčností a matkou, byl spoután řetězy, jeho těžký dech sotva stačil ke mně dosáhnout za nejtěšších půlnocí. Ted'

dýchá volně a dýchá mou hrudí a otevírá všechno ve mně uvolněné přítomnosti.

Ty svítící pole klasů! Sytíš ty mé oko svým klidným jasem, nebo tě ozařuje a i slunce zažehuje světlo mého štěstí, vycházející mi z očí? Bohatá i beroucí, potřebná a rozdávající, dvojediná, sladké jádro věčné hádanky, taková je má i tvá láska. Jak jsem svobodný, nejsa omezen žádnými mírami ani středy! Kde je ještě začátek nebo konec, kde ještě je vůle a cíl, či výchozí bod a oblouk cesty?

Ty svítící pole klasů, nejsi snad obrazem mé osvobozené duše? Ty a já, oba v proudícím jasu, oba plni nevyslovitelná, oba navzájem se obdarovávající a oba sehnuti pod sladkým břemenem?

Hermann Lauscher Předmluva k prvnímu vydání

Jméno Hermanna Lauschera se s předloženou publikací objevuje na veřejnosti poprvé. V užším čtenářském kruhu jsou dobře známé jeho básnické práce, vytištěné pod cizím jménem.

Zemřelý básník mi bohužel zakázal, abych odhalil jeho tajemství a přičknul mu jeho dříve tištěné spisy. Bylo to jednou večer ve vinár-ně "U čápa"; Lauschera přepadla jeho obvyklá hořkosmutná nálada, snad na něho vrhla stín úzkostného tušení brzká smrt. Výslovně mě zapřísahal, abych pomohl věrně chránit jeho anonymitu. Zdálo se, že přede mnou, jako jediným literátem z okruhu jeho přátel, je v tomto bodě obzvlášť úzkostlivý. Přísahal jsem mu se smíchem věčné mlčení, rozhovor se obrátil k literárním otázkám, přičemž dal Lauscher vytrysknout všem pramenům své téměř nenávistné ironie. Pak se ponořil do mlčení, vypil chvatně několik číší vína a zničehonic se rychle rozloučil. Od té doby jsem ho neviděl - deset dní nato na nějaké cestě náhle zemřel.

Lauscherův literární odkaz neobsahuje téměř nic jiného než tyto zde uvedené práce. Vedle ryze osobní ceny, kterou mají pro jeho přátele, mohly by si získat zájem pozorných čtenářů jako dokumenty svérázné duše moderního estéta a podivína, zejména pokud jde o krutou, sebetřýznivou lásku k pravdě v jeho "Deníku". Téměř zcela postrádají jemně vybroušenou, zdobnou formu, která je vlastní Lauscherovým básnickým pracem, a nedovolují tudíž, plně v souladu se svým tvůrcem, ani obratným literárním slídičům, aby z nich vyvozovali závěry o jeho jinde existujícím autorství.

Zeslabovat živou, osobitou vůni následujících stránek dalšími poznámkami o zemřelém nebo redakčně uhlazovat místa, jež by snad po tom zdánlivě volala, se mi zdálo nepřipustné.

Snad mi odpustíš, můj ubohý, mrtvý příteli, jestliže toto zveřejnění tvých posledních osamělých myšlenek a trýzní neodpovídá tvému mlčky zanechanému poslednímu přání!

Moje dětství

Ve všech dobách mého pozdějšího života se mi mé dětství často vracelo v rozmanitých podobách, kučeravé, cizí a nevykoupené, jako bledé dítě z pohádky. Nejvíce mě ta vzpomínka navštěvovala, když jsem v noci nemohl spát, počínajíc vůni nějaké květiny nebo nápevem písně, až po smutek, mrzutost a trpkou hořkost či něžnou touhu po pohlazení a mírný sklon k modlitbě a slzám.

Když ještě teď mi dětství občas pohne srdcem, pak se mi jev jako zlatě zarámovaný, do hloubky probarvený obraz, na němž zřetelně vidím hlavně množství hustých kaštanů a vrb, nepopsatelně skvostný dopolední sluneční svit a v pozadí nádherné hory. Nenajdu skvostnější příměr pro všechny ty chvíle života, za nichž mi bylo dopřáno krátce v klidu spočinout a zapomenout na svět, pro všechny samotářské pouti, které jsem podnikal do hor, pro všechny okamžiky, za nichž jsem pro nenadálé malé štěstí nebo lásku bez nároků zapomněl na všelijaké a zítřek, než když je srovnám s tímto svěžím obrazem svého nejranějšího života. Tak je tomu i se vším, co jsem po celý svůj život miloval a měl za osvěžení a nejvyšší rozkoš, všechno to bloumání po cizích vsích, počítání hvězd, polehávání v zeleném stínu, všechny ty hovory se stromy, oblaky a dětmi.

Nejprvnější den v mém životě, na který si alespoň trochu dokážu vzpomenout, spadá asi tak do sklonku třetího roku. Moji rodiče mě vzali s sebou na nějaký kopec, který denně lákal mnoho lidí z města svou značně vysokou, rozlehlou zříceninou. Mladý strýček mě vyzdvihl přes pažení vysoké zdi a nechal mě nahlédnout do pořádné hloubky. Z toho se mě zmocnila závrať, rozrušilo mě to a třásl jsem se na celém těle, dokud jsem zas doma neležel ve své postýlce. Od té doby se mé dušičce v úzkostných snech, které mě tenkrát pronásle-dovávaly, ta hloubka často tísnivě zjevovala, že jsem sténal ze sna a probouzel se v pláči. Jaký to musel být před oním dnem bohatý a tajemný život, z něhož si nepamatuji jednu jedinou hodinu! Jakkoliv jsem se namáhal, nemohl jsem svou paměť dosáhnout nikdy dál než k tomuto dni. Když ale doopravdy přemýšlím o své nejranější době a o jejích náladách, mám dojem, že se vedle smyslu pro příchyllost nemohl ve mně probudit žádný pocit tak brzo a silně jako stydlivost. Setkával jsem se u dětí pětiletých i starších leckdy s jistou uvolně-ností, o níž vím, že jsem jí ve svých třech nebo čtyřech letech nebyl schopen.

Přesnější vzpomínku na zážitky a trvalé stavy nemohu posunout zpět dále než ke svému pátému roku.

Tam nacházím prvně obraz svého okolí, svých rodičů a našeho domu, a také města a krajiny, v níž jsem vyrůstal. Z té doby se mi vtiskla do paměti široká, prosluněná ulice na kraji města jen s jednou řadou domů, v níž jsme bydleli, dále pak nápadnější městské budovy, radnice, chrám a mosty přes Rýn, a ze všeho nejvíce u našeho domu začínající a do dálky se táhnoucí louka, pro mé dětské krůčky bez hranic. Žádné hluboké zážitky mé mysli, žádní lidé, ani portréty mých rodičů se mi nejeví v té rané době tak zřetelně, jako tato louka s nesčetnými jednotlivostmi. Moje vzpomínka na ni se mi zdá starší než vzpomínka na obličej lidí a na to, co mě samotného potkalo. S mou stydlivostí, která se projevovala už záhy odporem k tomu, aby se mého těla dotkly cizí ruce lékaře nebo někoho ze služebnictva, souvisí zřejmě moje časná radost být sám ve volném prostoru. Ty četné mnohahodinové procházky z té doby měly za cíl vždy nejneshůdnější zelené divočiny té velké louky. Však jsou to také ty samotářské časy v trávě, které mě při vzpomínání zvláště silně naplňují bolestně šťastným pocitem, který většinou doprovází naše procházky po stezkách dětství. I dnes mi stoupá do hlavy v jemných oblacích vůně trávy oně roviny a udržuje mě ve zvláštním přesvědčení, že žádná jiná doba a žádná jiná louka nemůže ze sebe vydat tak podivuhodné třeslice a motýly, tak tučné vodní rostliny, tak zlaté blatouchy, tak pestrobarevné hvozdíky, petrklíče, zvonečky a knoflíky. Už nikde jsem nenašel tak štíhlý jitrocel, tak žlutě zářící rozchodník, tak svůdně třpytivé ještěrky a motýly, a jen líně a s malou snahou se můj rozum dopracovává k poznání, že se od té doby k horšímu nezměnily květiny a ještěrky, ale má mysl a můj zrak.

Když na to myslím, mám pocit, jako by všechno krásné, co jsem později spatřil očima a vzal do rukou, i samo moje umění, neznamenal nic proti nádheře té louky. Byla tu světlá rána, za níž jsem se leže v trávě rozhlížel s rukama pod bradou po sluncem se třpytícím, rozvlněném moři travin, v němž divoký mák vytvářel rudé, zvonky modré a řeřišnice fialové ostrovy. Mezitím se kolem třepetali a dotírali na mne svítiví žluťásci, něžní modrásci, skvostným a zároveň starobylým leskem planoucí barvoměnci a babočky, těžká křídla černoplátníka, ušlechtilá čeleď rytířských otakárek, černočervený admirál, vzácný, s úctou jmenovaný jasoň. Tento motýl, kterého

jsem znal už z popisu kamarádů, přeletěl jednoho dne kolem mne, sedl si poblíž na zem a pomalu komíhal nádhernými alabastrovými křídly, že jsem mohl pozorovat jejich jemnou kresbu a zaoblení, bělostné diamantové čáry a na obou křídlech světle červená oka. Jen málo toho se mi z té dávné doby uchovalo tak silně a čerstvě v paměti jako ona slast, která mnou při tomto pohledu pronikla, že jsem sotva dýchal a srdce mi bušilo. Ale ve shodě s nevypočitatelným a krutým chováním dětí jsem se vzápětí k tomu ušlechtilému tvorů připlížila hodil po něm klobouk. Rozhlédl se kolem, elegantním pohybem se vznesl a zmizel v zlaté se tetelícím vzduchu. Něco jako vědecký zájem se při mé honitbě a sbírání nevyskytovalo. Housenky mě nezajímaly, ani jména motýlů, místně nazývaných "letní ptáčkové", pro mě nebyla důležitá, a pro mnohé jsem vymyslel vlastní jména. Jeden druh načervenalých much jsem pojmenoval "třesavky", jeden hnědý druh "zobatky", a veškeré chamradi bělásků a jiných méně hezkých a vzácných motýlů jsem pohrdavě říkal ťulpasi. O sesbíranou mrtvou kořist jsem nikdy moc nepečoval a na pořádnou sbírku jsem se nezmohl.

Nějaký hudební dojem z těchto letních chvil na louce v paměti nenacházím, když neberu v úvahu, jak mě mimořádně dráždilo a vyvolávalo ve mně strach pískání v dálce projíždějícího vlaku.

Přesto se mě už tehdy musela hudba nějak dotknout, neboť nejranější, matné, zšeřelé obrazy chrámu, které se do mne nejasně vtiskly, zdají se mi neodlučitelné od zvuku varhan.

Tento chrám a město vůbec jsem poznával později a pomaleji než volnou přírodu. Neboť zatímco v ní jsem se mohl celé půldny po libosti toulat sám, rodiči mi nedovolili, abych chodil sám do města, od čehož mě taky odstrašovala bázeň před nezvyklou tlačenicí lidí a vozů.

I když mám ve vědomí ty svěží měsíce na lukách uchovány jako krásný, stále stejně světlý, nepřetržitý sen, přece jen z něho vystupují jednotlivé dny se zvláštním jasnem a měkkými obrysy. Dal bych za to nevím co, kdybych si živěji vzpomenu na více takových dnů. Kolikrát se vracím v myšlenkách po cestách svého života, tolikrát mě jímá smutek nad těmi tisíci zapomenutými dny. Nežije už nikdo, kdo by mi o mně samém vyprávěl, a větší část mých dětských let leží neznámá v nepochopitelné, zlaté blaženosti jako nějaký zázrak, k němuž se upíná má touha. Náleží k nedokonalostem a nedostatkům

lidského života, že naše dětství nám musí zůstat cizí a musí upadnout do zapomnění jako poklad, který vyklouzne z hravých rukou a přepadne přes okraj hluboké studny. Až do chlapeckých let dovedu sledovat nit svého života, dále zpět však vyčnívá z mlhy a příšeří jen pár roztroušených jasných dnů, kterých se mohu chytit. Z paměti těchto dnů hledím často jako z nějaké věže zpět do svých prvních let a nevidím nic než vzkypělé moře náznaků a počátků, bez tvarů, ale s posvátnou vůní dálky, se závojem, který ty zázraky a skvosty halí.

Mezi těmito ojedinělými stříbrnými záblesky je mi zvlášť drahá jedna procházka, neboť se k ní váže nejranější obraz mého otce. Seděl se mnou na sluncem vyhřáté zídce kostelíka Svaté Markěty, stojícího na kopci, a poprvé mi ukazoval z výšky rovinu při Rýnu. První dojem z této líbezné, zelení zářící krajiny se mi ve vzpomínce mísí s jasným obrazem, který jsem později nabyl často opakovaným pohledem. Ale tato nejstarší otcova podoba se odlišuje ode všech pozdějších. Jeho černé vousy se dotýkaly mého světlého čela a jeho velké, jasné oči se na mé přivětivě dívaly. Myslím-li na ten tehdejší odpočinek na zídce, zdá se mi, že opět vidím ze strany jeho obličej s černými vousy a vlasy, s velkým, rovným nosem a plnými, červenými rty, s tmavými kadeřemi v týlu, k tomu ty velké oči hledící na mne, celá ta hlava, rysující se ostře a důstojně na modrém pozadí letního nebe.

K témuž létu se váže jiný obraz, který ve mně utkvěl bez souvislosti s minulým, ale úžasné jasně a věrně. Vidím celou vysokou, hubenou otcovu postavu, jak jde vzpříma se zakloněnou hlavou proti zapadajícímu slunci, s plstěným kloboukem v levé ruce. Moje matka, menší a silnější, s bílým šátkem přes ramena, se o otce za pomalé chůze lehce opírá. Mezi těmi sotva oddělenými temnými hlavami plane krvavě rudé slunce. Obrisy postav jsou ostře, zlatavě ohraničeny; po obou stranách se rozkládá zralé žitné pole. Už nevím, co to bylo za den, kdy jsem tak šel za rodiči, ale ten pohled mi utkvěl živě a nesmazatelně. Neznám jiný živý nebo namalovaný obraz, který by mi připadal svými liniemi a barvami nádhernější a byl mi dražší než tyto dvě ušlechtilé postavy na polní cestě mezi klasy, kráčejíci mlčky proti rudé záři, která je z druhé strany zalévala. Za nespočetných prosněných a probdělých nocí se mé oči kochaly tímto nejmilejším klenotem vzpomínek, který mi zanechala jedna z mých nejsvětlejších chvil, Tak mi už nikdy slunce do moře klasů nezapadalo, tak rudě,

nádherně, pokojně, tak hýřící plností svého žaru. A i kdyby se to vrátilo, byl by to jen jeden večer z mnoha, a já bych postrádal ty, v je jichž stínu jsem tenkrát šel, a musel bych se odvrátit a bylo by mi smutno.

Vzpomínka na otce a matku začíná být od těchto chvil jasnější. Vedle mé luční samoty se současně odvíjel příjemný domácký život. Mé povědomí o něm není vzhledem k množství lidí a vzruchů tak jednoznačné a zřetelné jako o životě v trávě. Nemohu určit, jak záhy na mne působil otcův zájem o výtvarné umění a poezii a matčín o hudbu, neboť na jednotlivé dojmy tohoto druhu jsem schopen si vzpomenout až z pozdější doby, ale nutně se musely vyskytovat už dříve.

Netroufám si mnoho hovořit o dětských hrách. Není nic podivuhodnějšího a nepochopitelnějšího, a nic, co by nám bylo cizejší a co by se tak důkladně nevytratilo z mysli, jako duše hrajícího si dítěte. Rodiče žili v obstojném blahobytu a ve své štedré dobrotě mi dávali tolik hraček, že mi nic nechybělo. Měl jsem vojáčky, obrázkové knížky, stavebnici, houpacího koně, píšťalku, bič a vozík, později i kupecký krám, váhy, dětské peníze a zásoby, a k hraní divadla tu byly maminčiny skříně. Přesto se má fantazie ráda upínala k méně zřejmým předmětům a vytvářela si koně ze stoliček, domy ze stolů, ptáky z hadříků a strašidelné jeskyně ze stěny, zástěny od kamen a z příkrývky.

Vedle toho jsem měl pro své snění přemíru světů a podnětů v maminčině vyprávění. Slyšel jsem přednášeče, vypravěče a baviče světové pověsti a zdáli se mi toporní a nevkusní, jakmile jsem je srovnal s vyprávěním své matky. Ty její podivuhodně jasné, zlatisté příběhy o Ježíškovi, o Betlému, o chlapci v chrámu, o cestě do Emauz. Není v celém nesmírně bohatém světě dětského života sladší a posvátnější obraz než vyprávějící matka, k jejímž kolenům se tulí světlá hlavička s hlubokými, žasnoucíma očima. Kde berou matky tohle obrovské a radostné umění, tuhle tvůrčí duši, tu nevyčerpatelnou kouzelnou studnici svých úst? Vidím tě ještě, maminko, jak ke mně skláníš krásnou hlavu, štíhlá, přítulná a trpělivá, s hnědými očima, jímž se nic nevyrovná!

Vedle nedostižného zvuku a smyslu biblických příběhů jsem bohatě sál z pramene pohádek. Červená

Karkulka, věrný Johanes a Sněhurka a sedm trpaslíků za sedmero horami mě přijali do svého

hovorného kruhu. Má žádostivá mysl si vytvářela brzy sama od sebe pohoří s měsícem ozářenými loukami pro tance elfů, paláce s královnami v hedvábí, podivuhodně hluboké a děsivé horské jeskyně, obydlené střídavě duchy, poustevníky, uhlíři a loupežníky. Úzký prostor v ložnici mezi dvěma lůžky byl stálým sídlem šikmookých skřítků, umouněných permoníků, bezhlavých chodců, náměsíčných vrahů a potměšile šilhajících dravých šelem, takže jsem byl dlouhou dobu schopen přejít kolem jen v doprovodu dospělých a ještě dlouho později jen s největším vybičováním chlapecké hrdosti. Jednou mi otec nařídil, abych mu odtud přinesl pantofle. Šel jsem do ložnice, neodvážil jsem se ale na to hrozné místo a vrátil jsem se celý zaražený a předstíral, že jsem nic nenašel. Můj otec, který tušil něco z mých fantazií a byl nepřitelem výmluv, mě tam poslal ještě jednou. Opět jsem vstoupil do ložnice, ale můj strach ještě vzrostl, takže jsem se vrátil se stejnou výmluvou a příkaz jsem znovu nesplnil. Otec, který mě pozoroval škvírou ve dveřích, řekl vážně: "Lžeš. Musejí tam být." A šel tam sám, aby si je přinesl. Moje úzkost se ale tak vystupňovala, myslel jsem si, že ani všemocný otec není před mými strašidly jistý, a s nářkem jsem se na něho pověsil a s horkými slzami ho zapřísahal, aby se k tomu koutu nepřibližoval. On tam však šel přesto, donutil mě jít s ním, shýbl se a vrátil se z té strašlivé jeskyně živ a zdrav, což jsem po dlouhý čas v modlitbách připisoval jeho neobyčejné odvaze a mimořádné ochraně milého Pánaboha.

Jindy vzrostl můj pocit úzkosti až do chorobného stavu. Ta příhoda se mi vryla se vši trapností ostře a přesně do paměti a visí jako hlava Medúzy hrůzně krásně, především ale v té hrůzné podobě, nad celou dobou dětské romantiky.

Za šera jsme se jednou vraceli z města, už trochu naladěni na strašení, dvě asi čtrnáctileté sousedovy dcery, jejich bratříček a já. Vysoké domy a věže vrhaly na ulici zubaté stíny, lucerny už svítily. Přitom se naskytl, jak jsme míjeli kovárnu, pohled na očouzené, polonahé muže, kteří stojí jako katovi pacholci s velikými kleštěmi u ohniště, zářícího z temnoty, a ještě předtím se ozvalo mně dosud neznámé opilé halekání několika bratří z mokré čtvrti a já v něm slyšel dravou zvěř a zločince. Nyní, skoro už za tmy, vyprávěla jedna z dívek, sama už vyděšená, příběh o zvonu Barboře. Ten visel v kostele svaté Barbory a měl původ v čarování a zločinu. Krvavým hlasem volal neustále jméno jedné hanebně zavražděné Barbory a

vrazi ho proto ukradli a zahrabali. A když pak nastal čas nočního vyzvánění, začal zvon v zemi hlasitě a naříkavě znít:

Barbora je moje jméno,
v Barboře mé srdce zavěšeno,
Barbora je vlasti mojí věno.

Tento polohlasem šeptaný příběh mě strašlivě rozrušil. Moje hrůza byla tím větší, že jsem se ji snažil v sobě skrýt, neboť ten malý, co s námi šel, ničemu nerozuměla vykračoval si bezstarostně večerem, a před staršími průvodkyněmi, i když se samy bály a hovořily jen šepem, jsem se styděl. Pocit hrůzy ve mně rostl každým slovem vyprávění, až se mi z toho rozjektaly zuby. Ale když se právě na konci příběhu rozezněl na Svatém Petru večerní zvon, pustil jsem v zběsilé hrůze ruku malého chlapce a pádlil do noci, jako by mě honilo celé peklo, klopýtal jsem, padal, a tak mě dívky přivedly domů těžce oddychujícího a roztřeseného. Celou noc jsem se třásl a svíjel úzkostí, a dlouhou dobu mi při slově Barbora projelo až do morku kostí cosi mrazivého. Od té doby jsem věřil ještě živěji v skřítky, vampýry a zlé duchy, neboť jsem je měl už jednou se vši neslýchanou hrůzou v zádech.

Zhruba v této době se hlásil můj probouzející se rozum s prvními nároky a trápil mě tak, že mě často popadaly zuřivé záchvaty bezmocného vzteku a netrpělivosti. To je taky kus dětství, které, jak se mi zdá, většině lidí úplně vypadne z paměti, ten pud dobrat se pravdy, snaha mít jasno ve věcech a jejich příčinách, touha po harmonii a pevném duchovním vlastnictví. Trpěl jsem četnými nezodpovědnými otázkami a pozvolna se dovítí, že dospělým, kterých jsem se ptal, se zdají moje otázky nedůležité a má tíseň nepochopitelná. Odpověď, v níž jsem poznal vytáčku nebo dokonce výsměch, zaháněla mou duši zpět do světa mýtů pozvolna již nahlozaného.

Oč vážnější, čistší, bohabojnější by byl život mnoha lidí, kdyby si v sobě uchovali něco z tohoto hledání a

období " Proč?" a "Co je?" i za hranici mladosti! Co je to duha? Proč naříká vítr? proč louky uva-dají, proč zas nově rozkvetou, odkud padá déšť a sníh? Proč jsme my bohatí a náš soused Spengler chudý? Kam večer zapadá slunce?

Na tyto otázky odpovídal můj otec, když byla matčina moudrost nebo trpělivost u konce, často s nedostížnou laskavostí a jemností.

Když už nestačilo neustálé zdůvodnění "to tak učinil milý Pán Bůh", vysvětloval mi s velkým uměleckým rozmachem celý viditelný svět, povrch Země s rostlinstvem a živočištvem, koloběh hvězd. Současně vedle mého pohádkového lesa dal vystupovat ušlechtilým postavám dávnověku a řeckým městům a starému Římu. Děti mají široké srdce a jsou schopné kouzlem fantazie zabydlit ve své duši věci, jejichž rozpory vedou v starších hlavách k prudkému boji mezi buď-anebo. Nicméně, protože jsem si sám rád vymýšlel a pohrával si s dětskou tvořivou silou, zrodilo se i ve mně množství pochyb. Ta nejsilnější z nich byla namířena proti pravdivosti jednoho orbis pic-tus, oblíbené obrázkové knihy, která mě provázela od první radosti z prohlížení až hluboko do chlapeckého věku a tak v mém příběhu hrála, pokud jde o skutečnost, opačnou roli než Robinson a Gulliver. Pochyboval jsem dlouhou dobu velice silně o tom, zda tyto obrázky mají své předlohy ve skutečném světě a nejsou jen zábavnými fantaziemi nějakého malíře. Když jsem prohlížel vyobrazení rytířů a staveb nebo jiných historických předmětů, došlo mi, že jsem sám taky přece maloval Achilla a velké kostely a všelicos podobného a svým kamarádům to vydával za skutečnost nebo za její věrné zobrazení. Když na to můj otec přišel, ukázal mi na poslední stránce knihy obraz jednoho kostela v našem městě. Obrazu jsem si do té doby nepovšiml a kostel jsem hned s velikými rozpaky rozpoznal. Od té doby pro mě byla přinejmenším na nějaký čas všechna otcova slova opět nezpochybnitelná a důvěryhodná. Chlapec ze sousedství mi jednoho dne tajemně a důvěrně sdělil, že "divý muž", hlavní postava našich příběhů a vzájemně si vyměňovaných fantastických zážitků, bydlí nedaleko brány v petrském příkopě v jednom špejcharu, že mu to řekl jeho otec. Ten triumf vynesl chlapec zbytečně, neboť můj otec mi už podal lepší, i když ne tak konkrétní vysvětlení. Zůstal jsem tedy nejen skeptický a chladný, ale odpověděl jsem kamarádovi výsměšně a s velkým zadostiučiněním, jen ať si jde za svým otcem a řekne mu, že je velbloud. Tahle odpověď mi vy nesla výprask nejdřív od uraženého kamaráda a pak i od mého otce.

Na taková trestání z rukou milovaného otce jsem sice odpovídal ponejvíce vzdorem a mlčením, ale moje srdíčko je přijímalo s nesmírnou hořkostí, bolestí a ponížením. Jsou to nejranější trápení, na která se dokáží rozpomenout, a v mých představách, které mám o dětských letech, jsou jedinými temnými body mého předškolního

věku. Nešlo ale ani tak o bití a vzdorování, hořkým jádrem trestu byla snaha mě pokořit a vynutit ze mne prosbu o odpuštění, aby se zas rodiče na mě dívali přívětivě a naslouchali mi. Každým takovým laskavě vážným smířením byl sice ulomen trestu hrot, ale než jsem se natolik unavil a byl srozuměn s vyslovením onoho "Odpusť", stálo mě to vždycky hořký boj plný slz. Ještě si dobře pamatuji na první večer, kdy jsem šel mlčky a plaše spát bez maminčina polibku a doprovodu. Snad nikdy, i když jsem často i později míval slzy na krajíčku, mě pocit nepojmenovatelné bolesti a rozpolcenosti netížil tak strašně jako za toho smutného večera. Byl to taky první večer, kdy jsem se nedokázal modlit. Slova mé modlitbičky mi zadržávala o jazyk, prvně se mi ukázala v celé vážnosti a rdousila mě až k udušení. Tak mi tato chvíle posloužila k tomu, že mi znemožnila bezmyšlenkovité modlení.

Mezitím se můj rozum vzdoroval a začal se, čerpaje z prvních poučení a zkušeností, znenáhla radovat z vlastní, zklidňující se činnosti. Moje hry nabíraly bez cizích předloh složitější, inteligentnější formy skutečných chlapeckých her. Abeceda mi přinášela vzrušivě příjemnou předtuchu školy. Obsáhl jsem už i určité vzpomínky a zvykl si, jakmile mi byl určitý den označen za začátek školy, myslet na zítřek a na pozítřek.

Toto málo je celý můj poklad vzpomínek na první léta, který ještě v sobě nosím. Snad ne celý, neboť to nejkrásnější jsem nechtěl vyslovit, ty pocity prosněných jar a oblažujících zálib, to měkké doznívání dětských radostí a bolů, upřímněji zažitá a hlouběji protrpěná než mnohé větší radosti a strasti pozdějších dob. Nechtěl jsem tu popisovat něžné vzpomínky, jichž v sobě nosím celou kytici, na návštěvy lesa, na

kamarády ze sousedství, na koťátka a jehňátka, která jsem hladil a pozoroval. Směšně bolné pocity ve mně probouzí poslední čas před školou, probuzení chlapecké hrdosti, nejistota přechodu od snění k myšlení a pomalé blednutí barevné fantazie a celého nepopsatelného zlatého podkladu, na kterém jsou všechny tyto nejranější obrazy namalovány. V mé paměti se uzavírá poslední rok dětské volnosti podivuhodným večerem. Bylo to krátce před tím, než jsem šel do školy, o narozeninách mé malé sestry, 27. listopadu. Na tuto sestřičku byla v té chvíli soustředěna veškerá péče a láska celého domu, a já seděl sklíčený a sám v šefícím se okně. Venku byl pozdní podzim a časná,

hvězdnatá noc. Vedle myšlenek na očekávaný první vstup do skutečného života mě pronásledovala nálada loučení a podvědomé přání, aby se vrátila volnost a snivost dosavadních dní. Tu se mi zdálo, že vidím mezi hvězdami pohyb. Zíral jsem upřeně a nepohnutě do nebe, a viděl, jak se jedna hvězda začala podivně chvět a náhle se propadla do tmy, jako by beze stopy dohořela. A tam zase jedna, a tam hned dvě, a nakonec celý roj. Vstoupil otec a služebnictvo, a tak jsme stáli hodnou chvíli ve tmě, pozorující tu zvláštní podívanou na nespočetné létavice, pohnutí tou podivuhodnou chvílí, a já věřím, že každý z nás myslil na to, že na tento pohled z temné místnosti na mihotání hvězd nikdy nezapomene.

Jakmile jsem začal chodit do školy, nastal mi život, zasazený do lidské společnosti. Ve škole se bytí prvně stává obrazem světa v malém, zde vstupují v platnost zákony a měřítko "skutečného" života, zde začíná snažení a zoufání, konflikt a uvědomování si vlastní osobnosti, nedostatečnost a rozpolcenost, boj a ohleduplnost a celý nekonečný kolotoč dní. Už to dělení času na dny všední a sváteční! Je třeba se řídit a pracovat podle hodin, každý den má svou váhu a platnost a vylupuje se z času jako samostatná jednotka. Bezednosti měsíců a ročních dob, životu v plnosti je konec; svátky, neděle, narozeniny nevystupují už jako překvapení, ale jejich doba a návrat jsou jako číslice na hodinách pevně předepsány a my víme, kolik času ručička potřebuje, než jich dosáhne.

Přání mého otce, který mě chtěl vyučovat sám, před všeobecným zvykem a radou všech přátel a příbuzných neobstálo. Dali mě do veřejné školy, měl jsem více učitelů, kteří se každým rokem měnili, a trpěl všemi nešvary těchto ústavů. Škola a domov byly dvě přísně oddělené věci, moje poslušnost podléhala dvěma náčelníkům, z nichž jeden mohl počítat s mou láskou, druhý naopak s mou bázní. První zlo spočívalo v tom, že jsem si zvykl na časté bití od přísného učitele i na zavírání po škole, takže se mě záhy otcovo trestání už tak nedotýkalo jako dřív, domácí kárání tedy ztratilo svou vážnost a otcí bylo pozvolna znemožněno vyřizovat morální poklesky tímto nejjednodušším způsobem. Při neslo mu to nekonečně mnoho starostí a námahy a mně mnoho trápení, neboť teď bylo každé polepšení a každé odpuštění obtížnější a vyžadovalo dlouhý čas. V takových kritických dobách jsem byl často zoufalý, celý nemocný starostí i zlostí a potácel jsem se mezi trápením, studem, hněvem a hrdostí. Když se ve

škole se mnou špatně zacházelo a doma se po nějakém provinění na mne nemluvílo, vrhl jsem se na velké louce na zem a potýkal se v slzách s nějakou neznámou, hroznou přesilou. Ty hodiny u stolu, kdy nebylo možno mluvit, kdy jsem myslel na nejbližší zlou hodinu ve škole, mohl číst zamlčené výčitky v obličejích rodičů, mladších sourozenců a dokonce služebnictva, ty mlčenlivé, vzpurné procházky s otcem, při kterých jsem v sobě z hrdosti a studu zadržoval prosbu o odpuštění či jiný výrok, který on očekával, mám se vši jejich tíží a ošklivostí pevně zaklesnuté v paměti ještě dnes.

Protože se můj neklid, utlumená náruživost a životní plnost potřebovaly vybití, vrhl jsem se se vši dravostí svých mladých smyslů do chlapeckých her, které mi dosud byly cizí. Byl jsem brzy první mezi všemi kamarády, při cvičení, jako vojevůdce, náčelník lupičů nebo Indiánů, nejnáruživěji, když doma hrozila bouřka. Moji rodiče a hlavně má zarmoucená matka se smutkem sledovali, že mám pověst divocha a podněcovače, zatímco kolem nich jsem se plížil většinou němý a celý zaražený.

Ve třetím roce školní docházky jsem jednoho dne rozbil chudému řemeslníkovi v naší ulici okno. Muž běžel za mým otcem, líčil mu můj, jak věřil, úmyslný čin a dodal, že jsem kromě toho darebák a tyranizuju celou ulici. Když mi to vše otec večer opakoval a naléhal na mne, abych se přiznal, měl jsem na žalobce takovou zlost, že jsem i tu nepopíratelnou ránu do okna tvrdošíjně zapíral. Byl jsem neobvykle tvrdě potrestán a nechtěl jsem se nechat za žádnou cenu ve svém vzdoru zlomit. Tak jsem se několik dní choval plaše a nepřátelsky, zatímco můj otec mlčel a nad celým domem visel stín. V těch dnech jsem byl

nešťastnější než kdykoli dřív. Otec měl na týden odcestovat. Když jsem se ten den vrátil ze školy, byl už pryč a zanechal mi dopis. Po jídle jsem se odebral do nejhořejší komory a dopis otevřel. Vypadl z něho hezký obrázek a lístek, psaný otcovou rukou:

"Potrestal jsem Tě za provinění, k němuž ses nepřiznal. Jestli jsi tu věc udělal a mne obelhal, jak s Tebou mám tedy ještě mluvit? Je-li tomu jinak, pak jsem Tě bil neprávem. Za týden, až se vrátím, by přece měl mít jeden z nás možnost druhému odpustit.

Tvůj otec."

Celý den jsem běhal po domě a po zahradě schlíplý a vzrušený. Tahle slova muže k muži mě naplnila hrdostí i lítostí a zaryla se mi do srdce, jak by to žádná jiná slova nedokázala. Příštího rána jsem přistoupil s lístkem k mamčině posteli, plakal a nevěděl, co bych řekl. Nato jsem chodil po domě, jako kdybych byl dlouho pryč, všechno mi připadalo staré i nové, jako znovu mi darované a zbavené kletby. Večer jsem seděl po dlouhé době mamince u nohou a poslouchal její vyprávění, jako když jsem byl malý. Znělo to z jejích úst tak sladce a mateřsky, ale co mi vyprávěla, nebyla pohádka. Mluvila o době, kdy jsem se jí odcizil, a jak mě přitom provázela její obava a láska; každým slovem mě zahanbovala a obšťastňovala, a pak jsme spolu mluvili s láskou a úctou o tatínkovi a těšili se toužebně na jeho návrat. Den jeho návratu byl současně posledním dnem před letními prázdninami a dovršil tak mé štěstí. Po krátké rozmluvě se mnou vyšel otec z pracovny a vedl mě za matkou se slovy:

"Tady máš zase svého chlapce, maminko. Ode dneška nám opět patří."

"Mně už celý týden!" volala maminka s úsměvem, a všichni jsme zasedli vesele ke stolu.

Prázdniny, které v ten den začaly, jsou v mých školních letech něčím jako neoplocenou, zelenou zahradou. Dny plné slunce, večery naplněné hrou a povídáním, noci pevného spánku s čistým svědomím! Každý večer se mnou otec chodil ruku v ruce do jednoho lomu, který byl půl hodiny cesty za městem. Tam jsme stavěli domy a jeskyně, házeli na cíl kameny a vyklepávali zkameněliny. Cestou domů jsme v jednom dvorci pili mléko a jedli chléb a vzdali se pak hrdě mamčině večere, škádlíce ji všemožnými tajemstvími, a honosili se každým mistrovským hodem a každým kouskem rudky a blyštivého kamene, který jsme našli. Otec se osvědčil jako stopař, lovec, střelec a vynálezce. Celé půldny jsme se potulovali a odpočívali v lukách a na lesních svazích, jen sami dva, s krajícem chleba v brašně, objevovali cesty a sbírali rostliny, a já tak trochu tušil, že se můj otec vrací do svého vlastního mládí a raduje se, že se mu lehčeji dýchá a červenají mu tváře, neboť byl křehkého zdraví a pronásledovalo ho časté bolení hlavy a jiné trápení. Nyní jsme spolu putovali jako dva chlapci, vyráběli oštěpy, pouštěli draka, hrabali se na zahradě a na dvoře jsme stloukali ze dřeva všelijaké přístroje a skříňky.

V té době se začal probouzet i můj sluch a do mé fantazie začaly pronikat melodie. Rád jsem ve volných chvílích chodil do chrámu a proplížil se vchodem, abych mohl poslouchat varhaníka, který se tam celé hodiny bavil svým uměním. Broukal jsem si a zpíval cestou do školy, dokonce i v posteli, a záhy jsem si vtiskl do sluchu četné chorály a nápěvy písní.

A v den svých devátých narozenin jsem dostal od rodičů housle. Od toho dne byly ty světle hnědé housličky na všech cestách se mnou, po mnoho let, a od tohoto dne jsem měl své ústraní, svůj vnitřní domov, útočiště, kde se od té doby soustřeďovalo všechno, co mě rozčilovalo, těšilo a trápilo.

Učitel byl se mnou spokojený. Sluch jsem měl vyvinutý a paměť úzkostlivě přesnou, a pozvolna se v běhu učebních let u mě projevilo to, co dělá houslistu houslistou, totiž pevná, způsobilá paže, volný loket, vytrvalé, silné prsty.

Tím se ale bohužel stala hudba nečekaným zlem, neboť mě zcela pohltila a znechutila mi školu. Zato odvedla moji ctižádost a mou chlapeckou nespoutanost od hrubých her a svévolí, mírnila můj zápal a mou vášň, učinila mě mlčenlivým a snášenlivým. Nebyl jsem vychováván v opravdového houslistu, můj učitel byl dokonce samouk, proto mi bylo učení zábavou a spíše než na přísné cvičení bylo zaměřeno na to, abych uměl něco zahrát. První chrámová píseň, zahraná matce k narozeninám, byla slavnostní událostí. A co teprve první gavotta, první Haydnova sonáta! Sám jsem byl celý bez sebe radostí a

ješitností, ale pozvolna si má zdravá přirozenost přece jen uvědomila, kde mám nedostatky, takže jsem se vyhnul jistým obratným smykům, k jakým svádí diletantské nadšení.

Škola mezitím pokračovala dál a pro mne si udržela po celou dobu až do čtrnácti let dusné ovzduší donucovacího ústavu. Co z mých trápení a mé zahořklosti vedle mých vlastních chyb připadá na vrub celému způsobu výchovy, nemohu rozsoudit; ale za těch osm let, která jsem na nižším stupni strávil, jsem se setkal jen s jedním učitelem, kterého jsem miloval a jemuž mohu být vděčný. Kdo jen trochu zná dětskou duši a sám v sobě uchovává aspoň zbytek její křehkosti, ten zná trápení, jakým je školák vystaven, a ještě teď se třese studem a zlostí, když si vzpomene na hrubosti leckterých učitelů, na ta trýznění, rypání se v ranách, na ty hrozné tresty a nesčetné nestydatosti. Nemám věru na mysli pádnou metlu, kterou potřebuje každý chla-

pec; mám na mysli ty zločiny, spáchané na důvěře dítěte a na jeho smyslu pro spravedlnost, ty hrubé odpovědi na nesmělé dětské otázky, lhostejnost vůči dětské snaze sjednotit si jednotlivě získávané znalosti, na výsměch jako odpověď na důvěřivou dětskou naivitu. Víím, že jsem nebyl sám, kdo tímto způsobem trpěl, a že mé rozhořčení a moje lítost nad rozbitými a zakrnělými částmi mé mladé duše nejsou zahořklostí nervózního jedince, protože jsem slyšel tyto nářky od mnohých. Víím dobře, že je třeba počítat se zvláštnostmi chlapeckého věku, s choulostivou, problematickou dobou loučení, obřízek a svlékání z kůže, plnou těžko pochopitelných vzrušení a výstřelků; ale nemohu se zdržet smutku a obžaloby. Celý čas svého pozdějšího života jsem pocíťoval obzvláštní zálibu k malým chlapcům a v jejich červenajících se tvářích jsem často znovu nacházel zapsány své tehdejší úzkosti.

Protiví se mi zaznamenávat některé z těchto hořkostí, moje vzpomínání bloudí nesměle a stísněně tímto časem uvadajícího dětství a probouzejícího se jinošství.

Světla a projasněná uctíváním a láskou se mi jeví mnohá poučení, jichž se mi dostalo od otce na zahradě, na poli a ve studovně. Otevírala mi spřízněné říše dějeprawy a básnivosti. S korunovanými králi a poraženými vazaly, s vojenskými výpravami a nádhernými městy vyjevovala se mi historie Řeků a také Římanů s jejich vítězi, ověncenými slávou, s podmaněnými světaďily, báječnými triumfálními pochody, vedle jejichž nádhery a velikosti mě dlouhou dobu jen málo těšily štvance a krvavá tažení za nejstarších německých údobí.

Otázkami, odpověďmi a vyprávěním přátelsky vedené otcovské vyučování mi poskytlo dobrý základ.

Co mi ve třídě a z úst učitelů připadalo nudné a trapné, získávalo zde pro mne přitažlivost a zdálo se mi hodné vážné píle.

Ve své třídě, ačkoliv jsem nebyl miláčkem učitelů, jsem se většinou držel na vyšších příčkách žebříčku a zvláště z latiny jsem míval dobré známky. Latinské jsem se učil lehce a náruživě, měl jsem ji rád a ovládal ji plynne po celou školní docházku i po celý život.

A tak jsem byl určen, abych se připravoval na jednu švábskou vyšší školu. Zkoušku jsem složil obstojně. Mé první školní období skončilo, a než mi bylo dopřáno projít učenou klášterní bránou, cílem mého ctížádostivého úsilí, čekal mě měsíc letních prázdnin.

O těchto prázdninách mi otec prvně předčítal Goethovy básně. "Nad vrcholky všemi" byla jeho nejmilejší.

Jednoho stříbřitého večera, za východu měsíce, stanul se mnou na zalesněném kopci. Oddychovali jsme po výstupu a teď jsme se po vážné, srdečné rozmluvě o kráse měsícem ozářené, tiché krajiny odmlčeli. Otec si sedl na kámen, rozhlédl se kolem, přitáhl mě k sobě, objal mě paži a tiše a slavnostně přednášel tu hlubokou, podivuhodnou báseň:

Nad vrcholky všemi

je tiš,

mezi haluzemi

necítíš

ani dech vát;

ptáčky už zpívat mrzí.

Sečkej jen, brzy

i ty půjdeš spát.

Stokrát jsem od té doby slyšel, četl a říkal nahlas tato slova, ve stu situacích a náladách - ptáčky už zpívat mrzí -, a pokaždé na mne padla měkká, srdce osvobozující zádumčivost, a pokaždé jsem přitom sklopil hlavu a měl zvláštní, bolný pocit štěstí, jako by ta slova vycházela z úst otce, který se ke mně sklání, jako bych cítil objetí jeho paže a viděl jeho vysoké, jasné čelo a slyšel jeho tichý hlas.

Listopadová noc

Tübingenská vzpomínka

Nad městem Tübingen visela temná, zamračená listopadová noc. Drobný déšť s bouřkou se řinčivě proháněl úzkými ulicemi, blikající rudé lucerny se matně odrážely na mokřém dláždění. Zasmušile a temně se tyčil na protáhlém pahorku starý zámek se dvěma, třema malými, zarudlými očima oken jako dřímající líný netvor, s cáry mračných závojų kolem špičatých střech. V rozlehlých, přísných alejích strměly v bouři staré kaštiny, lípy a platany hole a vyzábale jako voj zasmušilých, vytrvalých starců. Na vlhkých cestách bubno-

valo listí, v líné šedi tonuly rozlehlé podzimní louky, na krajích tu a tam nepravidelně osvětlené lucernou, komíhající se ve větru. Táhlé, lenivé pískání posledního reutlingenského vlaku pronikalo z blízkého nádraží těžkým vzduchem a znamenitě zapadalo svým ochraptělým, skomírajícím zvukem do nálady večera.

V přestávkách mezi bouřkou bylo slyšet, jak umí Neckar. Břehy ležely hluboko ponořeny do šedivého, smutného klidu, nebylo tu ani stopy po mnoha jásavých slavnostech, kdy tu za letních večerů zněl zpěv, stejně jako v prostorné, smutné budově konventu nezanechali ani stopu ti mnozí skvělí duchové, kteří tam před dávnými časy zamlada blouznivě prožívali snivé semestry. Byť by to byly jen jednotlivé doznívající elegické tóny rouškou zahalené harfy nebohého Höl-derlina. Místo toho tam vřela pod četnými studijními lampami, rozhozenými po celém boční straně konventu, přísná, pilná přítomnost a zářila mdlou červení širokými, nízkými okny. Ted' tam před vážnými mladými zraky ležely rozevřené nespočetné příručky, slovníky a texty, vydání Platona, Aristotela, Kanta, Fichta, možná i Schopen-hauera, bible v hebrejském, řeckém, latinském i německém jazyce; snad v tu chvíli za těmito okny vysedával mladý filozofický génius vejce svých prvních úvah, zatímco budoucí těžce obrněný apologeta kladl první kameny k budově, z níž povede útok.

Dva mladí muži, kteří ted' přicházeli platanovou alejí od dolního mostu přes Neckar, vzhledli se smíchem vzhůru a jevíli málo úcty k vážné, budoucnosti těhotné pevnosti ducha. Nedbajíce deště šli v šedých lodenových pláštích bouřlivou podzimní nocí. "Máš ještě něco v láhvi?" zeptal se kandidát Otto Aber svého společníka, načež oslovený, básník Hermann Lauscher, vytáhl z kapsy kabátu baňatou láhev benediktýnky a podal ji kandidátovi.

"Poslední doušek!" zvolal kandidát a zamával lahví směrem ke konventu, rýsujícimu se za řekou. "Na zdraví konventu!" Vyprázdnil butylku jedním lokem.

"Co uděláme s tím střepem?" ptal se Lauscher. "Mohli bychom jít na strážnici a poctit jím tübingenskou městskou policii."

"Co policii!" smál se Aber. "Tady!" a mrští lahví přes Neckar, takže se roztříštila o jeden pilíř konventu. "A ted' kam?"

"Ano, kam?" řekl Lauscher přemítavě. "Ve ‚Steinlachu by člověk z vína chcíp, v ‚Stříbrném hradu` už Jírka nebude, v ‚Císaři` chlastá Roigel, v ‚Slunci` je moc plno, ve ‚Lvu` - "

"Hurá, ke ‚Lvu`!" zvolal Aber. "Ted' mě napadá, že tam dnes večer sedí Säbelwetzler s Elenderlem a zapíjejí čtvrtěční souboj. Pojd'! Bezťak je psí počasí."

Kandidát si přitáhl dlouhý plášť těsněji k tělu a nasadil rychlejší tempo.

"Co tak ženeš!" volal na něho Lauscher. "Nám takové počasí zrovna vyhovuje. Mně je to takhle milejší, než se povalovat na sluníčku. Kdyby benediktýnka nebyla došla, byl bych pro nějakou hospodu venku. Krom toho je se Säbelwetzlerem nuda, a Elenderle se za chvíli zase rozbřečí. - Piji uhlbašské? Pak s

nimi nejedu, uhlbašské u ,Lva` se mi hnusí. Ale co vy rozumíte vínu!"

"Ty znalče!" chechtal se Aber. "Ne, mají tam staré moselské nebo winklerské či něco podobného. V každém případě něco lepšího. -Přitom mi napadá: proč vlastně něco nezaložíme? My čtyři nebo nás pět přece dřepíme věčně spolu, mohli bychom do našeho přístavu přivést Appenzellera a ještě několik pivařů, bylo by to něco jako salon odmítnutých."

"Založit něco?" vybuchl Lauscher, ještě nic netuše o později vzniklém petit cénacle. "To se raději stanu poustevníkem."

"Proč nezaložit? Bylo by to kolegium těch, co vystoupili ze všech módních spolků nebo to už mají na všech fakultách spočítané. Elen-derle by tíhu hříchů společnosti přetavil v slzy. Säbelwetzler by dostal trvanlivou šermířskou vestu a bil by se za nás všemi zbraněmi, já bych byl v pivní komisi, ty bys dohlížel na psaní a víno..."

"A tak dále. Nech toho."

"Appenzeller by se nepřekonatelně kvalifikoval na to, aby přenášel sdělení a požadavky společnosti předsednictvu studentských spolků. Nebukadnezar by byl censor morum bez konkurence. Kaisser má strýčka, který prý vlastní vinice; Schnauzer je bohatý a hloupý -

"A pak bychom si pronajali hospodu a dvakrát týdně si společně zazpívali ,Ty starý Heidelbergu' a ,Šel jeden Lumpidus'. A sháněli do spolku zelenáče. A šikanovali ostatní. Děkuju, nechci."

"Proč? Mohli bychom se usadit ve ,Schwarzwaldu' a v regulích zakázat všechny slušné lokály. Například: kdo bude přistižen ve ,Volovi' nebo v aule, zaplatí marku pokuty. Kdo se bude bavit o škole, zaplatí dva mázy..."

"Ne, děkuju. Už zase začínáš čpět vyhláškami."

Přátelé došli k starému mostu. Z hospody buršáckého spolku zněl hlasitý sborový zpěv. Neckar se divoce valil kolem silných mostních pilířů, na prudké vodě blikala neklidně světla luceren, platinová alej strměla temně a velkolepě do noci. Z věže kostela konventu zněl roh, odpočítávající hodiny, malebná řada domů na vysokém břehu Necka-ru, nepravidelně a proměnlivě osvětlená, se svažovala až k starému konventu. Cestou přes most oba přátelé mlčeli. Snad se jim při pohledu na pěkné noční město, za hukotu Neckaru a studentského zpěvu vybavovala vzpomínka na sotva uplynulé dny, kdy je ještě dojímala a budila v nich radostné očekávání ta zvláštní, romantická krása a atmosféra tohoto místa, kdy tu ještě chodili s nadějí a se vši tou sladkou, zmatkuplnou, voňavou náladou prvních semestrů.

Zahnuli kolem mlýna u mostu, stoupali příkrou uličkou k Dřevnému trhu, šli kolem klášterního kostela, prošli úzkou Kostelní ulicí a po pustém náměstí kolem "Slunce" došli mokrem a blátem k zadním dveřím hostince "U lva", jimiž se po třech příkrých schodech vstoupilo přímo do zadního lokálu. Ještě než vstoupili, nakoukli jedním z nízkých oken do úzké světnice a zahlédli Elenderleho a Sä-belwetzera, jak sedí u zadního stolu a popíjejí víno.

"Winklerské!" zajásal Aber. "Neříkal jsem to? Dáš do placu svůj přípitek, ať tě patřičně respektují."

"Hulváte! Pro mě za mě," zamumlal Lauscher a vstoupil první úzkými dveřmi. Aber ho následoval, otočil nevrle plakát gerolstein-ské minerální vody, který visel na stěně, a dovolil přispěchavší hostinského dceři Matyldě, aby mu sundala kabát.

Pijáci teď zpozorovali příchozí.

"Nejvyšší čas," zvolal Säbelwetzler. "Ráčíte se napít? Ráčíte se propláchnout? Ráčíte se ožrat? Winklerského je habaděj! V životě takovou sázku neuzavřu. Patnáct lahví, není to k unudění?"

"Žádný strach!" zvolal Lauscher. "Matyldo, dvě skleničky!"

Okusil z jedné lahve, stojící ve vědru, a nalil. "Můj přípitek, Abe-re!"

"Hod to do sebe!"

"Tak co?" zeptal se Säbelwetzler.

"Dobré víno," odpověděl krátce Lauscher, levou ruku si přehodil přes opěradlo, dolil si sklenici a vypil ji naráz dlouhým, jistým douškem.

"Kde zas v myšlenkách bloumáš?" zeptal se Säbelwetzter. "Nasadil sis ten svůj hlubokomyslný kukuč."

"Však víš," vpadl Aber, "nesnáší kořalku. Benediktýnka -"

Lauscher dlouze zasyčel.

"Drž hubu, Aberičku! Ostatně jeden se tak hloupě neptá, Sä-belwetzere." Hodil do sebe další sklenici.

"Vy jste vlastně přece jen svinská banda, milí přátelé," pokračoval pak pomalu a vážně, "a samotného mě udivuje, že tu s vámi pokaždé znovu sedím."

Elenderle se chechtal a připil básníkovi.

"Ale co dělat? Jste aspoň jen nudní, ale jinak dobří braši."

"Hm-hm-"

"Jen si brumlejte! Má snad někdo z vás, pokud jde o ducha, něco jiného v zásobě, než co nastrojil, když tu začínal? Či má někdo z vás ponětí o humoru, o filozofii, o umění? Nebo -"

"Hele, poslyš," smál se kandidát Aber, "než začneš takhle pošť-vat, buď tak dobrý a představ nám jednu o své umění, svou filozofii, svůj humor! Musí vězet někde jinde než v tvých sentimentálních verších -"

"To taky vězí. Co verše! Humorné je už to, že tu sedím a piju vaše víno a dívám se na vaše beznadějně palice, zatímco v sobě nosím zlato, stříbro, paláce, pohádky a klenoty. Co vy promrháváte? Co propíjíte? Nějakou tu zkoušku, trochu toho jměníčka, nějaký úradeček, ve kterém byste se plahočili a unudili k smrti. Proč? Protože vám svítá, že se pro něco takového nevyplatí žít. A já? Doušek po doušku propíjím kousek modrého básnického nebe, jeden kout své fantazie, jednu barvu své palety, jednu strunu své harfy, kus umění, kus slávy, kus věčnosti. Proč? Poněvadž ani pro tohle nestojí za to žít. Protože vůbec nestojí za to žít; protože život bez účelu je nuda, a žít pro nějaký účel je kříž."

Elenderle se neustále pochechtával. Aber si pořádně přihnul a řekl dobromyslně: "Pij, Lauschere, a nevěš nám bulíky na nos."

"Ale řekni," obrátil se Aber na Elenderleho, "co vlastně teď děláš? Tvůj otec už to ví?"

"Co by měl vědět?" zeptal se Lauscher.

"Ty nevíš? Třikrát nepřišel ke zkouškám a krom toho byl vyloučený. No, Elenderle, o čem přemýšlíš?"

"Přemýšlet? Nechal jsem se naverbovat."

"To se na to...! Naverbovat?"

"Jo jo jo jo!"

"A k čemu pak? Založili snad nějakou armádu bláznů?"

"Něco takového. Vylil jsem za tu spoustu semestrů už dost slz, abych si mohl koupit volnou vstupenku na luhy blažených."

"Taky dobře," smál se Säbelwetzter. "Tam je to docela laciné. Do pekla bys tak jako tak nepřišel, to vím, protože jsem studoval tři semestry ve Württembergu evangelickou teologii."

"Ale kdo tě naverboval?" zeptal se Lauscher.

"Kdo? Jo, toho bys rád znal! Jeden pán, říkám ti, velice nóbl pán"

"Dobytku!" zvolal Lauscher. "Koho nazýváš nóbl pánem! Kdo je noblesnější než já?"

"Mnohem, mnohem noblesnější! Hotový gentleman, to vám povídám. Ostatně k čemu ty hloupé řeči! - dnes večer sem přijde, slíbil mi to."

"Co? Nekecáš? Dáš na to své slovo?"

"Samozřejmě, kolik jich chceš. Na zdraví, Lauschere!"

"Na tvé, Elenderle!"

Lauscher vytáhl krabičku svých hřebíčků do rakve, černých, dlouhých, tenkých doutníků, a nabídl ostatním. Sám si jeden zapálil, vypustil oblak kouře, odklepal popel, tu a tam znovu prudce zatáhl a upadl zasněně do těžké apatie. I ostatní se teď věnovali v tichosti vínu a doutníkům. Nad stolem se vznášel modravý oblak, bylo slyšet těch pár ostatních hostů, jak spolu hovoří a smějí se. Přátelé pili sklenku za sklenkou a seděli proti sobě, zabráni v myšlenky a téměř mlčky, jak už dříve spolu zabráni v myšlenky a beze slova proseděli mnohou hodinu a mnohé večery a noci u lečjakého stolu.

"Stejně jsem zvědavý na toho tvého verbíře," řekl Aber po dlouhé, dlouhé pauze. Žádná odpověď. Matylda otevřela dvě další láhve. Säbelwetzler naléval. "Ostatně," začal opět Aber, "ostatně, draží moji, co z nás ještě může být? Kdo naverbuje nás? Maximálně dva semestry, a vy přší mi poslední lhůta z milostí." "A já budu mít po prachách," řekl Säbelwetzler. "Přesedlat už nemůžu." "Já taky ne," zazíval Aber. "Můj otec se už teď kroutí - Amerika?"

Lauscher se smál.

"Afrika, Asie, Austrálie?" opičil se. "Tomu říkám starosti! Víš ty vůbec, jestli za dva semestry budeš ještě živ? Dva semestry! Uvědom si, co všechno se za takové dva semestry může změnit!"

"Například?"

"Například můžeš zrovna teď, jak si neopatrně zapaluješ doutník a strkáš pusu moc blízko, chytnout od lihového plamene. Moc hezká smrt! Nebo založíš, jako bych to už viděl, ten svůj klub, postavíte si klubovní dům a ty tam budeš sklepníkem - "

"Žvanile!" vykřikl Aber rozčileně. "Žvanile na druhou! Je to náhodou skvělá myšlenka!"

"Nebo půjdeš," pokračoval Lauscher, "půjdeš - "

Přerušil se uprostřed věty a civěl celý bledý do otevřeného okna naproti.

"No? Co se děje?" zvolal Säbelwetzler.

Lauscher ukázal prstem na okno.

"Tam!" koktal. "Hrajeme snad Čarostřelce?"

Všichni se podívali za vztaženým prstem. V okně stál nepohnutě hubený, vysoký člověk, vypadal drze, byl bledý, s kozičkou na protáhlé bradě, s vysokým čelem, stál tam a nahlížel vodovýma, pichlavýma, ocelově šedýma očima do místnosti.

Säbelwetzler byl jediný, kdo se nepolekal.

"Vypadá, jako by nevěděl, jestli má hrát Kašpara nebo Samuela," smál se. "Mám si vzít toho drzouna na paškál?"

Cizinec zmizel od okna. Za okamžik vstoupil dveřmi, prošel místností a sedl si ke stolu kamarádů.

Säbelwetzler chtěl vstát a odbýt dotěru nějakou hrubostí, ale Elen-derle teď podal hostu ruku a zasmál se.

"Promiňte mi, pane, já vás teprve teď poznal. Smím vás představit svým přátelům?"

Už poněkud opile začal s představováním. Na cizincovo jméno zapomněl.

Všichni u stolu opět mlčky a líně popíjeli, až se Lauscher zvedl.

"Jdu. Zahraje si někdo se mnou biliár?"

Přátelé mlčeli.

"Já, chcete-li," řekl neznámý a vstal. "Můžeme jít všichni společně k ‚Velrybě‘, zrovna jsem šel kolem, kulečnickový stůl je volný."

Všichni dopili a souhlasili s návrhem. Venku lilo, bylo mrazivě vlhko a Žitná ulička se topila v blátě. Brzy dorazili k "Velrybě". Elenderle šel po schodech napřed. Pod plynovou svítlnou v chodbě Aber cizího muže zastavil.

"Okamžik, jestli dovolíte!"

Vzhlédl ke schodům. Ostatní už byli nahoře.

"Nu?" zeptal se dlouhán.

"Elenderle o vás mluvil," řekl rozpačitě Aber. "Vy sháníte lidi pro nějakou společnost?"

"Ovšem."

"Rád bych - bylo by možné, že - krátce, chtěl bych se s vámi seznámit."

"Těší mě. Jsem tady pouze dnes, ale váš přítel vám může zítra o mně podat informaci. Přicházím sem do Tübingen skoro každý semestr."

Šli za ostatními po schodech do zakouřené, vykřičené kavárny. Elenderle už nahoře objednal sekt a líně se svalil do pohovky. Lauscher už křidoval tágo. Cizinec si vzal druhé. Hrál brilantně.

Partie rychle skončila.

"Hrajete dobře," řekl dlouhán básníkovi. "Až se přestanete bát vrchní falše, mohl byste brzy hrát geniálně. Od tohoto strku teprve začíná opravdový kulečník. Podívejte se - "

Uchopil ještě jednou tágo a předvedl jeden ze svých skvělých, perfektních strků. Koule se valila, jakmile se dotkla bílé, zvláštním, neuvěřitelným obloukem k červené.

Lauscher žasl. Potom přisedli k ostatním. Aber a Lauscher pili kávu, ostatní sekt a sherry. Malá rozpustilá Molly pila s nimi a laškovala na pohovce s Elenderlem.

"Co si o něm myslíte?" zeptal se cizinec Lauschera, ukázav tiše na mladíka.

"Čuně," zašeptal Lauscher, "skrz naskrz čuně. Ale dobrák od kosti."

"A tamten?" Dlouhán ukázal bradou na Säbelwetzera.

"Ne úplně hloupý," usoudil Lauscher, "a taky ne tak nevkusný. Ale rabiát. Nezapře, že ho na svět postavili buršáci."

"Hm. A ten třetí?"

"Aber? Nejlepší z nich, jen mu chybí páteř. Když je sám, má nevyléčitelný strach, že to s ním špatně dopadne."

"Pěkně mluvíte o svých přátelích."

"Proč ne? Různé stupně lenosti, které různě vyzařují."

"Líbíte se mi."

"Tak?"

Lauscher se zdvihl. "Pojď!" zavolal na Abera, "jdeme."

Cizinec pozdravil odcházející řezavým, ošklivým smíchem.

Säbelwetzera usnul. Zdálo se, že Elenderle s Molly na ostatní zapomněli.

Aber a Lauscher bloudili půl hodiny v dešti temnými, pustými ulicemi. "U lva" bylo zavřeno, do

"Schwarzwald" se jim nechtělo, odbíjela třetí.

"Pojď, já jdu domů!" vyhrkl posléze netrpělivě Aber.

"Já ne." Lauscher se zastavil a rozhlížel se. "Samé mrtvoly. Co je to za spáče!"

"Pojď, půjdem taky spát."

"Ne. Spát ne!" Básník se otočil a podíval se Aberovi do širokého, trochu podnapilého obličej. "Ty, Abere, nechtěl bys teď taky na všechno naplivat?"

"To nepomůže. Radši pojďme do ‚Schwarzwald‘."

"Což je totéž. Budiž."

Ustoupili do lokálu a poručili si gilku. Aber se pozvolna nakazil smutnou náladou svého průvodce. Oba se zasmušile a nespokojeně rozhlíželi mrtvými očima přes doutníky po místnosti. Tři pozdní flamendři hráli u jednoho stolku v kostky, číšnice klímala u bufetu, osamělá moucha lezla po plynové rouře a zdálo se, že každým okamžikem musí spadnout do plamene, po okenních sklech črčel déšť.

"Jen nebyt sentimentální!" řekl Aber, když uplynula hodina. Hodil do sebe skleničku gilky. Oba pak opustili pustý lokál a sestupovali příkrou Židovskou uličkou. Když šli kolem "Velryby", slyšeli podomka zamykat dveře. Na konci Kovářské ulice, u starého ammer-ského mostu, se na okamžik zastavili.

"Pojďme vlevo!" řekl Aber zívaje.

"Je to blíž přes most," zachraptěl Lauscher. Šli přes most.

Za mostem na schodech, vedoucích k Ammeru, ležel hlavou dolů člověk.

"Hola," zvolal Aber se smíchem, "ten má ale dobrý spánek."

"Určitě někdo z náboženského spolku," řekl Lauscher a přistoupil blíž. "Ten se bude ráno své svatozáří divit."

"Krucí," přerušil ho náhle Aber, "to je přece Elenderle. Nikdo v Evropě nenosí takový šosatý kabát."

Sestoupili po několika schodech níž, Elenderle ležel s tváří na schodech. Zdvihli ho, obličej měl celý od krve.

"Ten ale ošklivě spadl!" povzdechl Aber. Tu něco zazvonilo o zem. Z tuhé Elenderlovy ruky vypadl revolver, a teď také přátelé spatřili na jeho pravém spánku malou černou ránu. Lauscher rozškrtl zápalku.

"Zůstaň tu," řekl Aber změněným hlasem, "půjdu pro policii."

"Nechte to na mně," ozval se ostrý hlas. Cizinec přicházel cestou podél Ammeru po schodech nahoru. Dotkl se s jedovatým smíchem klobouku a s úšklebkem si drzíma očima přátele ledově a výsměšně přeměřil. Oba se k smrti vyděsili a prchali nocí pryč.

Když se druhého dne probudili, mysleli si, že to byl jen ošklivý sen. Bytná zaklepala na Lauscherovy dveře a vstoupila s kávou.

"Představte si, pane Lauschere, to neštěstí! Dnes v noci si jeden student vzal život."

Lulu

Zážitek z mládí, věnovaný památce E. T A. Hoffmanna

1

Půvabné, staré město Kirchheim právě omyl krátký letní dešť. Červené střechy, větrné korouhvičky a zahradní ploty, křoviny a kaštiny na valech zářily vesele ve vši kráse jako nové, a kamenný Konrad Widerhold se svou kamennou polovičkou se těšil v tiché záři svému ještě statnému stáří. Slunce už zase pořádně hrálo pročištěným vzduchem, poslední dešťové kapky na větvích se v jeho paprscích třpytily hrou jisker a přívětivá široká ulice Na valech byla samý jas. Děti skákaly vesele panáka, psíček kolem nich radostně štěkal, podél řady domů kmital v neklidných obloucích žlutásek.

Pod kaštiny, rostoucími na valech, na třetí lavičce napravo od pošty, seděl vedle svého přítele Ludvíka Ugela estét Hermann Lauscher, který právě projížděl městem, a rozplýval se v živém a příjemném rozhovoru nad dobrodiním padajícího deště a po něm znovu se rozklenuvší modří oblohy. Na to pak navázal své vzletné úvahy o věcech, které mu ležely na srdci, a po svém zvyku bloudil

neúnavně po širých luzích své výmluvnosti. Během básnickových dlouhých, krásných řečí se tichý a veselý pan Ludvík Ugel každou chvíli upřeně zahleděl k boihingenské silnici, neboť očekával přítele, který měl odtamtud přijít.

"Není tomu tak, jak pravím?" zvolal živě básník a poposedl na lavičce; nepohodlné opěradlo mu vadilo a taky seděl na kousku uschlé větve. "Není tomu tak?" vykřikl a shodil levičkou kus dřeva a přejel si jí po vytlačených nohavicích. "Podstata krásy musí spočívat ve světle! Myslíš si taky, že v něm spočívá?"

Ludvík Ugel si mnul oči; neslyšel nic z toho, o čem byla řeč, a pochytil jen poslední Lauscherovu otázku.

"Jistě, jistě," odpověděl chvatně. "Jen to nemůžeme odtud vidět. Leží přesně tamhle, za Schlotterbeckovou stodolou!"

"Jak? Co?" zvolal Hermann prudce. "Co má ležet za stodolou?"

"No přece Oetlingen! Karel nemá jinou možnost. Musí nutně přijít odtamtud."

Mrzutě a beze slova zíral teď i projíždějící básník do dálky na světlou silnici, a my můžeme oba mladíky na lavičce nechat sedět a čekat; neboť stín tam vydrží ještě dobrou hodinu. Přesuňme se mezitím za Schlotterbeckovu stodolu, nenajdeme tam však ani ves Oet-lingen, ani podstatu krásy, nýbrž právě očekávaného třetího přítele, kandidáta práv Karla Hamelta. Ten sem přišel z Wendlingenu, kde trávil prázdniny. Jeho jinak ne špatně rostlá postava nabyla předčasnou otylostí směšně těžkopádného vzhledu a v jeho chytrém, výrazném obličejí se svářil mohutný nos s neobyčejně tlustými rty a naducanými tvářemi. Široká brada vytvářela nad úzkým stojatým límcem bohaté záhyby a mezi čelem a kloboukem drže trčela mastná a neupravená krátká kštice. Ležel na zádech, roztažený na nízkém trávníku, a zdálo se, že klidně spí.

Spal opravdu, unavený chůzí za poledne; klidná dřímota to ale nebyla. Měl zvláštní, fantastický sen. Zdálo se mu totiž, že leží v nějakých neznámých zahradách pod zvláštním stromovím a rostlinstvem a čte si v staré knize s pergamenovými listy. Kniha byla napsána podivuhodně směšnými, divoce do sebe vpletenými písmeny v naprosto cizí řeči, kterou Hamelt neznal a již nerozuměl. Přesto ale četl a pochopil obsah listů, přičemž vždy znovu, když už toho únavou chtěl nechat, se jako kouzelným proutkem vylouply ze zmatené motanice kudrlinek a značek obrazy, barevně se rozzářily a zase za-

nikly. Tyto obrazy, po sobě následující jako v nějaké laterně magice, líčily následující, velmi starý, pravdivý příběh.

V tomtéž dni, kdy byl podvodnou magií vyrván talisman železného prstenu prameni Lask a padl do rukou

knížete trpaslíků, počala temnět světlá hvězda domu Asků. Pramen Lask vyschl až na jedno sotva viditelné stříbrné vlákno, pod Opálovým zámek se probořila země, podzemní klenutí se zakymácelo a částečně zhroutilo, v libové zahradě se počalo šířit pustošivé umírání a jen dvojkorunná královská lilie se držela ještě chvíli hrdě vzpřímená; neboť kolem ní utáhl had Lepý jazyk nejužší prstenec. Ve zpuslém městě Asků umlkla veselost a hudba, v Opálovém zámku se neozval jediný tón, co se přetrhla poslední struna harfy Stříbropísně. Král seděl dny a noci jako socha sám ve velkém slavnostním sále a nepřestával se divit nad zánikem svého štěstí; neboť býval nejšťastnějším králem od doby Rádoústa Velkého. Byl to smutný pohled na krále Bezbolestu, jak sedí v rudém plášti ve velkém sále a diví se a diví; neboť plakat nemohl, protože se narodil bez daru bolesti. Divil se také, když ráno a večer namísto každodenní ranní a večerní hudby slyšel jen velké ticho a za dveřmi tlumený pláč princezny Lilie. Jen zřídka roztřásl jeho široká prsa krátký, skoupý smích, jen tak ze zvyku; neboť jindy se smál každý boží den dvakrát čtyřiašedesátkrát.

Dvořanstvo a služebnictvo rozvál vítr do všech stran. Kromě krále a plačící princezny zbyl tu jen věrný duch Hadrovous, který jinak zastával úřad básníka, filozofa a dvorního šaška.

O moc železného talismanu se ale dělil zbabělý kníže trpaslíků s čarodějnici Jedušeptkou, a lze si představit, jak to pod jejich vládou vypadalo.

Nastal konec nádhery Asků. Jednoho dne, kdy se král ani jednou nezasmál, zavolal princeznu Lilii a ducha Hadrovousa k sobě do prázdného slavnostního sálu. Bouřka se honila po obloze a divoké blesky bledě pronikaly velkými tmavými okny.

"Dnes jsem se ani jedinkrát nezasmál," řekl král Bezbolesta.

Dvorní šašek si před něj stoupl a učinil několik odvážných šklebů, které ale v starém, ustaraném obličejí vypadaly tak pitvorně a zoufale, že princezna musela odvrátit tvář a král jen potřásl těžkou hlavou, aniž by se zasmál.

"Necht' se zahraje na harfu Stříbropíseň," zvolal král Bezbolesta. "Necht' se rozezní!" řekl, a princezně a šaškovi to proniklo bolestně

do srdce; neboť král nevěděl, že harfenista a hráči ho opustili a že oni dva jsou posledními z věrných, kdo v domě zbyli.

"Harfa Stříbropíseň nemá jedinou strunu," řekl duch Hadrovous.

"Necht' se ale přesto hraje," řekl král.

Tu vzal Hadrovous princeznu za ruku a vyšel s ní ze sálu. Vedl ji však povadlou liliovou zahradou až k vyschlému prameni Lask a nabral z mramorové jímky do dlaně posledních pár kapek vody a oba se pak vrátili ke králi. Princezna napjala z této vody na harfě Stříbro-písní sedm lesklých strun, ale na osmou už voda nezbyla, takže si musela vypomoci svými slzami. Nyní přejela chvějící se rukou přes struny, že se ještě jednou vzdul jako dřív sladký tón radosti; ale každá struna se přetrhla, jakmile zazněla, a když zazněla a praskla poslední, ozval se silný úder hromu a klenba Opálového zámku se s rachotem zřítila. Ta poslední píseň harfy však zněla takto:

Zmlknout musí Stříbropíseň;

jednou však, až zmizí tíseň,

struny harfy Stříbropísně

při tanci zas ožíví se.

(Konec pravdivého příběhu o vodě Lask.)

Kandidát Karel Hamelt se neprobral ze svého snu dříve, dokud ho oba přátelé, kteří mu netrpělivě šli kus po silnici naproti, nenašli ležícího v trávě. Vyčinili mu za jeho liknavost nevybíravými slovy, na která však Hamelt odpověděl mlčením a zmohl se jen na letmé "Dobré ráno!"

Ugel byl obzvláště mrzutý. "Jo, dobré ráno!" huboval. "Už dávno není ráno! Ty jsi pil už předem, byl jsi v Oetlingenu v hospodě, víno ti ještě kouká z očí!"

Karel se šklebil a posunul hnědý klobouk hlouběji do čela. "Nu, nechme to být!" řekl Lauscher. Tři přátelé se obrátili k městu, šli kolem nádraží a po lávce přes potok a kráčeli pomalu po valech do hospody "U královské koruny". Ta byla nejen oblíbeným pivním koutkem kirchheimských přátel, ale i dočasnou nocežnou projíždějího básníka.

Když se přicházející už blížili ke schodům "Koruny", rozlétny se prudce těžké dveře a proti nim se rychlostí blesku vyřítil z domu nanejdvůš rozčilený bělovlasý, šedým vousem zarostlý muž, zlostí

celý rudý. Přátelé poznali s údivem starého podivína a filozofa Otoč-sebe a dole na schodech mu zastoupili cestu.

"Stůjte, ctěný pane Otočsebe!" volal na něho Lauscher. "Jak může filozof takhle ztratit rovnováhu? Otočte se, velectěný, a vyplačte nám svou bolest uvnitř v chládku!"

S kosým, ostrým, číhavým pohledem plným nedůvěry zdvihl filozof strupatou hlavu a poznal tři mladé muže.

"Ach, to jste vy," zvolal, "celý váš petit cénacle! Pospěšte dovnitř, přátelé, dejte si pivo a užívejte jeho daru; ale nevyžadujte spoluúčast zlomeného starce, v jehož srdci a mozku hlodají démoni!"

"Ale drahý pane Otočsebe, copak vám zas dneska je?" ptal se účastně Ludvík Ugel, hned nato se ale zděšeně zachytil zábradlí schodiště; neboť filozof mu ze strany zasadil ránu pěstí a hnál se s klením na ulici.

"Ta hanebná Jedušeptka," vyřvával cestou, "nešťastný talisman, začarovaný do modročervené květiny! Tak špatně s ní nakládat, zašlapat do prachu... Oběť satanské zloby... zase ta trýznivá vzpomínka..."

Ti tři udiveně kroutili hlavami, nechali ale vzteklouna běžet a chtěli už konečně vystoupit po schodech, když se dveře znovu otevřely a v nich stál farní vikář Wilhelm Winghof, přívětivě mávaje zpátky na rozloučenou. Ti, co stáli dole, ho vesele pozdravili a zároveň se ho ptali, co že je příčinou svatozáře, jež zlatí jeho kulatou, důstojnou hlavu. Tajuplně přiložil tlustý ukazováček k ústům, vzal si básníka důvěrně stranou a pošeptal mu s šibalským úsměvem do ucha: "Představ si, dnes jsem vymyslel první verš ve svém životě! A to právě teď!"

Básník tak vyvalil oči, že nahoře i dole přečnívaly přes úzké obroučky jeho zlatých brýlí. "Řekni ho!" vyhrkl hlasitě. Vikář se obrátil ke třem přátelům, znovu zdvihl ukazovák a proslovil s blaženě přimhouřenýma očima svůj verš:

"Dokonalosti,

zřídka tě vidět je, ale dnes dosti!"

Aniž cokoli dodal, opustil mávaje kloboukem kamarády.

"Krucipísek!" řekl Ludvík Ugel. Básník přemítaje mlčel. Ale Karel Hamelt, který od té chvíle, co se probudil v trávě, neutrousil ani slovo, řekl s důrazem: "Ten verš je dobrý!"

S pocitem čehosi neobvyklého vstoupili konečně bez dalších překážek žízniví přátelé do chladné hostinské jizby v "Koruně", a to do té lepší, kde obsluhovala sama paní hostinská a kde bývali v tuto dobu vždy jedinými hosty a hostinské se mohli žertovně dvořit.

První podivnost, kterou všichni tři zpozorovali, jakmile vstoupili a usedli, byla tato: že se jim poprvé ta kulatá malá hostinská nezdála ani trochu hezká. To však bylo tím, jak si každý v tichosti uvědomil, že z přítmi nad lesklou nástavbou rozlehlé kredence vykukuje cizí hezká dívčí hlavička.

2

Druhou nemenší podivností ale bylo, že u nejbližšího malého stolku seděl, aniž si přicházejících povšiml nebo je pozdravil, elegantní pan Erich Tanzer, důvěrný člen bratrstva cénaclu a zvláště blízký přítel Karla Hamelta. Stála před ním napůl vypitá sklenice světlého piva a druhá se žlutou růží; navíc pomalu koulel poněkud vystouplýma očima a vypadal prvně v životě jako nějaký prost'áček. Občas přivoněl mohutným nosem k růži, přičemž zašilhal téměř neskutečným způsobem po cizí dívčí hlavičce, aniž se to nějak projevilo na jeho obličeji.

A do třetice všech podivností seděl klidně vedle Ericha starý Otočsebe, před sebou malé kulmbašské a v ústech cigáro od zdejšího hostinského.

"K čertu, pane Otočsebe," zvolal Hermann Lauscher, "jak jste se sem dostal? Vždyť jsem vás přece právě teď viděl, jak utíkáte odtud po horním valu..."

"A mně jste dal zrovna pěstí do žaludku a celý jste se třásl zlostí!" přidal se Ludvík Ugel.

"Nic ve zlém," opáčil filozof s nejpříjemnějším úsměvem, "nic ve zlém, milý pane Ugele! Doporučuji vám kulmbašské, pánové!" Přitom klidně vyprázdnil sklenici.

Karel Hamelt mezitím oslovil svého přítele Ericha, který stále ještě seděl celý zasněný a malátný u sklenice se žlutou růží.

"Erichu, nespíš?"

Erich odpověděl, aniž vzhlédl: "Já bych nespál."

"Neříká se já bych spal, říká se já spím," volal na něho Ugel. Tu se ale pohnula dívčí hlavička za výčepním pultem a ke stolu přátel přistoupila cizí pěkná osůbka v celé své kráse.

"Co si budou pánové přát?"

Komu někdy krása sama náhle nevystoupila v živé podobě z plátna obrazu, když stál u vytržení před nádherným zpodobením ženy, ten neví, jak bratrům cénaculu v tomto okamžiku bylo. Všichni tři vstali a učinili tři poklony, každý jednu. "Krásná, vzácná dámo!" řekl básník. "Milostivá paní!" řekl Ludvík Ugel a Karel Hamelt neřekl vůbec nic.

"Nu, dáte si kulmbašské?" zeptala se kráska.

"Ano prosím," řekl Ludvík a Karel přikývl, Lauscher ale poprosil o číši červeného vína.

Když pak jemná, štíhlá ručka elegantně naservírovala nápoje, přátelé opakovali rozpačité a uctivé komplimenty. Tu vyběhla ze svého kouta malá paní Müllerová.

"Nedělejte, pánové, s tou husičkou takové ciráty," řekla. "Je to moje nevlastní sestra a přišla sem obsluhovat, protože jsme její pomoc potřebovali... Jdi do bufetu, Lulu; nesluší se tak u pánů postávat." Lulu pomalu odcházela. Filozof žvýkal vztekle havana, Erich Tanzer zakroužil skvělým žongléřským pohledem směrem, kterým dívka zmizela. Tři přátelé zlostí a rozpaky mlčeli. Hostinská, aby projevila úslužnost a oživila zábavu, přinesla z okna květináč a vy-chloubačně jej u stolu ukazovala.

"Jen se podívejte, co je to za nádheru! Tahle květina je snad nejvzácnější ze všech, jaké kdo zná, a říká se o ní, že kvete jen jednou za pět nebo deset let."

Všichni bedlivě pozorovali jemně modročervený květ, který se kýval na dlouhém holém stvolu a vydával zvláštní těžkou, teplou vůni. Filozof Otočsebe se strašlivě rozrušil a vrhl po hostinské a jejím květu pichlavě zlobný pohled, jehož si ale nikdo nevšiml.

Tu najednou Erich od druhého stolu přiskočil, mohutným trhnutím zlomil květinu uprostřed stvolu a zmizel s ní, než bys řekl švec, za bufetem. Otočsebe vybuchl v tichý, výsměšný smích. Hospodská strašlivě zaječela, hnala se za Erichem, chytla se sukní za židli, upadla, Ugel, spěchající za ní, se svalil přes ni a na něho spadl básník, který při vstávání strhl ze stolu pohár s vínem i květináč. Filozof

se vrhl na bezmocně ležící hostinskou, držel jí pěsti před obličejem, cenil zuby a nic nedbal, že Ugel a Lauscher se ho snaží za natržené šosy odtáhnout. V tom okamžiku se vřítel dovnitř hostinský; filozof jako proměněný pomáhal hostinské na nohy, dveřmi vedlejší místnosti vejrali na ten skandál sedláci a formani. Z bufetu bylo slyšet, jak Lulu pláče, a Erich odtud vyšel se zcela zmuchlanou květinou v ruce. Všichni se na něj vrhli s hubováním, s otázkami, s hrozbami, se smíchem; ten ale jako nějaký zoufalec mával kolem sebe zlomenou květinou a bez klobouku se prodrál ven.

3

Příštího rána se přátelé Karel Hamelt, Erich Tanzer a Ludvík Ugel sešli v hostinském pokoji Hermanna Lauschera, aby si navzájem poslechli své nové básně. Na stole stála velká lahev vína, z které si každý posloužil. Básník přednesl množství jímavých básní a z náprsní kapsy kabátu vytáhl poslední malý lístek. Četl: "Na princeznu Lilii..."

"Jak?" zvolal Karel Hamelt a vyskočil z lenošky. S trochou nevole opakoval Lauscher titul. Ale Karel se svalil v hlubokém zamyšlení zpátky do květovaných polštářů. Básník četl:

"Já o jednom dávném tanci vím, zní Stříbropísně k němu hlas, cizí je jeho tón a rým, jako když housle zvukem přetichým stesk po domově probouzejí v nás..."

Hamelt zcela odvrátil pozornost obou zbývajících od pokračování básně. "Princezna Lilie..."

Stříbropíseň... dávný tanec..." znovu a znovu opakoval, kroutil hlavou, drbal se na čele, civěl tupě do vzduchu a pak zas žhavě a upřeně zíral na básníka. Lauscher dokončil čtení a jak vzhlédl, setkal se s

tímto pohledem.

"Co se děje?" volal udiveně. "Chceš snad na mně, ubohém ptáku, vyzkoušet pohled chřestýše?"

Hamelt se probral z hlubokého snu. "Odkud máš tu píseň?" zeptal se mdle básníka. Lauscher pokrčil rameny. "Odtud, odkud mám všechny," řekl.

"A princeznu Lili?" ptal se znovu Hamelt. "A ten dávný tanec? Copak nevíš, že tahle báseň je jediná pořádná, kterou jsi kdy napsal? Všechny tvoje ostatní básně..." Lauscher ho rychle přerušil.

"No dobrá; ale opravdu," pokračoval, "opravdu, milí přátelé, tahle báseň je mi samotnému hádankou. Seděl jsem a na nic nemyslel a jen jsem se domníval, že škrábu po zvyku z dlouhé chvíle na papír obrázky a ozdobná písmena, a když jsem s tím přestal, byla na papíře báseň. Rukopis je taky docela jiný, než jak jindy píšu, podívejte se!"

S těmi slovy podal list Erichovi, který seděl nejbliž. Ten ho držel před očima, nanejvýš užasl, ještě jednou se na něj upřeně podíval a potom s hlasitým výkřikem "Lulu!" klesl zpátky do židle. Ugel a Hamelt se vrhli na papír a prohlíželi si jej. "Hromy a blesky!" vykřikl Ugel; Hamelt se však opřel v lenošce a prohlížel si ten podivuhodný list celý užaslý. Na jeho obličeji se střídala obrovská radost s nevýslovným údivem.

"Teď mi řekni, Lauschere," vyhrkl konečně, "je tohle naše Lulu, nebo je to princezna Lilie?"

"Nesmysl!" vykřikl hněvivě básník. "Dej to sem!"

Ale když si vzal papír a ještě jednou ho přehlédl, ztuhla mu náhlou hrůzou krev v žilách. Nepravidelné a letmé znaky se nepochopitelným způsobem seskupily v obrys hlavy, a při delším pozorování se vyloupily z tohoto obrysu jemné tahy dívčího obličeje, který nepředstavoval nikoho jiného než cizí krásnou Lulu.

Erich seděl na židli jako zkamenělý, Karel ležel něco si mumlaje na pohovce vedle Ludvíka Ugela, který jen kroutil hlavou. Básník stál bledý a zaražený uprostřed pokoje. Tu mu poklepala čísi ruka na rameno a když se s úlekem obrátil, stál tam filozof Otočsebe a svým ošumělým, tuhým kloboukem všechny přítomné zdravil.

"Otočsebe!" zvolal užasle básník. "Prach a broky, spadl jste sem snad stropem?"

"Pročpak?" namítl s úsměvem stařec. "Pročpak, milý pane Lauschere? Já jsem dvakrát klepal. Ale nechte mě, ať se podívám, máte tu skvostný rukopis!" Opatrně vzal báseň či spíše obraz z Lauscherových rukou. "Dovolíte, abych si ten list prohlédl? Odkdy-pak sbíráte takové vzácnosti?"

"Vzácnosti? Sbírat? Budete snad z toho círu moudrý, pane Otoč-sebe?" Stařec prohlížel a ohmatával papír s velkým požitkem.

"Nu ovšem," odpověděl s lišáckým úsměvem, "pěkný kousek jednoho už zaniklého a starého textu! Je to askicky."

"Askicky?" vykřikl Karel Hamelt.

"Nu ano, pane kandidáte," řekl přívětivě filozof. "Ale přiznejte se přece, nejmilejší pane Lauschere, kde jste ten vzácný nález učinil? Stálo by za to hledat dál."

"Vy si vymýšlíte, pane Otočsebe," smál se rozpačité básník.

"Tenhle list je zbrusu nový, já sám jsem ho včera v noci napsal."

Filozof přeměřil Lauschera nedůvěřivým pohledem.

"Musím doznat," odpověděl, "musím opravdu doznat, můj milý mladý pane, že tyhle žerty mě poněkud udivují."

Ted' se ale Lauscher vážně rozzlobil.

"Pane Otočsebe," zvolal prudce, "musím vás poprosit, abyste si mě nepletl s nějakým kašparem, a chcete-li vy sám, jak to vy padá, hrát tuhle veselou roli, laskavě si hledejte jiné jeviště než můj byt."

"Nu, nu, usmíval se dobrácky Otočsebe, "snad si tu věc ještě jednou promyslíte. Do té doby žijte po všech stránkách blaze!" Přitom si narazil na bílou hlavu zelenavě se blyštící klobouk a bez hlesu opustil

pokoj.

Dole našel krásnou Lulu samotnou v hostinské místnosti, jak utírá vinné sklenice. Sám si pohár načepoval ze sudu až po okraj a sedl si ke stolu naproti dívce. Nepromluvil, jen se občas podíval vlídně svýma starýma světlýma očima krásce do tváře, a ta, neboť cítila, že je jí příznivě nakloněný, pokračovala bez ostychu v práci. Filozof uchopil prázdnou broušenou sklenici, nalil do ní trochu vody a počal okraj, který předtím navlhčil, třít špičkou ukazováku. Brzy se ozvalo bzučení, pak jasný tón, který bez přerušení hned sílil, hned chvějivě ztichle zněl místností. Krásné Lulu se líbil ten jemný zpěv, spustila ruce a naslouchala a byla jako omámená tím neustávajícím sladce průzračným tónem, zatímco se jí stařec každou chvíli podíval od sklenice přátelsky a pronikavě do očí. Celá místnost zněla zpěvem sklenice. Lulu stála klidně uprostřed, nemyslela na nic a měla oči dokořán jak naslouchající dítě.

"Žije ještě starý král Bezbolesta?" zaslechla nějaký hlas a nevěděla, zda se to zeptal stařec, nebo to zaznělo od sklenice. Ale na otázku musela pokývnout hlavou, aniž věděla proč.

"A znáš ještě píseň harfy Stříbropísně?"

Musela přisvědčit a nevěděla proč. Tiše zněl průzračný tón. Hlas se ptal:

"Kde se nacházejí struny harfy Stříbropísně?"

Tón zněl čím dál tišeji a vytratil se v krátkých něžných vlnách. Tu se krásná Lulu rozplakala a nevěděla proč.

V místnosti nastalo ticho a trvalo hodnou chvíli.

"Proč pláčete, Lulu?" zeptal se Otočsebe.

"Ach, já jsem plakala?" zeptala Lulu plaše. "Vtírala se mi do mysli píseň z mého dětství; ale já si na ni vzpomínám jen napůl."

Dveře se prudce rozlétly a dovnitř se vřítla paní Müllerová. "Co, pořád jen u těch několika skleniček?" hartusila. Lulu se opět rozplakala, hostinská povykovala a láteřila; žádná z obou si nevšimla, že filozof vypustil z krátké dýmky velký kruh kouře, sedl si do něho a v lehkém průvanu ujížděl otevřeným oknem ven.

4

Členové petit cénacle se shromáždili v blízkém lese. Přišel i vládní referendář Oskar Ripplein. Mezi kamarády, rozloženými v trávě, lehce plynuly mládím a přátelstvím podněcované blouznivé hovory, přerušované smíchem stejně tak jako přemýšlivými přestávkami. Řeč byla především o Lauscherových názorech a záměrech, neboť básník chtěl v příštích dnech nastoupit dlouhou cestu a nikdo nevěděl, kdy a jak se s ním shledá.

"Chci do ciziny," řekl Hermann Lauscher, "chci se ode všeho tady odpoutat a mít kolem sebe čistý vzduch. Snad se jednou rád vrátím; zatím mám ale tohohle omezeného buršáctví a celého protivného studentského života plné zuby. Čpí mi to tu všechno tabákem a pivem; krom toho jsem za ta poslední léta natáhl do sebe víc vědy, než je pro umělce dobré."

"Jak to myslíš?" vpadl do řeči Oskar. "Mám dojem, že nevzdělaných umělců, zvláště básníků, máme víc než dost."

"Snad," odpověděl Lauscher. "Ale vzdělání a věda jsou dvě věci. Nebezpečí, které mám na mysli, je v té proklaté rozumovosti, do které se člověk pozvolna nestuduje. Všechno musí procházet hlavou, všechno chce člověk pochopit a změřit. Zkouší všechno možné, ztrácí sama sebe, pátrá po hranicích svého nadání, experimentuje se sebou a nakonec příliš pozdě shledá, že nejlepší část svého já a svého umění zanechal kdesi ve vysmívaných nevědomých hnutích raného

mládí. Potom vztahuje paže za potopenými ostrovy nevinnosti; ale ani to už nečiní sám od sebe pod dojmem silné bolesti, ale je v tom zase kus rozumovosti, přetvářky, záměrnosti."

"Co máš při tom na mysli?" zeptal se ho se smíchem Karel Ha-melt.

"Však ty víš!" zvolal Hermann. "Ano, přiznávám, mne děsí má nedávno vytištěná kniha. Musím se opět naučit tvořit naplno, vrátit se k pramenům. Mě tolik neláká psát něco nového, ale pořádný čas svěže a

rovně žít. Chtěl bych zas jako za chlapeckých let lehávat u potoků, lézt po horách nebo jako dřív hrát na housle, běhat za děvčaty, nemít žádné starosti a čekat, až verše přijdou za mnou, a ne se za nimi bez dechu a úzkostlivě honit."

"Máte pravdu," zazněl náhle hlas filozofa Otočsebe, který vystoupil z lesa a postavil se do středu mladíků, ležících v trávě.

"Otočsebe!" volali všichni vesele. "Dobrý den, pane filozofe! Dobré jitro, pane Všudybyle!"

Starý pán se posadil, zatahl pořádně z doutníku a obrátil dobromyslný, přívětivý obličej k básníkovi Lauscherovi.

"Je ve mně," začal se smíchem, "ještě kus mládí, které se rádo vypovídá mezi sobě rovnými. Když dovolíte, zúčastním se vaši zábavy."

"Rádi," řekl Karel Hamelt. "Náš přítel Lauscher hovořil právě o tom, jak musí básník tvořit z nevědomí a jak málo mu poslouží všechna věda."

"To není špatné!" odvětil pomalu stařec. "Já měl vždycky zvláštní slabost pro básníky a znal jsem leckterého, pro něhož mé přátelství nebylo bez užitku. Básníci se i dnes ještě kloní víc než ostatní lidé k víře, že v lůně života dřímají jisté síly a krásy, a že tušení o nich občas prosvítá záhadnou přítomností jako blýskavice nocí. Mají pak pocit, jako by byl celý ten každodenní život a oni s ním jen obrazem na hezké malované oponě, a teprve za ní jako by se odehrával vlastní, opravdový život. I vrcholná, věčná slova velkých básníků mi připadají jako blábolení snivce, ztuhlými rty nevědomky mumlajícího cosi o výšinách, které letmo zahlédl v tom druhém světě."

"Velice pěkně," zvolal nato Oskar Ripplein, "moc hezoučky řečeno, pane Otočsebe, ale ani dost staře, ani nově. Tohle blouznivé učení kázali před sto lety takzvaní romantikové. Tenkrát se snilo taky o takových procesech a blýskavicích. Lze o tom ještě slyšet ve školách,

kde se o tom mluví jako o šťastně překonané básnické nemoci, a dnes už člověk dávno tak nesní, a když sní, ví přece, že mozek..."

"Satis!" vykřikl kandidát Hamelt. "Před sto a více lety byli už taky takoví... takoví rozumáři a vedli nudné řeči. A dnes se ti snílci a fantastové vyjímají pořád ještě nádherněji a líbezněji než tihle rozumní chytráci. Ostatně co se týče snění, i já jsem v těchto dnech podivuhodně snil."

"Tak přece vyprávějte!" poprosil ho stařec.

"Až jindy!"

"Vy nechcete? Ale třeba to uhodneme," řekl Otočsebe. Karel Hamelt vyprskl smíchy.

"Nu, pokusme se o to!" trval na svém Otočsebe. "Každý položí otázku, na kterou poctivě odpovíte ano nebo ne. Když neuhodneme, alespoň příjemně utratíme čas."

Všichni souhlasili a začali se křížem krážem ptát. Nejlepší otázky však kladl vždycky filozof. Když na něho opět došla řada, otázel se po chvílce přemýšlení. "Vyskytla se ve snu voda?"

"Ano."

Ted' se mohl filozof, protože otázka byla zodpovězena kladně, ptát ještě jednou.

"Pramenitá voda?"

"Ano."

"Voda ze zázračného pramene?"

"Ano."

"Byla voda vyčerpána?"

"Ano."

"Nějakou dívkou?"

"Ano."

"Ne!" zvolal Otočsebe. "Vzpomeňte si!"

"Ale ano!"

"Takže vodu vyčerpala dívka?"

"Ano."

Otočsebe kroutil mohutně hlavou. "To není možné!" řekl znovu. "Opravdu čerpala dívka vodu z pramene?"

"Ach ne!" vykřikl Karel celý zmatený. "Byl to duch Hadrovous, který čerpal nejdřív."

"Tak to bychom měli!" jásali ostatní. A teď musel Karel vyprávět celý snový příběh o prameni Lask.

Všichni naslouchali s údivem a se zvláštním pohnutím.

"Princezna Lilie!" zvolal Lauscher. "A Stříbropíseň? Odkud mi jen jsou ta jména tak známá?"

"Obě ta jména," řekl stařec, "se vyskytují v askickém rukopise, který jste mi včera ukázal."

"V mé básni!" zasténal Hermann.

"V obraze krásné Lulu," šeptali Karel a Erich.

Filozof si mezitím zapálil nový doutník a dýmal mohutně do zeleně, až byl celý zahalený do modrého oblaku tabákového dýmu.

"Kouříte jako komín," poznamenal Oskar Ripplein a odháněl kouřový mrak. "A jaké svinstvo!"

"Pravý mexický!" volal ze svého oblaku stařec. Pak přestal dýmat a když závan větru celý ten čpavý mrak odvanul, zmizel s ním i on.

Karel a Hermann pádili do lesa za rozplývajícím se oblakem. "Hlouposti!" bručel referendář a měl přitom nepříjemný pocit, že se ocitl v nějaké pošetilé společnosti. Erich a Ludvík se už zdvihli a ubírali se v zlatu pozdního odpoledne do města a do hostince "U koruny".

Karel a Hermann dostihli poslední zbytky závoje tabákového dýmu v hlubokém lese a stanuli bezradně před silným bukem. Chtěli si právě sednout do mechu, aby nabrali dech, když se za stromem hlasitě ozval Otočsebův hlas.

"Ne tam, pánové, tam je moc vlhko! Pojd'te přece raději na tuhle stranu!"

Šli a našli starce, jak sedí na mohutné uschlé větvi, která ležela na zemi jako neforemný drak.

"Dobře, že přicházíte!" řekl. "Sedněte si, prosím, tady vedle mne! Moc mě zajímá váš sen, pane Hamelte, a váš rukopis, pane Lausche-re."

"Nejdřív," vpadl mu Hamelt prudce do řeči, "nejdřív mi pro živého Boha řekněte, jak jste mohl můj sen uhodnout."

"A přečíst můj list!" dodal Lauscher.

"Ale ale," podivil se stařec, "co je na tom divného? Uhodnout lze všechno, jen když se člověk obezřele ptá. Krom toho mi je příběh princezny Lilie tak blízký, že jsem na to musel snadno připadnout."

"V tom to právě je!" zvolal opět kandidát. "Odkud ten příběh znáte a jak vysvětlíte, že můj sen, o němž jsem neřekl nikomu ani

slůvko, se náhle tak nápadně shoduje s tou záhadnou básní našeho Lauschera?"

Filozof se usmíval a řekl měkce: "Kdo se mnoho zabýval příběhem duše a jejího vykoupení, zná podobných případů nespočet. Příběh o princezně Lilii existuje v mnoha značně rozdílných zněních; straší všelijak znetvořený a proměněný ve všech dobách a libuje si zejména v pohodlné formě preludu. Jen zřídka se ukazuje sama princezna, jejíž cesta k dokonalosti ostatně prochází posledními stadii pročištění - jen zřídka, pravím, se objevuje viditelná v lidské podobě a čeká nevědomky na chvíli svého vykoupení. Já sám ji viděl krátce a pokoušel se s ní mluvit. Ona však byla jako ve snu a sotva jsem se jí odvážil zeptat na struny harfy Stříbropísně, rozplakala se."

Mladíci naslouchali s vykulenými očima. Sítila v nich lecjaká tušení a náznaky; ale ta podivně kroucená Otočsebova mluva a jeho ironické škleby jim zamotávaly vlákna v neproniknutelná klubka.

"Vy, pane Lauschere," pokračoval stařec, "jste estét a musíte vědět, jak je lákavé a nebezpečné překlenout úzkou, ale hlubokou propast mezi dobrotou a krásou. My přece víme, že tato propast neznamená absolutní rozdělení, ale jen rozštěpení jednodité bytosti, a že obojí, dobrota a krása, nejsou principy samy, ale že jsou dcerami principu pravdy. Že oba zdánlivě si cizí, ba nepřátelské vrcholky patří hluboko v lůně země k sobě a jsou si společné. Ale co nám pomůže toto poznání, stojíme-li na jednom z vrcholků a máme stále před očima tu rozvírající se trhlinu? Překlenutí této propasti a vykoupení princezny Lilie znamená jedno a totéž. Je to modrá květina, která duši, když se na ni podívá, odnímá tíhu, a duchu drsnou tvrdost, když k ní přivoní; je dítětem, které rozděluje královské říše, květ sjednocené touhy všech

velkých duší. V den, kdy dozraje a spasí se, zazní harfa Stříbropíseň a pramen Lask se znovu rozšumí v rozkvetlé liliové zahradě, a kdo to uvidí a uslyší, tomu se bude zdát, že na něm po celý život seděla nějaká můra a teprve teď jako by prvně slyšel čerstvý šum světlého rána... Ale zatím ještě chřadne princezna, zakletá čarodějnici Jedušeptkou, ještě zní ozvěna hromu té nešťastné hodiny v sesutém Opálovém zámku, ještě tam leží v olovených poutech snu můj král pod troskami svého sálu."

5

Když se oba přátelé o hodinu později vrátili z lesa, spatřili Ludvíka Ugela, Ericha Tanzera a vládního referendáře, jak si to míří procházkou z hostince "U tří králů" s nějakou světle oděnou dámou do kopce. Brzy ke své radosti poznali štíhlou Lulu a spěchali přicházejícím co nejrychleji vstříc. Byla veselá a bez ostychu vstupovala svým měkkým líbezným hláskem do rozhovoru. Všichni se usadili v půli kopce na širokou lavičku. V údolí pod nimi se vesele rozkládalo v celém svém jasu město a kolem na loukách se nad ním třpytil zlatistý vzduch večera. Nade vším se skvostně prostírala snivá srpnová plnost, na stromech se už nalévalo zelené ovoce, na silnici v údolí svítily naložené žebříňáky a mířily do vsí a dvorů. "Nevím," řekl Ludvík Ugel, "co dělá tyhle srpnové večery tak hezké. Člověk z nich není veselý, položí se do trávy a zažívá mírnost a něhu té zlátnoucí hodiny."

"Ano," řekl básník a podíval se krásné Lulu do tmavých, čistých očí. "Je to tím, že se rok začíná sklánět, a to probouzí v člověku mírnost a smutek. Vše, co létem uzrálo do sladkosti, zaplavuje měkce a znaveně tyto dny, a člověk ví, že zítra nebo pozítří už bude po cestách ležet načervenalé listí. Jsou to ty hodiny, kdy mlčky vidíme, jak se pomalu otáčí kolo času, a cítíme se sami pomalu a smutně hnáni s ním, někam, kde už to červené listí na cestách leží."

Všichni mlčeli a vpíjeli se do zlátnoucího pozdního nebe a do barevné krajiny. Krásná Lulu začala tiše broukat nějakou melodii a pozvolna přešel poloviční šepot v něžný zpěv. Mladíci naslouchali a mlčeli jako omámení; zdálo se, že ty měkké sladké tóny ušlechtilého hlasu vycházejí z hloubi vlahého večera jako sny z hrudi dřímající země.

"V míru dále zvečera nebe zemi rosou skrání, vše, co těší, vše, co trápí, v písni sladce umírá."

Těmito verši její večerní píseň skončila. Nato začal zpívat Ludvík Ugel, který se rozložil u nohou ostatních:

"Studánko stříbrná ty, v listí jež prameníš, plyň skrytě až tam, kde kapli ukrývá lesní tiš! Tam na stupních v mechu se tyčí Panenka Marie, zavolej tiše na ni, bublej však uctivě, pověz jí o mé strasti šuměním vlnek svých: že ústa mám plná písní a do ruda zbarvil je hřích. Lilii bílou a čistou předej jí ode mne, ať mi můj bujný život a hřích mé promine! Snad s úsměvem se k tobě v své dobrotě nakloní, až krásný ten bělostný květ k ní vzhůru zavoní: neb opít se láskou a sluncem zpěváka hříchem jest, ať zpěvná ústa rudá mu smí tedy polibky kvést!"

Nato zazpíval i Hermann Lauscher jednu ze svých písní:

"Už léto sklání hlavu mdlou, zhlíží se v hládi jezera.

V prachu se ploužím cestou svou alejí za šera.

V prachu se ploužím cestou svou a za mnou mešká opodál
mé mládí s hlavou sklopenou a nechce už jít se mnou dál."

Mezitím zapadlo slunce, nebe rozkvetlo do ruda. Opatrný refe-rendář chtěl právě už vyzvat k návratu, když se krásná Lulu ještě jednou dala do zpěvu.

"Můj otec má plno zámků a vůkol samá města, můj otec je nad všemi králem, můj pan král Bezbolesta. Kdyby tak krásný rytíř chtěl přijít a unést mě tiše, tomu by jistě můj otec dal polovinu své říše."

Zdvihli se a sestupovali pomalu v dohasínajícím dni s kopce. Naproti na vrcholku vysokého Tecku skvěl se ještě proužek posledního odlesku slunce.

"Odkud znáte tu píseň?" zeptal se Karel Hamelt krásné Lulu.

"Už nevím," řekla, "myslím, že je to lidová píseň." Přidala do kroku a najednou dostala strach, aby nepřišla pozdě a hostinská ji nevyhubovala.

"To nedovolíme," vykřikl Erich Tanzer prudce. "Ostatně mám v úmyslu paní Müllerové říct jednou od plic, co si myslím. Já už ji..."

"Ne, ne!" přerušila ho krásná Lulu. "Bude to pro mě jen horší! jsem chudý sirotek a musím snášet, co se na mne nakládá."

"Ach, slečno Lulu," řekl referendář, "přál bych si, abyste byla princeznou a já vás mohl vysvobodit."

"Ne," zvolal krasoduch Lauscher, "vy skutečně princeznou jste, to jen v nás není dost rytířskosti, abychom vás vysvobodili. Ale co nám brání? Já to udělám ještě dnes. Chytnu tu prokletou Müllerku za límec..."

"Mlčte, mlčte!" prosila Lulu úpěnlivě. "Nechte mě, abych nesla svůj osud sama! To jen dnes mě rozlítostnil ten krásný večer."

Mluvili už jen málo a rychle se blížili k městu, kde se Lulu od ostatních odtrhla, aby se do "Koruny" vrátila sama. Pětice přátel se dívala za ní, dokud dívka nezmizela v první temné ulici.

"Můj otec je nad všemi králem, můj pan král Bezbolesta..."

broukal si Karel Hamelt pro sebe a vydal se na cestu domů do Wendlingenu.

6

Pozdě večer téhož dne setrval Erich Tanzer v "Koruně" ještě i potom, co i Lauscher odešel se svíčkou do svého hostinského pokoje a on zůstal v tiché šenkovně sám. Lulu s ním ještě seděla u stolu; tu Erich prudce odstrčil sklenici piva, uchopil dívku za ruku, podíval se na ni, odkašlal si a spustil následovně:

"Slečno Lulu, musím se na vás obrátit se svou řečí. Musím vás obžalovat. Probouzí se ve mně budoucí státní návladní. Jste nepřipustně krásná, jste krásnější, než je

dovoleno, a tím sama sebe i druhé přivádíte do neštěstí. Nepokoušejte se hájit! Kde je má skvělá chuť k jídlu? Kde je má nádherná žízeň? Kde má zásoba všech možných paragrafů občanského zákoníku, které jsem si pomocí Meislova repetitoria tak namáhavě nalil do hlavy? A kde jsou pandekty? A trestní právo a civilní procesy? Ano, kde jsou? V mé hlavě je teď jen jediný paragraf, a ten se jmenuje Lulu! A v uvozovkách stojí: Ó ty krásná, ó ty ze všech nejkrásnější!"

Erichovy oči byly široce rozevřeny, levou rukou zlostně mačkal nový módní hedvábný klobouk, pravou svíral chladnou ruku krásné Lulu. Ta úzkostlivě hledala příležitost, jak vyváznout. V bufetu chrápal pan Müller, volat nechtěla.

Tu se neznatelně pootevřely dveře, ruka s kusem flanelového rukávu se prodrala škvírou, vyklouzlo z ní něco bílého a plachtilo to k zemi; nato se dveře opět spěšně zavřely. Lulu se uvolnila ze sevření, vyskočila a zvedla popsaný list dopisního papíru. Erich nevrle mlčel. Ona se ale náhle rozesmála a list mu přečetla. Stálo na něm:

"Paní, nebudeš se smáti?"

Viz jak básníková hlava ochořelá,
již jsi za hrdou a chladnou měla,
u nohou se chce ti vzdáti,

srdce pak, jež každou rozkoš znalo,
jež se v strastech lásky vyžívalo,
plaše chvěje se teď ve tvé dlani!

Růže, které jsem co poutník trhal v stráni,
písně, které jsem co zpěvák zpíval rád,
úzkostlivou touhou vadnou napořád,
u nohou tvých chtějí se ti vzdáti - - -

Nebudeš se smáti?"

"Lauscher," zvolal Erich rozhořčeně, "ta mrcha! Přece nebudete věřit, že to ten větroplach s těmi svými prokletými verši myslí vážně? Verše! Něco takového píše každé tři neděle některé jiné!"

Lulu rozčilenému Erichovi neodpověděla, ale obrátila se k otevřenému oknu. Odtamtud zněla divoká hra

na kytaru a k ní zpíval hluboký hlas:

"Stojím tu ve vášně varu a hraju na kytaru... Ó neváhej, jsem tvůj, zpěváka pomiluj!"

Závan větru s třeskotem přibouchl okno. V tom okamžiku se hostinský v bufetu probudila vyšel mrzutě z výčepu. Erich hodil peníze na stůl, nechal pivo pivem, opustil bez pozdravu hostinskou jizbu a hnál se horempádem po schodech za kytaristou, jímž nebyl nikdo jiný než referendář Ripplein. Společně pak za vzteklého hašteření odcházeli po valu kaštanovou alejí.

Krásná Lulu uhasila plynové světlo v hostinské místnosti i na chodbě a vyšla nahoru do své komůrky.

Když přecházela kolem Lauscherovy světnice, zaslechla vzrušené kroky a časté dlouhé vzdechy.

Kroutila nad tím udiveně hlavou a tak došla do své ložničky a uložila se k spánku. Protože nemohla hned usnout, procházela v mysli ještě jednou celý večer; ale už se nesmála, byla smutná, a všechno jí připadalo jako nepodařená fraška. Ve svém čistém srdci se podivovala nad tím, jak všichni ti lidé tak ztřeštěně a úzkoprsně mysleli jen na sebe a taky na ní v podstatě ctili a milovali jen její hezký obličej. Ti mladí muži jí připadali jako svedení ubozí noční motýli, kteří vrávorají kolem malého světélka, a přitom mají plná ústa velkých řečí. Přišlo jí smutné a směšné zároveň, jak neustále mluvili o kráse, mládí a o růžích, budovali kolem sebe ze samých slov barvitě kulisy, zatímco veškerá drsná pravda života jim cizí unikala pod rukama. V její malé, jednoduché dívčí duši byla tato pravda zapsána prostě a hluboce, i to, že umění žít znamená naučit se trpět i se smát.

Básník Lauscher ležel v posteli v polospánku. Noc byla dusná. Bleskové, neukončené horečné myšlenky se mu honily rozpálenou hlavou a ztrácely se v letných snech, aniž by mu přitom ušlo těžké dusno srpnové noci a houževnatý, trýznivý bzukot několika komárů. Komáři ho mučili nejvíce; brzy se zdálo, že bzučí:

Dokonalosti,

zřídka tě vidět je, ale dnes dosti...,

a brzy to byla píseň snové harfy. Pak si náhle uvědomil, že krásná Lulu má teď jeho verše v rukou a že ví o jeho lásce. Nezůstalo mu

tajemstvím, že jí Oskar Ripplein uspořádal kytarové dostaveníčko, a pravděpodobně i Erich učinil krásné dívce vyznání. Básníkovu mysl zaměstnávala její nevyzpytatelná bytost, její tušené a přitom nevědomé propojení se starým filozofem, s askitskou pověstí a Hamelto-vým snem, její cizorodá, oduševnělá krása a její šedivý, všední osud. Že celý úzce spřátelený cénacle krouží kolem cizí dívky jako kolem magnetové hory, a že on sám, místo aby se rozloučil a odcestoval, se čím dál úžeji dává oplétat sítí této milostné pohádky, to vše mu teď připadalo, jako by on sám i ostatní byli jen snovými postavami nějakého fantazírujícího humoristy nebo herci v nějaké groteskní bajce. V jeho pobolívající hlavě se rodila představa, že celý ten propletenec, on sám a Lulu, jsou jen bezmocnými, vůle zbavenými fragmenty z rukopisu starého filozofa, hypotetickými, pokusně kombinovanými částmi nedokončené estetické spekulace. Nicméně se v něm všechno bouřilo proti takovému nešťastnému cogitor ergo sum, vzchopil se. Vstal a přistoupil k otevřenému oknu. Ted', když mu to myslelo jasněji, pochopil brzy beznadějnou pošetilost svého lyrického vyznání lásky; cítil jasně, že ho krásná Lulu nemiluje a že je jí v podstatě směšný. Smutně se vyklonil z okna, mezi plynoucími mraky se vynořovaly hvězdy, vítr vanul temnými korunami kaštanů. Básník se rozhodl, že zítřek bude jeho posledním dnem v Kirchheimu. Pocit, že se všeho zřekne, zaplavil smutně a zároveň osvobodivě jeho unavenou, snem posledních dnů těžce sklíčenou mysl.

7

Když Lauscher druhého dne časně ráno sešel do šenkovny, zabývala se už Lulu nádobím. Oba usedli ke kouřící kávě. Lulu se zdála hostu podivuhodně proměněná. Téměř až královský jas prosvěťoval její čistý, sladký obličej, a jakási zvláštní dobrota a moudrost jí vyzařovala z krásných, prohloubivších se očí.

"Lulu, vy jste přes noc zkrásněla," řekl s obdivem Lauscher. "Nevěděl jsem, že je něco takového možné."

S úsměvem přisvědčila: "Ano, měla jsem takový sen, takový sen..."

Básník po ní vrhl přes stůl tázavý, udivený pohled.

"Ne," řekla. "Nesmím ten sen vyprávět."

V tom okamžiku proniklo oknem ranní slunce a prozářilo tmavé vlasy krásné Lulu velebně zlatou gloriolou. Zbožně, se smutnou ra-

ností visel básníkův pohled na skvostném obraze. Lulu lehce pohnula hlavou, znovu se zasmála a řekla:

"Musím vám ještě poděkovat, milý pane Lauschere. Věnoval jste mi včera verše, které se mi líbí, i když jim docela nerozumím."

"Včera byl dusný večer," řekl Lauscher a podíval se krásce do očí. "Směl bych si ten list ještě jednou prohlédnout?"

Dala mu jej. Tiše si jej ještě jednou přečetl, složil jej a schoval do kapsy. Krásná Lulu k tomu mlčky přihlížela a zamyšleně pokývala hlavou. Teď bylo slyšet na schodech hostinského, Lulu vyskočila a pustila se do ranní práce. Malý, tlustý hostinský vstoupil s pozdravem do jizby.

"Dobré jitro, pane Müllere!" odpověděl Hermann Lauscher. "Jsem dnes naposled vaším hostem, zítra časně ráno odjízím."

"Ale já jsem myslel, pane Lauschere..."

"Dobrá, dobrá. Na dnešní večer dejte k ledu pár lahví šampaňského a připravte nám zadní místnost, budeme slavit rozloučení!"

"Jak pan Lauscher poroučí!"

Lauscher opustil jizbu i hostinec a vydal se za Ludvíkem Ugelem, svým nejmilejším přítelem, aby s ním strávil poslední den.

V Ugelově malém kvartýru v Kamenické ulici už zněla ranní hudba. Ugel stál ještě neučesaný v košili u kávového stolku a hrál na housle, až srdce plesalo. Celá jeho komůrka byla plná slunce.

"Je pravda, že chceš zítra odcestovat?" přivítal Ugel básníka. Ten byl neméně udiven.

"Odkud to víš?"

"Otočsebe mi to řekl."

"Otočsebe? Tomu aby čert rozuměl!"

"Ano, ten starý byl polovinu noci u mne. Pěkný cvok! Zase blábolil cosi dlouhatánského, pestrého ze svých princeznovských historek, o liliových zahradách a tak podobně. Říkal, že musím vysvobodit princeznu; v tobě se prý zklamal, ty že nejsi ta pravá harfa Stří-bropíseň. Cvok, ne? Ani slovo jsem nerozuměl."

"Já tomu rozumím," řekl Lauscher tiše. "Děda má pravdu."

Ještě chvíli poslouchal Ugela, který tvá dohrál začatou sonátu. Brzy nato opustili oba přátelé ruku v ruce město a zamířili plochin-skou stezkou do lesa. Mluvili málo; loučení jim zamklo ústa. Ráno se klenulo teple a zářivě nad pohořím Alby. Brzy zahrnula cesta do hlubokého lesa a výletníci si lehli stranou od ní do chladivého mechu.

"Natrháme kytici pro krásnou Lulu," řekl Ugel a začal trhat vleže velké listy kapradí.

"Ano," přisvědčil druhý tiše, "kytici pro krásnou Lulu!" Vytrhl ze země celý rudě kvetoucí keř. "Přidej to k tomu. Červený náprstník. Nemám, co jiného bych jí dal. Divoký, ostře červený, jedovatý..."

Dál už nemluvil; hořkosladce mu to stoupalo do hrdla, jako by vzlykal. Chmurně se odvrátil; ale Ugel mu položil ruku na rameno, lehl si k němu, a aby ho přivedl na jiné myšlenky, ukázal vzhůru na podivuhodnou hru světla v zeleném listí stromů. Oba mysleli na svoji lásku a dlouhou dobu mlčky odpočívali, nad sebou koruny stromů a nebe. Čela jim chladil čerstvý vítr, v jejich duších rozpínalo, snad naposled, blažené mládí své modré, nadějí plné obzory. Tiše začal Ugel zpívat:

"Alžběta se má kněžna jmenuje, dech slunce, jenž jak vánek je. Já jedno jméno chtěl bych znát, jím drahé dámě poctu vzdát, sklonit se před krásou, před Alžbětou, jméno, jež voní růžemi, když kvetou, jak listí lehké je a skvoucí jak bělost růže nevadnoucí, jak navečer jisker zlatých sled, a hrdé jako kněžnin ret a čisté jako kněžnino čelo, jméno, jež štěstí i žal by vypovědělo, tak radostně smutné by býti mělo!"

Tichý smutek té krásné chvíle plnil příteleova prsa bolestí i radostí. Zavřel oči; viděl v své duši obraz

krásné Lulu, jak ji spatřil dnes ráno, tak sluncem projasněný, tak mírný, tak zářící, moudrý a nepřístupný, že se mu srdce bolestně rozbušilo. Vzdychaje přešel si čelo dlaní, ovíjel se rudým náprstníkem a zpíval: "Chci smeknout klobouk z hlavy a sklonit se před tebou v prach, chci písněmi bez únavy zpívat ti růží a krve nach.

Chci před tebou sklonit se k zemi, jak kněžnám jen vzdává se čest, skrýt celou tě pod růžemi, jež rudě jak krev budou kvést.

Chci u tebe též dojít spásy vkleče jak před světce, s láskou, již povrhla jsi, s písní, v níž tvůj navždy jsem."

Sotva skončil, když z hloubi zavolal na ležící přátele filozof Otočsebe. Zdvihli hlavy a viděli ho vycházet z křoví.

"Dobrý den," zdravil je, přicházejte blíže, "dobrý den, přátelé moji! Přidejte tohle ke kytici pro krásnou Lulu!" S těmi slovy podával Lauscherovi velkou bílou lilii. Pak se pohodlně usadil naproti přátelům na mechem obrostlý kámen.

"Řekněte, vy čaroději," oslovil ho Lauscher, "když se tak všude nacházíte a všechno víte: kdo je vlastně krásná Lulu?"

"Všetečná otázka!" zubil se šedivec. "Ona to sama neví. Že je nevlastní sestrou té proklaté Müllerky, nevěříte přece ani vy, ani já. Ona sama nepoznala otce ani matku, a jediný její domovský list je sloka jedné podivné písně, kterou občas zpívá, a v níž zve svým otcem jistého krále Bezbolestu."

"Hlouposti!" odsekl vztekle Ugel.

"Pročpak, milý pane?" namítl mu mírně stařec. "Ale ať si každý vybere jak se mu líbí, do takových tajemství není radno šťourat... Slyšel jsem, pane Lauschere, že chcete zítra nás a tuhle zem opustit. Jak se člověk může mýlit! Byl bych se vsadil, že tu zůstanete déle, neboť jste, jak se mi zdá, právě Lulu..."

"Dost, dost, pane!" vpadl mu Lauscher popuzeně do řeči. "K čertu, co je vám do milostných pletek druhých lidí!"

"Ne tak prudce!" uklidňoval ho s úsměvem filozof. "O něčem takovém, velectěný, tu nebyla řeč. Že se zabývám spleť cizích osudů, zvláště osudů básníků, to patří k mé vědecké činnosti. Já nemám ani stín pochyby o tom, že mezi vámi a naší Lulu existují určité subtilní magické vztahy, i když, jak tuším, jejich zdárnému účinku v tu chvíli ještě stojí v cestě nepřekonatelné překážky."

"Vysvětlíte mi to, prosím, poněkud blíže!" řekl básník chladně, nicméně zvědavě.

Stařec pokrčil rameny. "Nu," řekl, "každá výše stojící lidská bytost prahne instinktivně po takové harmonii, která by spočívala v šťastné rovnováze mezi vědomím a nevědomím. Dokud se ale zdá být životním principem myšlícího Já ničivý dualismus, kloní se rády povahy, které o něco usilují, polovědomým instinktem k svazkům s těmi, kdož usilují o opak. Vy mi rozumíte. Takové svazky mohou být uzavírány beze slov, dokonce nevědomě, mohou žít a působit jako nepoznaná, čistě citová spřízněnost. V každém případě jsou předurčeny a existují mimo sféru osobní vůle. Vy jste nesmírně důležitým elementem toho, co se nazývá osud. Často se stalo, že vlastní, prospěšný život takového svazku začal teprve v okamžiku rozchodu a zřeknutí se; neboť to obojí spočívá na našem chtění, jemuž se moc oné sympatie vymyká."

"Já vám rozumím," řekl Lauscher změněným hlasem. "Zdá se, že jste mým přítelem, pane Otočsebe!"

"Vy jste o tom pochyboval?" zasmál se filozof vesele.

"Přijdete večer do ‚Koruny‘, kde oslavíme mé rozloučení?"

"Uvidím, pane Lauschere. Podle jistých propočtů mi bude pro tento večer přidělena důležitá úloha, má-li se splnit starý sen... Ale snad se to dá spojit dohromady. Nashledanou!" Vyskočil, pokynul rukou a ztratil se rychle na silnici, vedoucí do údolí.

Přátelé zůstali až do poledne v lese, oba naplnění myšlenkami na rozloučení a každý na svou lásku, a prosynceni rozporupnými pocity. Se zpožděním se dostavili do "Koruny" na oběd. Zastihli tam Lulu veselou a oblečenou do nových, pestrých šatů. Přívětivě přijala přinesené květiny a postavila vázu s kyticí na rohový stůl, u kterého oba jídali. Vesele a přičinlivě kmitala ta hezká osůbka s talíři, mísami a lahvemi sem a tam. Po jídle u vína přisedla k přátelům. Hovořilo se o Lauscherově večírku na

rozloučenou.

"Musíme místnost a všechno náležitě slavnostně připravit," řekla Lulu, "jak vidíte, začala jsem u sebe a oblékla si zbrusu nové šaty. Chybějí už jen květiny..."

"Ty obstaráme," vpadl jí Ugel do řeči.

"Dobrá," usmívala se. "Pak by bylo pěkné mít pár lampiónů a barevných stuh."

"Kolik si jich budete přát!" zvolal opět Ugel. Lauscher mlčky přikývl.

"Vy k tomu neřeknete ani slovo, pane Lauschere!" zlobila se teď Lulu. "Nesouhlasíte s tím?"

Lauscher neodpověděl. Visel očima na její štíhlé postavě a hezkém obličejí a řekl jen: "Jak jste dnes krásná, Lulu!" A ještě jednou: "Jak krásná dnes jste!"

Nenasytně si znovu a znovu prohlížel její půvabnou postavu. působilo mu zvláštní utrpení sledovat, jak s přítelem koná přípravy na jeho rozloučení, takže byl zamlklý a zachmuřený. Každým okamžikem mu mučivě a s hořkým bodnutím přicházelo na mysl, že to není to pravé, aby se jí zřekl a odešel, že by se jí měl vrhnout k nohám a zahrnout ji všemi žhoucími plameny své vášně, že by se měl o ni ucházet, snažně ji prosit, donutit ji a ukořistit - udělat cokoli, jen ne tak nečinně před ní sedět a cítit, jak spěšně a nenávratně odplývá v těch posledních hodinách její přítomnosti jeden sladký okamžik za druhým. Přesto se v těžkém boji přemohl a chtěl si už jen v těchto posledních hodinách žhavě a bolestně vtisknout do duše její nádherný obraz, aby nezapomněl a vždy po něm toužil.

Nakonec, když ti tři ještě seděli v jizbě sami a Ugel naléhal na odchod, Lauscher povstal, předstoupil před Lulu, uchopil její ruku svou horkou, chvějící se pravicí a řekl tiše strojeným, slavnostně komickým tónem: "Má krásná princezno, račte laskavě dovolit, abych vám poskytl své služby! Pokládejte mě, prosím, za svého rytíře či za svého otroka, za svého psa či blázna, rozkažte mi..."

"Dobrá, můj rytíři," přerušila ho s úsměvem. "Požaduji od vás jednu službu. Chybí mi pro večer vskutku veselý společník a šprýmař, který by mi pomohl učinit jistou slavnost zábavnou a radostnou. Chcete jím být vy?"

Lauscher zbledl. Pak se prudce rozesmál, komicky nemotorně padl na kolena a řekl divadelně slavnostně: "Slibuji vám to, vznešená dámo!"

Nato se rozběhl s Ludvíkem Ugelem ven. Vyhledali především dobré zahradnictví u hřbitova a bez milosti řádili nůžkami mezi zahradnickovými růžemi. Zejména Lauscher nebyl k udržení. "Musím mít velký koš bílých růží," volal neustále, převracel všechny větve a odstříhoval po tuctech růže, které měla krásná Lulu ráda. Pak zahradníkovi zaplatil, přikázal mu, aby růže navečer přinesl do "Koru-

ny", a potloukal se s Ugelem dál městem. Kde co viselo za výlohami pestrého, tam vtrhli; nakoupili vějíře, šátky, hedvábné stuhy, lampio-ny, nakonec ještě náruč rachejtlí, takže Lulu měla v "Koruně" plné ruce práce s přebíráním a zdobením. Pomáhal jí při tom, aniž o tom někdo věděl, až do večera dobrý Otočsebe.

8

Lulu byla krásná a veselá jako nikdy. Lauscher a Ugel skončili s večeří; jeden po druhém přicházeli přátelé do hostince. Když byli pohromadě, odebrali se všichni za Lauscherem, který dvorně vedl krásnou Lulu za ruku, do velké zadní místnosti. Její stěny byly ověšeny šátky, stuhami a girlandami, od stropu viselo naaranžováno množství rozzatých barevných lampiónů, velký stůl byl bíle prostřen a stály na něm připravené sklenice na šampaňské a celý byl poházen čerstvými růžemi. Básník předal své dámě filozofovu lilii, zastrčil jí do vlasů polorozvitou čajovou růži a uvedl ji na čestné místo. Všichni vesele zasedli a hlučeli; večer zahájil zpěv sborové písně. Teď létaly zátky z lahví, bílé, ušlechtilé víno šumělo do křehkých sklenic, k čemuž Erich Tanzer pronesl řeč. Rozhlaholil se smích, létaly vtipy, burácivým hlaholem byl přivítán opožděně se dostavivší Otočsebe, Ugel a Lauscher přednesli pár žertovných veršů. Potom zazpívala Lulu píseň, která zněla:

"Král ležel v temné věži, krutě ho osud ztrestal -teď vstal však znovu svěží a zve se Bezbolesta. Teď pestrá světla září a plná písní je zem, básníci šťastně se tváří v slavnostním úboru svém."

Ted' kvetou lilie, růže v barvách, jak nikdy dřív, zní zas harfa Stříbropíseň sladce všem na podiv."

Když píseň skončila, sáhl Lauscher hluboko do koše, který stál před ním, a házel za potlesku po zpěvačce plné hrsti bílých růží. Veselá válka se rozhořela na všech stranách, růže létaly od židle k židli, celé tucty, stovky, bílé, rudé; starý Otočsebe jich měl plné vlasy a vousy. Ted' vstal, bylo už blízko k půlnoci, a začal mluvit:

"Milí přátelé a krásná Lulu! Všichni vidíme, že se obnovuje říše krále Bezbolesty. I já se musím dnes s vámi rozloučit, leč nikoliv bez naděje na nové shledání; neboť můj král, ke kterému se vracím, je přítel mládí a básníků. Kdybyste byli filozofy, vyprávěl bych vám pěkný alegoricko-mystický příběh o znovuzrození krásna a zejména o vykoupení poetického principu ironickou metamorfózou mýtu, kterýžto příběh dnes dospěje k šťastnému konci. Takto ale učiním lépe, jestliže předvedu před vašima očima zbývající rozuzlení tohoto příběhu příjemnými obrazy. Pohled'te sem, na askitské divadlo!"

Všichni se podívali za jeho napřaženým ukazovákem na velkou vyšívanou oponu, již byl zakryt jeden roh pokoje. Tato opona byla náhle měkce zezadu osvětlena a odhalila pletivo z nespočetných stříbrných lilií, které vkusně rámovaly mramorem obestavěný silný pramen. Umělecké provedení tkaniva a osvětlení bylo tak kouzelné, že divák viděl, jak lilie rostou, sklánějí se a proplétají navzájem a že pramen prýští a rozlévá se, ba dokonce bylo slyšet jeho chladivé zurčení.

Všechny zraky visely na té skvostné oponě a nikdo si nevšiml, že v místnosti jedna po druhé zhasly všechny lucerny. Všichni uchváceně a vzrušeně sledovali kouzelnou hru umělých lilií; jen básník na ni nedbal, ale vrhal tmou žhavý a oddaný pohled na krásnou Lulu. Na jejím jemném obličejí tkvěl posvátně krásný svit, v jejích temných vlasech se třpytila matově a zároveň produchovněle bílá růže.

Lilie se nepopsatelně ladně a harmonicky pohybovaly v podivném květinovém tanci kolem pramene. Jejich pohyb a jemné proplétání halilo smysly těch, kdož bez dechu přihlíželi, do sladké, snové sítě zázraku a zalíbení. Tu hodiny odbily půlnoc. Zářivá opona se bleskově zdvihla; v přítmi se otevřelo prostorné jeviště. Filozof vstal; ve tmě bylo slyšet, jak se židle posunula. Zmizela v témž okamžiku se zjevil na jevišti, ve vlasech a vousech ještě plno růží. Pozvolna se prostor jeviště čím dál víc prosvěťoval, až pramen a liliová zahrada z opony vypadaly, že kvetou a zurčí jasně a zářivě jako ve skutečnosti.

Uprostřed stál duch Hadrovous, v němž přesto, že vyrostl, byl k poznání Otočsebe. V pozadí vyrůstal v perleťové kráse okouzující Opálový zámek, v jehož sále bylo vidět širokými okny krále Bezbolestu, klidně a důstojně sedícího na trůně. Zatímco světlo sílilo čím dál víc, přinášel Hadrovous, prodíraje se mezi sklánějícími se liliemi, doprostřed jeviště obrovskou bájnou harfu, celou ze stříbra. Světlo se teď rozzářilo do oslnivé nádhery a v horečných vlnách stříbřitě a duhově klouzalo po opálových zdech.

Hadrovous udeřil na jedinou hlubokou strunu harfy a naslouchal. Zazněl mohutný, královský tón. Lilie v popředí se pomalu rozestupovaly do stran a z jeviště bylo spuštěno slavnostní schodiště. V ztemnělé místnosti se křepce zdvihla krásná Lulu, vystoupila na jeviště po schodech, které za ní opět zmizely, a představila se v nevýslovné kráse co princezna. S hlubokou poklonou jí duch Hadrovous předal harfu; ze starých, rozjasněných očí mu kanuly slzy a dopadly spolu s jednou růží, která se mu uvolnila z vousů, na zem.

Princezna stála vzpřímená a celá zářící před harfou Stříbropísní. Vztáhla v nejvyšším pohnutí ruku k zámku, objala harfu a štíhlými prsty přejela přes struny. Zazněla neslýchaně blažená a harmonická píseň, lilie se shromáždily kolem a vzdávaly hold své paní. Ještě jeden silný, čistý hmat do rozeznělých kouzelných strun - tu zašustila opona a s lehkým úderem dopadla na zem. Na okamžik byla ještě prosvětlena vnitřní září, vyšívané lilie se proplétaly v divokém tanci mezi sebou, čím dál rychleji a zběsileji, až byl vidět jen souvislý stříbrný vír, který náhle nehučně zanikl v čiré temnotě.

Omámení a beze slova stáli a seděli přátelé v temné místnosti. Brzy nato začali přicházet k sobě. V místnosti se rozsvítilo. Neopatrnost způsobila, že se vzňaly rachejtle, na které se zapomnělo, a s hrozných

hlukem vybuchovaly jedna za druhou. Příběhl hostinský s hostinskou, bědovali a hubovali. Ponocný zvenku bušil halapartnou na zavřené okenice. Jeden křičel přes druhého, padaly otázky. Ale krásné Lulu a filozofa se nikdo nedopátral. Referendář Rip-plein se začal vztekat a mluvit cosi o lumpárně; nikdo však na něj nedbal. Hermann Lauscher se vytratil do svého pokoje a zamkl se tam. Když druhého dne časně ráno odcestoval, nebylo po krásné Lulu ještě ani stopy. Protože se vydal okamžitě do ciziny, nemohl o dal-

ším průběhu událostí v Kirchheimu nic sdělit. Ale předcházející příběh zapsal podle pravdy on sám. Bezesné noci Věnování

Znáte Múzu nespavosti? Tu bledou, ostražitou, která sedí u lůžka toho, kdo je sám?

U mého osamělého lůžka sedávala po mnoho nocí, pokládala mi hebkou, křehkou ruku na čelo, unaveným hlasem mi zpívala písně, bezpočet písní, písně mého domova, dětské písně, milostné, o stesku po domově, melancholické písně. A místo unikajícího spánku rozprostírala kolem mých unavených očí tenký, barevný závoj vzpomínky a fantazie.

Ó ty dlouhé, ploužící se noci, za nichž naše pravé Já ze sebe shazuje všechna roucha, přes den zdobně utkaná, a útočí na nás otázkami, prosbami a výčitkami jako nějaké nemocné dítě. Ó ty bolestně jasné vzpomínky na všechny okamžiky našeho života, kdy jsme hřešili sami proti sobě a proti tajemným zákonům života! Ten řetěz slepoty, krutosti a nedorozumění, kterým jsme se sami přikovali k těmto úzkostným hodinám trýzně, z níž není úniku. Je nějaký člověk tak čistý, aby se mohl jen za jedné jediné takové noci podívat své duši do upřímných dětských očí a nestal se kořistí nesčetných výčitek a se-beobviňování?

Nevím o takovém a nevěřím v to. A přesto jsem těmto hodinám unikl a naučil jsem se jim žehnat, viděl jsem zoufalství skrývat se jen v temné záloze a jeho jedovatý dech se mě nedotkl.

Byla to ona Múza, ta bledá, ostražitá, jež mne svými hebkými rukama ochránila před propastí. Děkuji ti, ty cizinko, ty plná fantazie, a chci ti věnovat tyto vzpomínky na naše společně prosněné, probdělé noci. Jak jsi byla krásná, když jsi svou jemnou, útěchopl-nou ženskou tvář skláněla k mým horečnatým očím! Jak jsi byla krásná, když jsi se mnou naslouchala vzpomínce na starou píseň, mlčky, lehce předkloněná, s hlubokými očima upřenými do noci, s pramínkem pohádkově světlých vlasů spadlým přes zjasněné, odu-ševnělé čelo! Jak jsi byla krásná, když ses rozplakala, když jsi sklo-

pila zrak a mlčky hledala na bílé posteli svou štíhlou ručkou mou ruku, když přes tvůj vážný obličej jako bolestný stín přelétl sen o ztracené lásce!

Jak jsi byla krásná!

První noc

Děšť, ticho, půlnoc. Jak se jmenuješ, bledá krásko? Usmíváš se, kladeš na kraj lůžka ruku vedle mé, že vypadají jako sourozenci. Budu tě nazývat Marií.

Jak jsi mě znovu nalezla, podivuhodná sestro, kterou jsem už tak dávno nespátlil? Bylo to před hezkou řádkou let, kdy jsem ti předčítal tu novelu, jíž jsem se lehkomyšlně připravil o tvou přízeň. Zkrás-něla jsi od té doby - ach, kdybys ji byla tenkrát vydržela poslouchat do konce, oba bychom byli zůstali mladí a neseseděla bys teď u mé postele, abys mi pomohla přetpět ty spousty hodin od půlnoci do rána. Ale ty jsi pochopila můj příběh jako pravdu a tím se stal pravdou i nám oběma. Ten nedočený konec zapadl do studně pohádek a naše dobré víly se nad tím rozplakaly a pláčou dodnes.

Vzpomínáš si na ten poslední večer? V zahradě poseté fialkami, všichni kosi zpívali o překot. Seděli jsme na zelené dědově lavičce, před sebou budoucnost jak rozevřenou pohádkovou knihu. Já ti předčítal, do toho šuměl velký javor, vzduch i příběh sám byl plný vůně fialek. Četl jsem ti až k tomu smutnému místu - vzpomínáš si ještě? Už byla skoro tma a v čilimníkovém keři začal tlouci slavík. Ach, kéž bychom byli přece jen dočetli do konce! Ale ty ses rozplakala, shodila jsi knihu z klína a odběhla. Celý ten večer a polovinu noci zpíval náš slavík.

Ted' znám tajemství slavíka a zpívám už dlouho jako on. Tyhle písně se rády poslouchají, měkce kloužou

a jsou libozvučné, ale jejich text je smutný, místy i hořký, ano i obhroublý. Ach, ty nejlepší písně byly v knize mého mládí na těch stránkách, které jsi rozmrzele přeskakovala. Od té doby mě trýzní a sténají a chtějí být zpívány, ale jejich čas pominul, nikdy ani nebyl, neboť nejkrásnější stránky v knize mého mládí jsi ten večer v zahradě poseté fialkami přeskočila. Ty kapitoly byly věnovány tobě - proč jsi je nechtěla číst? Chybí teď mně i tobě jako prasklé struny na harfě. Harfa zní jako dřív, jen když melodie dojde k prasklým strunám, propukne prázdné, srdce skličující-

cí mlčení a trhlina se potáhne celou písni. Nikdy jsi neslyšela hrát na harfě, na které by chyběla struna? A nepocíťovala jsi pokaždé, když se dospělo k té úzkostně prázdné pauze, že písni chybí právě ten nejsladší, vysvobozující tón? A není vždy to nejsladší, to osvobozující, po čem žhavě prahneme, právě tím, co mně a tobě v tom okamžiku chybí?

Rozesmutnil jsem tě? Odpusť mi, Marie! To jsem nechtěl, nechtěl jsem ti nic vyčítat. Chtěl jsem se tě jen zeptat, myslíš-li ještě na ten dávný, vlhký jarní večer. Chtěl jsem ti ho jen připomenout, optat se tě a vidět zas tvé přikývnutí, ten snivě půvabný pohyb, který už tenkrát uchvátil mé chlapecké srdce. Představ si, že by se ten večer dnes opakoval! Stačí, abys jen zavřela oči, usmála se a položila ruku do mé. Neslyšíš šumět ten velký javor? Nevidíš ten záhon fialek a tisový plot? A neslyšíš to jemné praskavé pohupování? Vysoko ve větvích se komíhá velký světlý javorový list a tiše krouží teplým vzduchem k zemi, tak jako tenkrát, tak jako tenkrát. -

Ó Marie! Proč jsi otevřela oči? A prohlížíš si mě tak smutně, hořce a vyděšeně! Sen zanikl.

A velký javorový list krouží ve vzduchu, klesá a dosedne, a leží na římse mého okna. Je zvadlý, slyším to, když dopadne, a odvracím tvář. Venku prší, je ticho a půlnoc.

Druhá noc

Jsi dneska zamlklá, má krásná Múzo! Pojd', hraj si se mnou, noc je tak dlouhá! Na co si budeme hrát? Moje Múza mlčí, bere mě za ruku a stoupá se mnou po nádherných, širokých schodech do našeho sněhobílého nočního zámku, kolem trpělivých kamenných lvů, otevřenými obloukovými křídly vrat, předsíní po černobílých sametových polích koberců a po vydrhnutých masivních schodech. Vede mě podél svícnu v podobě draků do obrovského sálu, kde mezi dvěma lesklými porfyrovými sloupy šumí náš pramen tak chladivě a ztracen všemu světu do hluboké bronzové mušle. Usedáme před temně znějící mísu, otevřenými okny proniká bílé měsíční světlo a ve vířící vodě se jeho třaslavý odraz rozplývá v bledých stříbrných čarách. Naproti prameni září na rozlehlé trojúhelníkové ploše černé pyramidy smaragdová tabule Herma Trismegista.

"Měli jsme ji odstranit," praví moje Múza.

Máš pravdu. Jde z ní jen strach.

"A přece jsme ji spolu v tolika nezapomenutelných měsíčních nocích čítávali."

Pravda - tenkrát.

"Tenkrát! Nemusíš to říkat tak tragicky."

Ale přece - tenkrát.

"Ne! To rozesmutňuje."

Chtěla bys být veselá?

"V tomto sále to nejde."

Ne? Byli jsme přece veselí, není to tak dávno.

"Ten sál mě nudí. Tyhle sloupy jsou tak nemotorné, a pořád to šumění pramene, a tenhle věčný delfin."

Musíme si postavit jiný sál. U rákosového jezera, nebo nad plata-novým lesem. Červený sál. -

"Červený?"

Nemyslíš?

"Dobrá, tedy červený A pak dáme ozdobit stěny zlatými palmovými reliéfy a budeme tančit na Mozartovu hudbu gavottu a dívat se z vysokých oken na černý les. A pak se nás zmocní smutek, vrátíme se do starého porfyrového sálu a budeme naslouchat šumění pramene. To máme vlastně už teď. Měli bychom pak dva sály, v nichž bychom si mohli smutnit."

To pak je lepší zůstat zde.

"A být smutní."

Co ti chybí?

"Nevím. - Věnuj mi něco!"

Co bys chtěla? Mám ti věnovat Celliniho slánku?

"Tu s Neptunem? Ne, ne."

Nebo zahradu? Vím o jedné, na Boromejských ostrovech -

"Tu znám. K čemu by mi byla?"

Nebo bych tě mohl nechat vymalovat. Ne tak, jak tě maloval Ros-setti. Ve žlutých šatech, jako Floru - vím o jednom malíři, jednom Francouzi -

"Nebo Španělovi, nebo Rusovi. Ne, ne."

Pak ti věnuji harfu. Existuje jedna z cedrového dřeva, trojnohá, z klenotnice -

"Nechci harfu."

Pak - ale co bys vlastně chtěla? Mám ti zazpívat píseň?

"Ano, jestli můžeš. Čekám."

Ale já přece nemohu bez tebe -

"Tak co tedy chceš?"

Jsi nenasytná. Co jsem ti udělal?

"Neptej se! Neptej se!"

Tak ti tedy budu vypravovat. Chceš?

"O sedmi princeznách?"

Ne, o jedné zahradě ve Schwarzwald, kde pod modrým šeríkem seděl jeden malý chlapec s malou dívkou. Chlapec měl dívku rád, a když oba vyrostli, jednoho večera v teplém červenci se k sobě přitiskli rudými, horkými rty. -

"Dále! A pak - ?"

Pak přišla cizí, štíhlá žena s velkýma, hlubokýma očima, takovýma, jaké máš ty. Zpívala tak krásně a byla tak jiná a svůdná, že chlapec na tu milou dívku ze sousedství zapomněl. Odešel s cizí paní do jiné země, kde jsou hvězdy větší a noci modřejší. Postavili si světlý zámek a v něm sál s porfyrovými sloupy, mezi nimiž věčně šuměl pramen do bronzové mušle. Tam teď sedí u pramene a dívají se, jak se měsíc odráží ve vodě. Jeden druhého drží za chladné ruce a hovoří na sebe chladnými slovy, a já si myslím, že každému z těch dvou se stýská po domově. Alespoň chlapci, který mezitím zestárl a změnil se. Vím, že myslí na svůj domov a že jedna dávno promlčená, chlapecká nevěra prochází jeho životem jako jemná prasklina průzračným sklem.

"To je smutný příběh. Už je u konce?"

Ještě ne. A já si myslím, že konec bude nejsmutnější. Myslíš si to taky?

"Nevím. Nevím také, zda ten chlapec tu cizí ženu stále ještě miluje."

O tom není žádná zpráva. Nebo mám říci ano?

Třetí noc

Polož svou plavou hlavu na má ramena, moje nebohá Múzo! Vidím zřetelně na tvém krásném čele ty jemné, zádumčivé linie, vidím dobře ten unavený, malátný pohyb, když skláníš šíji, a umím také

dobře číst v jemné, přejemné hře žilek na tvých čistých, bílých spáncích.

Pojď, jen si poplač! To je podzim, to je poslední, chvějivá připomínka toho, jak nezadržitelně prchá mládí. Můžeš ji čísti v mých očích, je zapsána i na mém čele a mých rukou, hlouběji než na tvých, i ve mně se ozývá ten mučivý, vzlykavý pocit bolesti: je příliš záhy, je příliš záhy!

Pojď, jen si poplač! Ještě nejsme u konce, můžeme-li ještě stále plakat. Chceme tyto slzy a tento smutek hlídat se vši žárlivou péčí své lásky. Snad se za těmito slzami skrývá náš klenot, naše poezie, naše velká píseň, na kterou čekáme.

Růžojasný čas naší lásky jsou pryč, tkví v nás však ještě tolika něžnými vlákny - ponech jim jejich

bolestně krásné zanikání! Budeme je přivolávat lichotnými jmény a písněmi, něžností a pozornou péčí si chceme na ně uchovat jasnou vzpomínku jako na plaché, milé hosty. Také nebudeme mluvit o tom, kolik jar jsme sami nechali odkvést, já a ty. Budeme si myslet: muselo to tak být, a nepřestaneme se zdobit a čekat - na naši píseň.

Naše píseň! Vzpomínáš si ještě, jak jsme o ní snili, v tom prvním čase naší lásky? Bylo to v klášteře, v té skvostné kapli se studánkou, kde se zvuk padající vody tak něžně mísil s klášterní mlčenlivostí gotických křížových chodeb. Pamatuješ se ještě! A ty večery! Chladné, měsíční září zalité večery onoho pozdního podzimu, které se snášely tak měkce a jakoby začarovány do snu na střechy kláštera a na holou zahradu a na zamlžené, chladné hory! Vítr vanul kamennými rozetami v oknech a sílil v temných křížových klenbách, měsíční svit ve sunul po širokých římsách a po vybělených prknech oratoře. A já vyprávěl svému příteli Vilémovi v skrytém okenním výklenku o dávných temných dobách, kdy vyrůstaly ze země kláštery a velké katedrály, a o zakladatelích, rytířích, stavitelích a opatech, jejichž náhrobky zdobené podobiznami se dole v křížové chodbě cize a strašidelně rýsovaly v bílém měsíčním světle. Měl jsem tenkrát více přátel, Vilém mi byl z nich nejmilejší. Vídala jsi ho často se mnou, právě za takových měsíčních nocí, i ty ostatní: štíhlé, nadšené chlapce, jakým jsem byl já sám. Neptej se, kde jsou a co se s naším přátelstvím stalo! I teď mám přátele, dva, tři - z těch tehdejších není mezi nimi nikdo. Ale ty jsi ještě tu a miluješ mě, a dříve či později, až i nynější přátelé budou mrtvi nebo se mi odcizí a nikdo z lidí si se

mnou nebude moci povídat o mém mládí, budeš ty pořád ještě u mne a občas mě poprosíš, abych se rozhovořil o těch minulých, krásnějších časech. Pak budeme myslet i na dnešek, a to smutné Dnes se nám vyjeví kouzelně vzdálené a milé jako nějaký daleký kousíček mládí. A snad pak z tohoto vzdáleného, vzpomínkou zjasněného Dnes vyvstane naše píseň. Naše píseň!

Ta píseň by pak byla měkkým, mlžným obrazem, kouzlaplným a oduševnělým, z jehož temně tónovaného podkladu by se měkce jako ve snu vynořily naše rozmlžené postavy, básník, který nemůže spát, s bdělým čelem zabořeným do horkých dlaní, a o jeho rameno opřená krásná, unavená plavovlasá hlava jeho klečící Múzy. A tento jediný něžný obraz by zbyl z mého neklidného života; ještě dlouho po mé smrti by si ho s láskou prohlíželi později narození přátelé. "Ubohý básník!" by říkali, a přesto by tomu ubohému básníkovi pro ten jediný nesmrtelný obraz a jeho plavovlasou, nepopsatelnou, klečící Múzu záviděli.

Opět se usmíváš? Líbej mě, má světlá Múzo! Líbej mě a odpusť pro tu naši píseň mně i sobě všechno trápení a všechno to mladistvé kořistění, jehož jsme se jeden na druhém dopustili.

Čtvrtá noc

Proč chceš opět slyšet ten starý příběh? Už jsem ho téměř zapomněl, a to by bylo pro mne i pro ten příběh to nejlepší.

- Zemřelý básník Hermann Lauscher ještě žil a potuloval se starými ulicemi města Bernu. Bylo to jednoho dne v listopadu, vítr fičel a déšť byl na spadnutí. Osamělý básník se oddával plnými doušky svému oblíbenému rozpoložení bloumat bez domova cizím městem. Staré, tmavé uličky s bytelnými, hradům podobnými domy, vysunuté sklepní schody a potemnělá, důvěrná podloubí vybičovaly v nemocné básníkově mysli hořkou náladu, k tomu se družila nehostinná drsnost dne, takže ten ubohý bezdomovec trpěl víc než jindy rozpol-ceností své chorobně vznětlivé duše a myšlenkami na svůj nestálý, rozbitý a neplodný život. Jak mi později vypravoval, hrála si jeho fantazie při pohledu na ta tmavá, úzká loubí melancholicky se spoustou domnělých možností. Představoval si dávno postrádaného přítele, ztracenou milenkou, jak se procházejí v téže ulici, deset kroků od něho, skryti ve stínu nejbližšího podloubí. Na setkání s nimi by

záviselo nejdůležitější a nejblaženější rozhodnutí stran jeho štěstí. Stačil by snad jen okamžik, v němž by se ta blízká osoba dala zahlédnout, ba snad by ona sama k němu vzhledla - ale právě v tomto okamžiku by se on otočil a tímto malým, náhodným pohybem ten okamžik i celou budoucnost lehkovážně promarnil.

Vyžděsil se, když jsem mu zničehonic poklepal na rameno, a v té vteřině jsem prvně v jeho očích zahlédl

kmitavý, smutný lesk šílenství. Toulali jsme se teď ulicemi spolu, vystoupili na věž chrámu, kochali jsme se v historickém muzeu pohledem na skvostné gobelíny, pojedli v jednom hostinci hluboko pod velkým mostem přes Aaru pečené pstruhy a přistáli po druhé obchůzce ve vinném sklepě v Kornhausu. Ty víš, že chudák Lauscher v oné poslední době svého nešťastného života silně holdoval vínu, a tak jsme brzy seděli u druhé, třetí láhve. Bylo to pěnivé neuburské, které špatně snáším, takže jsem ho s těžkou hlavou brzy nechal, ať si vede ty své náladové, zmatené řeči. Zmínil se o té své fantazii s podloubím. Vysmál jsem se mu a chlubil se, že já jsem ten důležitý okamžik chytil za pačesy a našel právě jeho, kterého jsem určitě nedoufal v Bernu potkat. Drsně se zasmál a řekl: "Žádný důkaz, kamaráde! Neštěstí lze potkat všude. Víš ale, zda právě v tom okamžiku, kdy jsi mě tak drsně vytrhl z mých myšlenek, zda právě v té chvíli nepřešel za námi někdo, koho po léta hledáš a kterého zas celé roky nepotkáš?" Bylo mi všelijak. "Na koho myslíš?" zeptal jsem se téměř plaše. Zasmál se, potom řekl: "Nemyslím na nikoho určitého. Je to jen moje hypotéza. Ale mohla by to být například jistá plavovlasá Marie." Nedokážu ti říci, jak mi při tomhle jméně leknutím a láskou přestalo srdce tlouct. "Odkud o ní víš?" zeptal jsem se Lauschera prudce. "O Marii jsem nikdy s nikým nemluvil a myslel jsem si, že jsem sám na ni i na její jméno zapomněl. Ty ji znáš? Je tady v Bernu?" Lauscher se znovu rozesmál a zapálil si nový doutník. "Jestli ještě žije," řekl, "to nevím. Už jsem ji od té doby mnoho let neviděl." "Kdy naposled?" vyhrkl jsem bez dechu. "Copak jsem ti o tom nevyprávěl?" řekl a pořádně zatahl. "Byla tak krásná! Seděla se mnou na zelené lavičce v zahradě poseté fialkami, a poprvé v tom roce zpíval slavík. Četli jsme si spolu v jedné velké knize - "

"Zadrž," zvolal jsem smrtelně bledý, "zadrž, nebo tě zabiju! To jsem byl já, to jsem byl já, kdo seděl s Marií na zelené lavičce, a knihu - "

"Nekřič tak," řekl Lauscher a nalil mi vína až po okraj.

"Ale Lauschere, řekni mi pro živého Boha - " žadonil jsem.

"Bibamus! Na tvé zdraví!" smál se Lauscher a přitukl mi. "Mám vypravovat dál? V knize byla pěkná historka z mládí a bylo ji moc příjemné číst. Mezi jednotlivými písmeny jsme stoupali, Marie a já, jako malé arabeskové figurky po všemožných květinových šlahou-nech nahoru a pak zase sestupovali dolů." "Marie a já!" zvolal jsem.

"Nu ano, jak říkám," pokračoval Lauscher. "Marie však četla neklidně a roztěkaně. A když ta historka začala být smutná, přeskočila spoustu stránek a -"

"A utekla do lesa, a zase se rozezpíval slavík - ó Lauschere!"

"Bibamus!" řekl Lauscher.

Složil jsem těžkou hlavu do dlaní a nejraději bych se hlasitě rozbřečel. Když jsem se po chvíli vzpřímil, byl Lauscher pryč. S hlavou jako střep a napůl opilý jsem opustil sklep. Bylo to krátce před Lauscherovou smrtí.

Pátá noc

Vlastně to všechno zavinily fialky, fialky a jaro, a bez nich by se mi vyhnula všechna ta sladká trýzeň, kvůli níž ze mne od té doby prchá život.

Ty fialky na zahradě zavinily, že do mé veselé chlapecké duše pronikly mámivě temné stíny. Jejich vůně zavinila, že nám v knize jarní příběh náhle tak zesmutněl tísni a touhou, že krásná Marie utekla a slavík začal večer v listoví tak úzkostně a srdceryvně zpívat.

Ach, kdybych toho slavíka nebyl nikdy slyšel. Pak by mě nepřestaly těšit nejmilejší písně, pak by se ve mně neprobudila ta temná touha. Pak bych nezačal snít o štěstí, které spí kdesi za životem jako za nějakým začarovaným plotem. Pak by taky nebylo toho neblahého snu, že nejlepší, nejblazeňší úsek mého života v oné knize zůstal nepřečten a nezažit. Pak bych se nebyl stal básníkem a smutkem naplněná, pochybovačná řeč utrpení by mi zůstala neznámá.

Ale co se zdá, nemusí být sen. A píseň našeho slavíka s jeho poslední, hrůzně krásnou disonancí zní ve mně dál a touží po řešení. A proměnila se v můj zamilovaný sen o oné písni písni, jejíž nevyzpytované, porůznu se vynořující takty mi přešly do krve a do života a co chvíli mě mučí svými jemnými, ještě nevyřešenými disonancemi. Nevěřím na ty básníky, z jejichž hlavy, jak se říká, vyskakují hotové znělé verše jako opancéřované bohyně. Vím, kolik nejvnitřnějšího života a kolik rudé krve vysaje každý pravý verš, než se postaví na nohy a může se rozběhnout. To by se dalo ještě lehce snést. Ale pak pokaždé ten výsměšně hrůzný pocit, že verš, jakkoliv pěkný, se opět nedobral hloubky, že opět v sobě nosí zárodek staré disonance a opět odráží jen básníka a ne žhavě krásný, vytoužený sen. A přece se tolik přižívoval na našem životě a o tolik krve připravil naše srdce! Ach, a pak, když člověk zestárne a tuší své meze - ten spěch, to střídání šetrnosti s marnotratností, ta stále tíživěji doléhající strašlivá úzkost, že zemře, než zazní ten vysněný tón, že zemře, aniž se naplní, na co celý život čekal a na co se připravoval! A k tomu při každém dalším podlehnutí a pochybách ten vyčítavý hlas z nevědomí vytržené, zmučené vlastní duše, jejíž obnažení může být omluveno a posvěceno jen nepředvídatelným štěstím velkého, nesmrtelného slova! Ach, tolik hanlivých slov se řeklo o básnících, ale to nejhanlivější věděli a vědí oni sami a úzkostlivě to skrývají dokonce sami před sebou!

Šestá noc

Temnota, ticho, osamělost. Tyhle strašlivé noci jsou nekonečné, má-li je měřit nepatrné tikání mých hodinek a tep krve v mých horkých spáncích. Pokouším se myslet na všechno hezké a útěšné, při-volávám si úpěnlivě všechny milé vzpomínky, všechny laskavé hvězdy myšlenek a poezie, všechna uklidňující podobanství. Je to marné, žádná myšlenka neobstojí před tíživou skutečností této hodiny. I kdyby si teď ke mně sedla sama moje matka a poskytla mi všechny něžnosti, jež může probudit láska a vzpomínka - jen bych se usmíval a nepřestal trpět.

Ó bezesná noci! Všechny síly a souvislosti mého bytí a mého života vrženy na kalný povrch této jedné noci k bezmocné únavnému sebezpytování! Což nemá žádný z mých uctívaných bohů tolik soucitu, žádná vzpomínka či modlitba vzdáleného přítele tolik životnosti

a žádná z mých nejmilejších vzpomínek tolik pravdivosti, aby zlomily pouta tohoto nevýslovného utrpení? Všechno, co mě kdy těšilo a dodávalo vzpruhy, ztratilo tvář a teplo. Moji bozi zkameněli, a můj život byl bledým snem, jehož výtvoři se dotýkají mého vnitřního zraku jen jako cizí stínové obrazy.

Bdím snad teď některý z mých přátel ve vzdáleném městě na lůžku a myslí na mě? Ach, on spí! A kamkoliv obrátím své myšlenky, prahnoucí po útěše, nenalézám nic. Nebo přece jen najdu ty, kteří také trpí, bledou unavenou společnost nespavců, z nichž každý neklidně leží jako já, mučený, bledý, s očima dokořán a trpící. Zdravím vás, mí smutní bratři, kteří ležíte daleko ode mne a jeden od druhého v mnoha osamělých, temných ložnicích. Trpíte jako já, hledáte s očima dokořán neviditelné postavy temnot a trpíte bolestmi, jakmile přivřete ztuhlá víčka. Myslíte na své bratry? Myslíte na mne? Ach, kéž bychom všichni mysleli společně a všichni měli pocit této neviditelné mlčící pospolitosti! Myslím, že bychom si porozuměli, naše jemné, neúnavné nervy by byly schopny se vzájemně dorozumět. Mohli bychom si přes vzdálenost mnoha tichých nočních mil beze slov navzájem vyprávět o svém životě, o svém utrpení a nadějích. Snad bychom dokázali plakat nad cizími osudy, a ty naše, kdybychom je sdělili, by nám zas byly nové a milé. Našli bychom u druhých souvislosti a tušení, jež naplnily i náš život, kruh by se rozšířil, a my bychom uzřeli vlákna, jejichž začátek a konec jsme se domnívali držet v rukou, jak se společně vinou přes světadíl a pokolení. Dotýkající se těchto vláken jako jednotlivých strun obrovské harfy bychom si vybásnili společný, světlejší život a vykročili k poznání věčnosti, jehož sami nejsme schopni.

Nemohu vás přivolat, bratři moji. Ale chci si každou noc na vás vzpomenout a pozdravit vás pozdravem spolutrpicího.

Zatímco takto přemýšlím, dotýká se mě něžná ruka. Moje Múza! Ach, jak jsem po ní toužil! A ona jen čekala, až v mé duši, ponechané sobě samé, vykvete myšlenka na něco dobrého!

Noc začíná být měkčí, lahodnější a laskavější, hvězdy září něžněji, a před mou duší se z temnot vynořuje známý obraz. Já tě znám! To je ten park, to je ta půlkruhová lavička snivců, to je ta ranní mlha

chvíle, kdy jsem napsal svou první báseň! Moje první báseň! Nade mnou rostl mladý, jarní mízou nalitý červenolistý buk a halil mě do

svého rudozlatého stínu. Ó ta sladká hodinka, které se plaše dotkla poezie a láska! Děkuji ti, moje Múzo!

Sedmá noc

Nevyptávej se tolik! Mám ti vyprávět o lavičce pod červenolistým bukem v parku v B...? A o mrtvé Elise? A zase o Marii, a o těch druhých - samé milostné historky?

Bylo jich tolik! Ženy, jež mě milovaly, a jiné, krásnější, kouzelnější, milovanější, které mě nemilovaly. Nevím, které mě trápily víc. Ty tři hvězdy první velikosti, jež plály tak jasně a blouznivě na nebi mého mládí a mé poezie: Marie, Elisa, Lilie - ty mě nemilovaly. Ty tři mě ale tak netrápily jako jedna, divoká Eleonora, a ta mě milovala. Eleonora! Už to jméno! Vznesené, krásné, strohé, zpupné, sladké a nepřátelské zároveň. Ach, jednou o ní napíše báseň - . Večer, pozdní léto, temná, sametová modř, z teplé výšky padající hvězdy. My oba v besídce porostlé pozdními růžemi, já a Eleonora, v blaženém zoufalství, jeden znalý nedostatku druhého. Eleonora! Vědomi si toho, co nastane, hráli jsme svou lásku do konce, v tragicky vzneseném stylu, s velkými gesty, a v každém pohledu už byl netajený začátek konce! A rozloučili jsme se v jedné pozdně letní noci za blýs-kavice mezi posledními bledě žlutými růžemi a rudou révou, smích se slzami na krajíčku, a vylévali trpkou sedlinu vášně z roztráštěných sklenic do noci.

Už o tom nechci vyprávět. Stalo se to té noci, odkdy vím, že život je něco, jako když se pohne spáček, vzedme malá vlnka, jako blábol zpola procitnuvšího, a že nemá cenu, aby byl žit. - Nech mě raději mluvit o jiných ženách! Nemilovaly mě, měly pro mě jen soucit, který se tak nesnesitelně hezky a hrůzně odráží v krásných, dobrotivých ženských očích. A jedna z nich i rozuměla kráse mé lásky a pochopila, že ji pouhé objetí neukojí.

Básníková láska! Ty víš, že si jí lidé moc necení, stejně tak málo jako bolesti nebo krásy nějaké písně! Že někdo miluje a od prvního dne se zřiká požitku, jež by mu mohla láska přinášet, a ženu, pro něho nedosažitelnou, vyzdvihne ověčenou touhou a snem až ku hvězdám - jak by něčemu takovému mohli lidé rozumět? Ti přece neznají, co je život. Vyplynou jako malé vlnky z proudu času a zapadnou zpět, a nezatouží nikdy, aby své bytí připojili nějakým vlák-

nem k věčnosti. Nevědí, že každý básník po celý život, často nevědomky, pracuje na netělesně krásných tazích nějaké Beatrice. Vyplivnutí a hnání kalným tokem dne, jako ztroskotanci, kteří plavou mezi narozením a smrtí - kde jinde bychom měli svými toužebnými zraky hledat zobrazení věčnosti než ve hvězdách? O nichž víme, že jsou tytéž, na něž se už upínalo moudré, smutné oko trpícího Odyssea, po mnoho nocí bloudícího bez domova.

Ó moje Múzo, neříkej se na mě tak soucitně! Nevidíš, jak se za tímto bdělým, bledým čelem neplodnými, kmitavými plameny spaluje nezužitkováný tělesný život? Nevidíš už tu noc, kdy budu před tebou ležet jako teď, jen bledší a klidnější; noc, kdy poslední zoufalý plamen pod tímto čelem vyhasne? Ale ne! Na to nemyslíš. Už ti rozumím: ty víš, že jsi mou poslední láskou. Že ses jmenovala Marie, Elisa, Lilie a Eleonora. Ty, jež jsi Beatricí! Věděl jsem to už dávno a nepotřeboval jsem to číst z florentské štíhlosti tvých údů, z tvých dantovských rysů. Před tvou sladkou blízkostí se moje chlapecké srdce chvělo pod červenolistým bukem, a byly to tvoje oči, v nichž jsem za oné dusné noci pozdního léta četl tolik lásky a bídy.

A tvůj pohled mi prozrazuje: ty víš, že patřím jen tobě a že mi smíš položit nohu na šíji. To je ten soucitný pohled v očích těch žen, před nimiž ušlechtilé mužství klečí na kolenou, ta napůl podaná ruka, to potěšení mít otroka - a za tím vším ironicky smutná otázka: To je vše? Je tohle láska?

Odvrat tento pohled ode mne! Neunesu ho, s jeho skrytou otázkou, s jeho smutnou krutostí. Ó jak snadno bych ti mohl odpovědět výčitkami! Ale já tě znám. Nasloucháš mi, usmíváš se, dokonce přikyvuješ, když ti připomenu všechny hořkosti a vnitřní sváry, které mi s tebou vstoupily do života. Nasloucháš mi, usmíváš se, dokonce přikyvuješ a nakonec se zeptáš: Mám odejít?

Ty víš: tenhle neřekne ano.

Osmá noc

Dnes opět! Tohle tiché vření krve, tohle praskání pod tapetami, ty dlouhé poryvy větru! Jedna vteřina, jedna minuta, ještě jedna, a zase jedna, tak mi cize a nezadržitelně odplývá jedna kapka krátkého, krátkého života za druhou. Kolik hodin se mi tak rozplynulo v ho-

rečných dlaních? Snad tisíc, snad deset tisíc! Jsou pryč, už mi neposkytnou trýzeň ani štěstí, nebyly prožity a přece jsou odpočítány od toho, co mi bylo určeno.

A pak budu ležet bílý a beze slova! A za nevkusných formalit uložen v dřevěné bedně do úzké, vlhké jámy! Vzadu půjdou známí a budou tlachat o tom, co přinesl den. Pastor bude nejspíš hrůznými Jahvovými slovy zvěstovat u hrobu učení o čase a věčnosti. U hrobu básníka!

Ano, jen se směj, krásná Múzo! Já vím, ty budeš stát za pastorem a sladce ironicky vyvalovat oči. Stála jsi už přece u mnoha hrobů. A jak budeš poslouchat, až promluví o mé nesmrtelné duši! Ta duše jsi přece ty, nebo je aspoň částíčkou tebe, jedním tvým rysem. Žije a je věčná v jednom z tvých gest, v jednom způsobu úsměvu, v jedné zvláštní kadenci tvého hlasu, v nuanci tvých splývajících kadeří. Kolik mrtvých a zapomenutých básníků na tobě pracovalo ve svých básních, než jsi přišla ke mně, než jsi nabyla tak krásných údů, své štíhlosti, své pružnosti! A teď jsi moje! Nepřetrvá-li po mně ani jediné slovo, jediný rým, pak jeden rys ode mne poneseš dále ty, nesmrtelná. A ten budou moji následovníci, kteří nepoznají mé jméno, ctít a porozumět mu. V nesmrtelném díle, které jeden z nich vytvoří, bude kdesi, ať už v jednom slově, v jednom tónu, v jednom malém, něžném tahu, zvěčněn můj život. Jedno malé místočko na tobě bude přec zobrazeno zvláštními tahy, za které děkuješ mně. Nějaká malá krása, jež by se beze mne nezrodila, se přece v tom nesmrtelném díle vyskytne a ta nevykoupená ozvěna mého života se včlení jako vítaný tón do harmonie věčnosti. Věčnost! Co potom znamená smrt, hrob a nějaký pastor? Nemilou náhodu, jakých je v životě tisíce.

A tak pracuji vědomě na svém díle, na němž spolu nevědomky pracují národy, země a hvězdy. Co jsou tisíciletí? Píď věčnosti. Zrnko prachu ve srovnání s jediným pohledem věčnosti. Ta krásná mladá Nausikaa, která se před dávnými časy procházela u moře, byla takovým pohledem zasažena a je dnes krásná, mladá a plná života jako za onoho dne, který uplynul před tisíciletími.

Opět se směješ? Moje krásná Múzo, ty jsi žena. Vy ženy máte tak blízko k věčnosti, že nerozumíte, když my vzpínáme ruce a toužíme vzhůru. A čemu nerozumíte, tomu se smějete. "Jak směšné!" - můžete zvolat, jsou-li čísi rysy znetvořeny utrpením, které vy neznáte.

Abych se ti zavděčil, budu se muset jednou pokusit zemřít co nejele-gantněji!

Závidím ti, moje Múzo! Ach, pro tebe je celý můj život pouhou epizodou, příběhem jednoho podzimu, neklidnou, chorobnou nocí! Potom se zas rozesměješ a rozkveteš, jako by nebylo nic než jeden nervózní, nepříjemný okamžik. "Potom" - to znamená: až budu mrtev "Nepříjemný okamžik" - to znamená: můj život od prvního žvatlání až po poslední blekotání, s celým jásajícím a zoufajícím si světem. Nic nespadne pod stůl, ale co je tento třpyt věčnosti? Co jsou i sami mrtví velikáni: velký Alexandr, velký Tizian, velký Napoleon? Hladovému je kus chleba důležitější než velký Alexandr. A kdo ne-hladoví? Kdo se netopí v tisíci mizerných potřebách, z nichž každá je pro něho důležitější než velký Alexandr? Jaké množství své nesmrtelnosti bych dal za to, kdybych teď mohl usnout, kdybych mohl uklidnit to tiché, hanebné vření nepřistojných myšlenek pod čelem a za rozbolavělými očima? Čtvrtinu, polovinu, celou nesmrtelnost! Ó, jak se na mě díváš! Jak mě vidíš trpět! A to vše pro jednu ženu, pro tebe! A každý těžký úder mého srdce v hrudi a každé bolestivé zachvění víček a každé potlačené chraptivé nadechnutí mých úst je kapkou života pro tebe, úderem dláta, tahem štětce na tvém obraze.

Nenapomínej mě! Nedovol mi myslet, jaké by to bylo, kdybych netrpěl pro tebe, trpěl bez tebe, pro nic za nic! Prečti mi pohádku! Řekni, že mě miluješ, že u mého lůžka sedí věčnost a trpí se mnou.

Jak umí tvá ruka pohladiť! Cítím při tom celý příběh této ruky, celou vznešenou kulturu jejího tvaru a gest, na níž už pracovali malíři dávné Florencie, ruky, která spočívala na tolika čelech, ověncených

vavříny, na tolika nespokojených, vrásčitých čelech umělců. Kde je nějaký kníže, jehož milenka prastarého rodu má takové ruce? Ani v mé ruce a na mém čele nespočívá tvá pravice nadarmo, i ze mne na ni přeskakuje tichý proud jedinečného a hodnotného života. Položí se, až o mně už nikdo nic nebude vědět, na jiné čelo, jiná ramena, a v jejím doteku bude zvěčněna a dál bude působit s tisíci jinými i moje krása, moje chorobnost a mé umění.

A tato kultura, tento neviditelný, tichý, nepřetržitý proud vědomého života, v němž jsou Dante a Donatello jen krásnými zákruty -to je věčnost. To je věčnost! To jsi ty, moje krásná Múzo!

Deník 1900

Basilej, 7. dubna 1900 Večer. Podmračený, chladný den. Odkládám Tolstého "Vzkříšení". Přisahal jsem, že je nebudu číst, ale celý svět je ho plný, musel jsem do toho kousnout, a teď je to za mnou. Ještě na mě sice doléhá ten bezútěšně smutný, drsný, strašný vzduch tohoto Rusa - je to fyzicky nezdravé, číst takové věci. S Tolstým to u mne je jako se Zo-lou, Ibsenem, Lutherem, Hebbelem a s dvaceti jinými velikány -když je vidím, musím smeknout, líp mi ale je, když je nevidím. Na Tolstém je imponující duševní velikost, jednou zaslechl hlas pravdy a jde teď za ní jako pes a jako mučedník, cestou necestou, blátem a krví. Co je na něm tak protivné, je právě to Rusko v něm, jehož tíha, pochmurnost, nedostatek kultury, nedostatek radosti činí často dokonce i něžného Turgeněva nestravitelným. Světci Martin a František hlásali stejné učení jako Tolstoj, ale u nich jsou jejich osobnosti a učení právě tak jasné, pružné a potěšující, jako je Tolstého osobnost temná, drsná a skličující. Snad, nechci to popírat, přijde odtamtud obnova světa; ale než z tohoto trpkého, čerstvého, hrubého zárodku vzejde umění, musí zrát ještě sto let i déle.

Jednou se mi zdálo, že jsem uprostřed velké, podivně mlčenlivé společnosti. Silný muž v příliš velkém fraku ke mně náhle vážně, přísně a panovačně přistoupil a hrubým hlasem se mě zeptal: Věříš v Krista? Zatímco jsem přemýšlel o odpovědi, viděl jsem jeho planoucí oči a jeho hrubé, vyzývavé rysy tak nepříjemně blízko sebe, že ve mně rostl pocit urážky; musel jsem říci ledově a pohrdavě své ne, jen abych odbyl ten dotěrný pohled a celou tu nevíтанou přítomnost hrubého tazatele.

Tímto způsobem se ptá Tolstoj. Jeho hlas nemá jen třaslavý žár fanatika, ale i nepříjemně drsný hrdelní tón východního barbara. Toužím po tom, lehnout si za nejbližšího teplého dne ve světlém jarním lese a přečíst si tam pár stránek Goetha.

Basilej, 11. dubna 1900 Věříš v Krista?

Bylo to včera, na Riehenhofu, navečer v malé hale; byl jsem dva dny hostem u Nagelových. Přívětivá hostitelka seděla se mnou v

srdečném rozhovoru za večerních červánků, byla to neplánovaná, šťastná hodina; naše otázky se dotýkaly všeho důležitého, vážného, obšťastňujícího, smrti, hvězd, zázraku. Na poslední otázky se nenašla slova odpovědi; jen přátelsky důvěrné mlčení, pokývnutí, pohled do nebeské červeně, němé gesto směrem k sametově modrým Vogézám a k jasnému, temně zelenému Schwarzwaldu - a před spaním jsme si četli třetí z Novalisových Hymnů.

Na lenošce ve velké společenské místnosti Riehenhofu stál opřený téměř dokončený obraz Fritze Burgera: louka u potoka a na ní množství ovocných stromů v květu. U takových vznikajících či právě vzniklých uměleckých děl mám vždycky pocit bolesti, povznesení i závesti zároveň, neboť jsem v denním shonu vzdálen víc než jindy svému dílu, po němž přesto denně toužím čím dál lačněji.

Basilej, 15. dubna 1900 Tyhle teplé, pohody plné večery na Riehenhofu! Celé měsíce jsem nezrýmoval ani řádku a teď - tryská to tak lehce a bez konce, verše, verše! Je to tak, jak je psáno v pěkných antologiích: jaro, čerstvá zeleň a kosí zpěv, a básníkovi opřádá svět šťastná, zlatoskvoucí mlha. Ležím v trávě, bloumám po lukách, navečer v polotmě polehávám v pokoji, jdu si vypít víno, a mé rty hoří a rudnou samými rýmy. Žádný obsah, žádná myšlenka, jen hudba lehkých, směřících se slov, jen takt, jen rým. Víím dobře, že tyhle verše, jakkoliv dobré, ještě nejsou pravou lyrikou, a víím, že už brzy budu na dnešek a zítřek myslet s bolestí a ironií jako na něco nepochopitelného, krásného a minulého. Mám taky

dojem, že to, na co právě myslím, vyzpíval už jeden básník až po nejzazší mez velice krásnými verši, a jak si vzpomínám, byl to ten jedovatý přítel Heine a jsou to tyhle řádky:
Neříkej, že mě ráda máš, vím, že na světě nejhezčí věc, doba jara a milování, zmařena musí být nakonec.
Jaro a láska. Láska? Nevím. Je to jen pojmenování, a u mne je láskou právě tento měkce rozplývavý lyrismus, který mě jako zvláštní forma sentimentality v určité chvíli popadne a který je právě tak

sladký jako oslabující. Nebo mám při něm myslet na Alžbětu? Je to snad láska, že mám někdy chuť říci jí více, než se dívkám říkává? Že mě občas rozesmutňuje, když si představím, že jí učiním vyznání a odejdu s ostudou? Neměl bych se dohmatat nejistého základu celého svého života, položit základ kamenný a z něho ji pak dobývat s rudou vlajkou vášně, za útoku a obětí? Když si vzpomenu na onu opravdovou, planoucí vašeň, již jsem propadl, když jsem ještě napůl chlapec prvně miloval ženu, na ono nadšení, na proplakané noci, na ony v horečce promyšlené, okamžitými myšlenkami na sebevraždu poznamenané, přesto šťastně drzé životní plány, na ten vztek, s jakým jsem stokrát šeptal v posteli jméno Elisa, vyzpíval je v zahradě, vyřvával v lese - když na to vše myslím, musím se smutně usmívat a nemohu tuto něžnou náklonnost nazývat láskou. Nálada, kdesi v přítmí uhozený mollový akord, nesmělý začátek nějaké tápavě elegické básně - a nakonec právě přesto po letech jediné, i když tak klidné vzrušení, při němž mi vytane slovo láska. Tehdejší planoucí opojení, léta blednoucí a vyprchávací pod nánosem filozofie, estetiky, umění a ironie, bylo snad přece láskou. Ale já přesto občas sním o oné staré lásce, planoucí tak rudě a barevně, mám touhu po vášni, jež by mě dravě a bakchantsky z bujnosti a nedostatečnosti zapletla do svých sítí. Je tento sen a tato touha vše, čeho jsem schopen, je to ozvěna staré lásky nebo tušení přicházející, ještě možné? A vzhází tento sen čistě z nevědomého života, z instinktu a ztracené vzpomínky nebo nabyl své zabarvení od Böcklina a svůj úderný, démonický takt od Chopina a Wagnera?

Myslím si, že nikdo tak netápe v temnotě nad pohnutkami svého vnitřního života a nad pravými příčinami svých žádostí a nedostatků a nepropadá do čím dál hlubší tmy jako právě ten, kdo pozoruje svá nejprchavější hnutí a sleduje vznik každého vzruchu. Jako by se tím zaplašené podvědomí jen úžeji koncentrovalo a zúzkostlivěle se nakonec stáhlo před každým sebeopatrnějším pohledem.

Axenstein, 3. května 1900 Tady se nesmí psát. Mám v sobě jakési tušení, že se uzdravím.

Basilej, 13. května 1900 Jezero ještě působí v tichosti dál. Jeho krása je nevyčerpatelná a teď, kdy na všech kopcích ještě leží sníh, je ještě čerstvější a čistší. Jakkoliv často jsem u něho už byl, je pokaždé nové, plné útěchy a bohatství. Pokaždé, když v Luzernu vstoupím na nábreží, začne působit a působí pokaždé silněji nebo jinak. Nemám na mysli ty krásné pastviny ani Pilata, lesy nebo Rigi, nejnudnější ze všech kopců - co můj zrak uvádí v takové nadšení, je krása téhle čisté vody, která je schopná každé barvy a nuance od modročerné přes zelenou a šedou až k nejstříbrnějšímu stříbru. Hned je kovově šedá, hned při lehkém zavlhnutí chladivě světle zelená, hned je "olej na jezeře", jak tomu zoufalí malíři říkají. To je to nejkrásnější, tyhle skvrny nejrůznějších barev, často ohraničené ostrými konturami, často rozpuštěné v nejjemnějších přechodech, do toho temně modré stíny mraků a stříbrné nebo olovené, podle slunce, odrazy sněhu. Z velké výšky ztrácí jezero skoro všechnu půvab, nejhezčí je ze člunu nebo, když je hodně slunečno, od Morschadu nebo Seelisbergu.

Viděl jsem tam nedávno chladnou, jasnou zelenavou modř, docela jako na nebi pozdní modř po červácích, ale ne se zlatým, ale stříbrným nádechem - tahle nepopsatelná barva a její přechod k naprosto matnému stříbru nu poskytly takovou přemíru rozkoše, pocit osvobození od zákona přitažlivosti, pocit projasnění, jako by má duše ležela rozprostřena chladně, aniž by mě brala na vědomí, na němé hrudi jezera, sama éter, sama barva, sama krása. Jen velmi zřídka mě nějaký umělecký, básnický nebo filozofický dojem přenesl do této výšky a klidu. Tady nešlo o radost z krásného obrazu, o laskavý sebeklam, který si člověk dovoluje před hodnotnými uměleckými díly - pohledem na tuto barvu jsem zažíval na pár okamžiků triumf čisté krásy nad všemi hnutími vědomého a nevědomého života. Což jsem občas nezapochyboval o své hvězdě a nebyl nakloněn dát za pravdu některým u nás běžným

útokům proti "estetickému světovému názoru"? Víím teď, že moje náboženství není žádnou pověrou, že se vyplatí pozorovat všechno tělesné a duchovní jen ve vztahu ke kráse a že toto náboženství je schopno povznést ty, kteří se nevyrovnejí čistotou a blaženstvím mučedníků a svatým. Že současně vyžaduje nemenší obět' a přináší nemenší trýzeň a pochybnosti a boje, to jsem věděl už dávno. Vůči kráse jsme zatíženi týmž dědičným hříchem, týmž pádem a opětným vzmachem, týmž pocitem

kolísajícím mezi blaženstvím a bídou, jako je tomu u křesťana. Vůbec jsou tihle doopravdy zbožní lidé pro nás estéty jedinými důstojnými protivníky, neboť jen oni znají právě tak jako my až do hloubky propasti denního života, utrpení, způsobené sprostotou, to koření se ideálu, účtu před pravdou a bezohlednou důsledností víry. Od zániku antiky, námi pouze přibližně pochopené, se jen tyto dvě cesty povznesly nad nízkost, neboť podle mého názoru lze cesty estétů a křesťanů sledovat zřetelně i v dějinách filozofie. V každém případě vede i cesta myslitele, jakmile chce zaujmout nějaké stanovisko k věčnosti, týmž obětmi a utrpením, palčivým drážděním neustále otevřené rány, odřeknutím se světa v jakémkoliv smyslu, přemáháním hnusu a temnotou pochyb o ideálu. Je to filozof, hledač krásy nebo křesťan, pro něhož stále stejný "svět" stojí v trapném kontrastu k jeho ideálu? Všichni tři v každém případě trpí a všichni tři pohrdají kompromisy, tedy tím "od případu k případu", a humorem. Či existuje opravdu humor, nemluvě o nějakém sprostém vtipu, jehož konečným podnětem by nebyla slabost, podvod a ústup od bolestné důslednosti idealisty? Což necítíme jisté meze v každém vtipném rozhovoru, v němž se spolubesedník začne duchaplně dotýkat věcí, které jsou ve své podstatě důstojné a jejichž vtahování do okruhu vtipu občas pohne svědomím i nejhrubší nátuře? Jak bychom chtěli být spoluhráči ve veselohře, když přece víme, že vtip komedie spočívá na ubohosti účinkujících? Přesto shledává tolerantní idealista nejvyšší komický půvab právě v tom, že hrdina klesne do sprostnosti. K obětem, jež jsme dlužni ideálu, patří zlikvidovat i tento nanejvýš svůdný půvab. Blouzniví zamilovaní, kteří po dosaženém vyjasnění se tak komicky zarazí nad malým věnem, hrdinové, kteří na cestě za něčím ušlechtilým v okamžiku fyzické únavy prodají svůj ideál za čochovici, tyto a všechny podobné osoby veseloher mají mezi tleskajícími diváky vždycky množství bratří, pro něž největší půvab hry tkví v jen poloprobuzeném svědomí. Mnozí z nich měli snad na okamžik chuť se rozčilit, ale protože chybí odvaha a protože už stokrát narazili na stejné úskalí, tleskají hrdinovi a napodobují ho, a pro uspokojení ze smíchu zrazují svůj ideál. Znáám málo těch, jimž se podaří, a mně samotnému se to podaří zřídka, i takovou hru, pokud si toho zasluhuje, vychutnávat čistě jako umělecký projev bez vztahu ke komice, již látka přináší. Těch pár veseloher toho druhu, na které

chodím, mě většinou rozčílí nebo rozesmutní, podle umělecké kvality.

Basilej, 19. května 1900 Alžběta. Zastihl jsem ji v zahradě. Měla na sobě nové letní šaty, velice jednoduché, mdle bledě modré. Seděla na houpačce a kolébala se jako krásný pták, který ví, jak mu to sluší. A pak přišla paní doktorová a setmělo se, pil se čaj a ledová voda, vyšly hvězdy Doprovázel jsem ji domů a cítil, že jsem ji dnes večer nudil. Vyprávěl jsem jí dokonce o románu, který chci napsat a který jsem jí slíbil věnovat.

Ted' mi svítí hvězdy do pokoje. Ozývá se ve mně něco z dřívějšího smutku, napadá mě jedna Chopinova melodie, z Balady g-moll.

Basilej, 23. května 1900 Ironie! Celý večer jsme o tom mluvili. Samozřejmě píšu opět v noci, v jednu. Ironie? Máme jí jen málo. A přece, jak zvláštní, často mám na ni chuť. Všechnu svou zatěžkanost rozpustit a jako hezkou mýdlovou bublinu vyfouknout do vzduchu. Se vším vyjít na povrch, všechno nevyslovené si sám pro sebe rafinovaně a uvědoměle rezervovat jako objevené mysterium! Já dobře vím, to je romantika. To je Fichte přeložený do Schlegela, Schlegel do Tiecka a Tieck do moderny. Proč ne? Tieckovi se nevyrovnal nikdo, ani Heine, a měl by vlastně být se svým neplastickým, hudebním půvabem mým miláčkem.

Basilej, 30. května 1900 Schopenhauer. Mám často pocit, že něco předstírá a nemá pravdu, aniž bych přec já věděl něco lepšího. Nebo přece, vím něco lepšího, ale je to příliš těžké a nevyzkoušené, aby se

to dalo vyslovit.

Basilej, 6. června 1900 Moje pohádková novela je hotova. Chválí ji, občas s porozuměním. Mně už zase nestačí, jakkoliv jsem ji psal s čím dál větší chutí. Caesaria jsem dočetl. V kapitolách de tentationibus (?), obzvlášť de

tentatione dormiendi (?) několik malých půvabných námětů. Moje sbírka Romantica se rozmnožila o dva dobré kousky, o "Minnelie-der" z roku 1803 a o prvního Sternbalda, ty první jsou vůbec skvostné.

Hoffmann se mi posunuje jako romantický vypravěč čím dál víc na první místo, Tieck přece jen častěji zklame, i v pohádkách, Nova-lis ještě nedozrál a Brentano přece jen příliš vědomě nedbá formy. Godwi je ostatně geniální kniha, povrchnější, ale nekonečně půvabnější než Lovell. Nepočítaje Osterdingena, který už není literaturou, cením si přece jen nejvíc "Brambillu". Po technické stránce je všechno od té doby méněcenné, i Keller jen málokdy látku tak z vnitřku osvětlil a dotáhl až k umění. Ostatně je až nápadné, kolik ještě tkví v Kellerově technice romantiky.

Vitznau, 4. září 1900 V samotných florentských Ufficiích bych nedokázal tak pilně, s takovým potěšením a tak žárlivě sledovat krásu, jako na tomhle nádherném kousku vody.

Září. Dopolední mlha; jen zřídka zaprší. Horká poledne, s přibývajícím měsícem chladné noci. Nikde ještě není vidět zvadlý list, zeleň listoví má nádech pozdního léta a dostává všude kovový zářivý lesk. Jablka, broskve a fíky padají z přeplněných stromů. Večery jsou bez výjimky jasné, barevné a zářivé.

Vitznau, 5. září 1900 Ó kdybych zase měl tu dychtivost užívat jako dřív, kdyby ještě bylo mé srdce schopno bít jako dřív tak opojně blouznivě!

Ale přesto - dopřávám si denně celý věnec slavností. Jezero se pozvolna odhaluje mým pilným zrakům a drží mne zajatého v kruhu ustavičného vábení, dráždění a překvapování. Občas se stáhne, nechá mě čekat a pak po mně vrhne znenadání celou náruč skvostů, až mi oči přecházejí. To podstatné na změnách barev jednotlivých zálivů, světových stran a denních dob jsem si už osvojil, ale co je tato konstrukce proti překypujícímu, radostnému životu, který si bez cíle a pravidel od okamžiku k okamžiku v neuvěřitelné bujnosti pouští žilou a hned se zas obnovuje.

Trávím veškerý čas dne snahou vysлідit na jezeru všechny hry barev a všechna jeho tajemství. Poté, co jsem v prvních dnech nesčetněkrát prochodil sem a tam cesty po břehu, trávím teď téměř všechn čas na vodě. Občas to ještě zkouším s pohledem seshora, bez valných objevů. Z výšiny Hammetschwandu si vodu ještě jakž takž vychutnám, nad ní mizí třpyt a barva metr po metru a od Rigikulmu je jezero na pohled fadní a téměř šedé. Z menší výšky skýtá ještě pár jemných půvabů, zejména dívám-li se skrze les, přičemž bukové, kaštanové a dubové listí občas poskytuje skvostné nuance.

Ale proč hledat tyto chudší a odlehlejší pohledy a plýtvat pro ně časem a sluncem? Místo toho křižuji celý den ve člunu po hladině a v zátokách kolem dokola. Lehký člun, pro chvíli odpočinku doutník a svazek Platona, k tomu prut a rybářské náčiní, to je moje výbava.

Dočkám se ještě dne, kdy dokáži dokonale popsat slovy tuhle záplavu pestrých krás a barevně vzrušivých momentů? Tahle lákání, ty chtivosti, žádosti, ta náhlá uspokojení, extáze a oslnění? Dnes mohu jen koktat a dělat si prozaické poznámky. Třeba u toho zůstane, třeba to vůbec řeč nedovoluje, aby sledovala oko jednotlivce, které zkoumá a užívá, dál než za první hrubší nuance. I malířům nezbývá než se i u zdánlivě nejjednodušších kombinací svěřit instinktu a jít vlastními problematickými cestami. Lze si představit jazykového pointilistu? A přece - co je modrozelen? Co je perleťová modř? Jak lze vyjádřit slovy lehký přechod třeba žluté, kobaltově modré, fialové? - a přece je v tomto lehkém přecházení zakleto celé sladké tajemství nějaké nálady, nějaké šťastné kombinace.

Vitznau, 6. září 1900 To je moje prokletí i štěstí, že žádnou krásu nemohu užívat tak jak je, že ji musím rozpustit, proniknout, rozložit na jednotlivé složky a přemýšlet o možnosti, jak ji znovu vystavět uměleckou cestou.

Jen občas se mi na chvíli znovu připomíná ten starý, tíživý způsob života, který tak důsledně od sebe zaháním - to staré nevinně tupé odevzdání a neodpovědné hýření. Tyhle okamžiky musejí být stále řidší,

nesmím za jejich krátkou, kalnou rozkoš prodat svůj ideál, neboť úplný návrat do nevinného snění mi už není dovolen. Jestli někde, pak tkví má rozkoš a smysl života v cestě vpřed, v čím dál

vědomějším ujasňování a pronikání k vnitřnímu bytí a k zákonům krásna.

Dneska jsem zažil hodinu takového návratu do snového stavu. Po polední, v nádherném slunečním jasu, uprostřed volného jezera, naproti Weggisu. Ležel jsem na veslařské lavičce a díval se po vodní ploše. Příval barev, modrozelené a zlaté, mi před očima vzlínal do šířky i do dálky. Všechny mé smysly spaly a snily; spoutal mě pocit teplé, blouznivé pohody. Oko nebylo schopno rozeznat žádnou konturu, žádný paprsek, žádný světelný přechod, můj pohled ztratil všechnu vůli a vrávoral jako propuštěný vězeň mořem nepochopitelné krásy, červení, modří a zlatí, klikatě a bezcílně, jako když kmitá za letu motýl. Vitznau, 7. září 1900 Nejzazší výběžek "horního nosu", z pevniny nepřístupný, je zarostlý mladými, soudil bych asi patnáctiletými duby. Světlé, pronikavě zbarvené listí vytváří na vodě kouzelný efekt. Celý ten kus vody se už z dálky vyznačuje nažloutlou světlostí, a je překvapivě skvostné vplout z temně zeleného dopoledního jezera na tuto ostře ohraničenou, jasnější plochu. Viděl jsem tam dnes, bohužel bez slunce, jak zrcadlový obrys bílého mraku dvakrát protnul hranici dubové zeleně. Bílá barva zůstala nezměněna a jen její okraje na jezeře byly ostřejší. Zatímco jsem sledoval ty krásné linie, přešel kolem parník, kterému za kýlem zablýsklo náhle stříbro letného slunečního svitu. Na několik vteřin zůstal ten rovný pruh vody stříbrný, lodní vlny na opačné straně zářily matně zlatohnědě, na této straně zůstaly světle zelené s bílými pablesky. Několik vteřin - a v těchto vteřinách jsem pochopil a vychutnal jasnými zraky tuto náhlou, rafinovanou kombinaci jako úsměv nějaké bohyně, jako zazařivší, rýmem ozdobený, výstižný verš básně. Vitznau, 8. září 1900 Nestálý, větrný den, sem tam prokoukne slunce. Plul jsem směrem k Buochsu kolem Bürgerstocku. Na druhé straně zajiskřilo jezero u břehu nesčetněkrát zvláštním, jemným, chladným rojem barev,

jako když se chladí rozžhavená ocel: červenomodrou, červenohnědou, žlutou, bílou.

Ze strání Bürgerstocku, z půle výšky, zněly dolů kravské zvon-ce. I ty krásné, zvlněné pastviny ležely světle zelené na pozadí bledého nebe a měly onen nevýslovně smutně chladný, podzimní tón, jehož si nikdy nevšimneme, že vzniká, a který tu každý rok najednou v určitou chvíli je a který nás upomíná - jako nás upomíná jméno nebožtíka, který nám byl drahý - na velkou změnu, na nejistotu základu, na němž stavíme, na smrt, na nespočet namáhavých cest, po nichž jsme bez užitku šli.

Vyplul jsem, abych pozoroval zabarvení vln v buochském jezeře, abych si obohatil paměť obrazem několika míšení barev, několika lomů světla, několika stříbrnými tóny. Vyplul jsem pln odvahy, veselý a pružný, s rýmem v sluchu, s veršem na rtech, abych pozoroval krásu na několika cestách, které ještě neznám, při několika nových hrách - a končil jsem tím, že jsem našel tyto podzimní pastviny, první v tomhle roce, ty nezbytné, něžné, smutné posly.

Obrátil jsem se a dal spočinout očím na rozčeřené, čerstvé vodě, pozoroval jsem vzduch naproti Brunnenu a jeden jediný sluneční paprsek na stěně Oberbauenu; ale moje mysl ho nesledovala, jak se do ní neúnavně a pružně zakusuje. Jen moje oči viděly, jak se chvějí a dohasínají ty bledě zlaté reflexy, moje mysl se toho nezúčastňovala, dlela kdesi za mnou, nad strmým lesem, na těch světle zelených pastvinách. - Podzim!

A já jsem přemýšlel o tom, jsem-li na správné cestě, zda můj neúnavný běh mě k mé hvězdě přiblíží nebo od ní oddálí, dovede-li mě někdy k duchovním výšinám, kdy se mě už netkne tento podzim a tato smutnota.

Zde nastal při mém přemýšlení jeden okamžik, v němž bych, kdyby to bylo v mé moci, odložil vše, co za sebou vleču vnějšího, a přetrhal všechna vlákna rozkoše, lásky, smutku, stesku i vzpomínek. Vrcholný bod, krátké, klidné nadechnutí na vrcholcích: za mnou vše, co mě váže k člověčenství, přede mnou řídká, chladná dálka krásy absolutna, neosobna. Jeden okamžik - jedno nadechnutí!

Seshora se sem donesly zvuky zvonců, zavřel jsem oči a padal a padal z té výše. Zmocnil se mě těžký, přímo fyzický smutek. Chtěl jsem tomu uniknout, moje mysl se ještě jednou vzepjala jako týraný hřebec, ale podlehl jsem. Přemohla mě ta těžká, mdlá smutnota,

skláněla mě níž a níž, smazala všechny hvězdy, trýznila mě a slavila všechny potupné triumfy krutého vítěze.

Jasná a blízká, jako za náhle protrženou zástěnou, objevila se mi před očima světlá zahrada mých nejranějších vzpomínek. A moji rodiče. A čas mého chlapectví, mých prvních lásek, mých mladistvých přátelství. V této stísněné chvíli mluvili všichni takovou smutnou a cizí, krásnou řečí, že to vzbuzovalo stesk po domově a vážné otázky jako rysy mrtvých, jimž jsme neosušili slzy a neoplatili dobrodiní. Odehnal jsem je, a oni šli, zanechavše mrtvou přítomnost.

Současně s tíživým, oslabujícím pocitem podzimu zmocňovala se mě mučivá nálada rozloučení. Viděl jsem, jak po těch několika volných, samotářských dnech odpočinku na mě čeká město a znovu začínající vysilující život, množství lidí, množství knih, častá nutnost lži, sebepodvádění a ubíjení času. A náhle ve mně celé mé mládí vzplálo v bolestné chuti žít, opřel jsem se do vesel, křičel jsem sem a tam velkou zátoku, vrátil jsem se kolem cípu Búrgenstocku, až k Mattu, až k Weggisu. Potřebná únava mě nenasytila, žádostivě a zoufale mě naplňoval čím dál silnější pocit nedostatečnosti, chuť náhle a se smíchem prohýřit všechnu volnost a sílu svého života, stlačenou do jediné hodiny. Jezero mi připadalo jalové, hory příliš šedivé, nebe moc nízké. Ve Weggisu jsem šel na koupaliště a skočil do jezera, nořil jsem se oběma rukama do vody, zhluboka dýchal. Unavený jsem se obrátil na záda, plaval jen zlehka a visel očima plnými očekávání na nebi, neuspokojený, omrzely'. Dal bych celý svůj život za pocit plnosti prožitku, po jakém jsem žíznil.

A pak jsem plaval nazpátek a nasedl do člunu, opět s tím tupým smutkem, který vyvěral z podzimu, rozloučení a vnitřní nejistoty.

Od té doby jsem klidnější. Můj princip zvítězil, vychutnávám teď tento smutek a beznaděj, jako jsem si zvykl vychutnávat špatné počasí. Ta nálada má svou vlastní sladkou příchut'. Bavím se s ní a hraju na ni jako zpěvák, který hraje na svou černou, do moll naladěnou harfu. Co jiného vlastně chci od každého dne než náladu, jemu příslušející barvu a když se poštěstí, píseň?

Vitznau, 9. září 1900

Když jsem dnes seděl na břehu s udicí, poznamenaný včerejším doznívajícím pocitem smutku, vyplynulo mi náhle na rty jméno Alž-

běta. Podařilo se mi vybavit si její postavu tak ostře a jasně, že jsem se ze svého snu díval na sebe jako z nějakého hlubokého zrcadla. Současně jsem dostal strašnou chuť přečíst si Vita nuova, takže jsem se málem kvůli téhle neodbytné choutce už dnes vrátil do Basileje.

Bölsche by mě mohl označit za zřejmý případ lásky na dálku. Zkoumám-li sám sebe přesně, musím říci, že přitažlivost, kterou pro mě Alžběta má, spočívala od prvního okamžiku na nápadné linii profilu, jmenovitě na rafinovaně elegantním obrysu krku a brady z profilu. Ale - co je na mém případě nakonec zvláštní, je to, že prokazatelně může takhle působit i účes, ba i oděv, pásek, náramek.

Vlastním krásu své lásky tak, jako se stane naším vlastnictvím mistrovský obraz, který si častěji prohlížíme, takže záleží jen na momentálním selhání představitivosti, toužím-li navíc po její tělesné přítomnosti. A přece - nečiním správně, když svou lásku, svého mazlíčka, takhle z vnějšku rozpitvávám. Jak často jsem si přece přál něžně pohladit její jemnou ruku, vyprovokovat ji, aby se rozpovídala, dívat se jí dlouze do očí! V tyto myšlenky a touhy se už mísí všechny neuchopitelné reflexy oné krásy mimo tento svět. Jakmile má skepse na okamžik usne, pak přece jen slyším ve své lásce zpívat anděly a na bránu své duše bušit vzpomínky na ráj. A ona sama, moje duše, snáší s úsměvem všechny hrubosti a všechna znásilňování panovačného myšlení. Spí pod temnými závoji, spí a snad sní o nejvnitřněj-ších tajemstvích onoho světa, u jehož bran mé vědomé bytí ve svých nejvyšších okamžicích ještě zůstává sklíčeně stát.

A tahle moje duše mi vypráví hezky znějící cizí řečí o blažené vlasti, jejíž jsme oba, Alžběta a já, zatoulané děti a zbloudilí občané. Jako zvláštní, sladká vůně, jako takty nikdy neslyšené, přec ale ze sna

známé melodie - jako odpověď na nikdy nepoložené, přesto oblažující otázky.

Ó tahle duše, tohle krásné, temné, domovské, nebezpečné moře! Zatímco neúnavně zkouším, polaskávám, oťukávám a dobývám její třpytivý povrch, vyplivne mi občas vždy znovu k nohám jako na posměch z bezedné hloubky cize zbarvenou hádanku, lastury, hovořící o nezměrných, cizích prostorách, tak jako kus prastarého šperku vyvolává útržky nejistých tušení o pradávných, do hlubin ponořených dobách.

Tam leží snad i moje umění, tam spí snad i má píseň, vášnivá, hrdá píseň s dravými, bakchantskými takty, zatímco já promarnuji sílu

a mládí na neúrodných polích. Ach, kdybych našel zas ty nálady, jimiž mě za minulých let tak bohatě a bujně obdarovávala každá jarní noc, ten blouznivě bezuzdný tep srdce, ten hluboký ponor do fantazie a do vzrušeného bušení vlastní krve!

Vitznau, 10. září 1900

Sotva jsem dnes poznal lidi, kteří po deset dní seděli se mnou u stolu. Jako by od včerejška uběhlo deset let. Moje knihy, můj pokoj, moje rybářské náčiní, moje šaty, moje vlastní ruka - všechno je mi cizí, nic mi nepatří, všechno mě tísní svou neočekávanou přítomností.

Ó, tahle noc! Deset hodin beze spánku, každou minutu boj mé utlačované duše s hroznou, samovládnou myšlenkou, boj se skřípěním zubů a štkáním, zápolení beze zbraní, hrud' proti hrudi, se všemi úskoky a krutostmi zoufalství. Všechny přehrady a hranice, které jsem si ve vnitřním životě vytýčil, všechny pracně připravené setby, všechny položené základní kameny jsou v těchto hodinách rozšlapány a zničeny.

Připadám si stále ještě jako ve snu.

Po jednom těžkém, až únavně smutném večeru - slunce zapadalo, jak jsem je ještě nikdy neviděl zapadat - jsem šel brzy spát. Před okny mi dýmalo jezero a tlouklo mírnými, pravidelnými vlnami do zdí. Z postele jsem viděl, jak se proti bledému nebi tyčí Ham-metschwand. Tu jsem začal cítit, že hodina dlouho odkládaného boje je neúprosně tu, že všechno, co je ve mně potlačené, řetězy spoutané, lehce uvázané, rozhořčené a hrozivě cloumá pouty. Všechny důležité okamžiky mého života, za nichž jsem svému určení vymezil nový, užší kruh, za nichž jsem odebral živnou půdu pocitu věčnosti, naivnímu instinktu i vrozenému, nevědomému životu, se vynořily v mé paměti jako sevřený, nepřátelský šik. Před jeho nájezdy se začaly chvět všechny trůny i sloupy. A teď jsem najednou věděl, že už není co zachránit; na povrch se vypotácelo celé mé uvolněné podvědomí, rozbíjelo a zesměšňovalo bílé chrámy a světlé, zamilované obrazy. A přesto jsem se cítil s těmito zoufalými buňiči a obrazoborci spřízněny, měli rysy mých nejmilejších vzpomínek a dětských dní.

Současně s tímto poznáním se mi do nitra drala hořce ostrá bolest, která mě mučila a vyhlodávala znetvořenými, rozpolcenými pocity, dlouho, celé hodiny, až jsem byl jako trýzněné, bezradné, ustrašené

dítě. Rozvzlykal jsem se, bez slz, cloumalo to mnou nevýslovně hořce, až k zoufání.

Dost, dost! Noc je za mnou; vím, že tak hrozná se už nikdy nemůže vrátit. Už necítím bolest, jen línou ochablost a neurčitý pocit, cosi únavného, nevyzpytatelného, nejistě bolestného, jako by mi uvnitř něco prasklo, přetrhl se nerv, semínko puklo. A já věřím - ... Ne, ne!

A přesto: ne že věřím, já cítím, vím s nezměnitelnou jistotou - tohle je moje mládí, moje naděje, to nejlepší a nejsvětější, jehož odseknuté šlahouny cítím v sobě jako něco cizího, rušivého. Podzim.

Už tu déle nevydržím. Zítra se vrátím do města. Toto melancholicky tiché jezero s podzimně vybledlými pastvinami, ty chladné kopce a studené nebe mě děsí. Platon, kterého jsem si vzal s sebou, leží na stole. Mizerná makulatura. Čím je mi Platon? Potřebuji vidět lidi, slyšet jezdit vozy, rozřezávat nově vyšlé knihy a časopisy a vdechovat čerstvou, nezralou vůni chvatného života, a taky toužím trávit noci v malých vinámičkách, s prostými děvčaty vést všední řeči, hrát kulečnick a provozovat tisíc nicotností, jež sám pro sebe mohu mít za tisíce důvod tohoto bídneho pocitu, který bez důvodu a bez ohlušení už déle nesnesu. Musejí být přece ještě požitky, které mi jsou neznámé, vzruchy, na které budou mé nervy prudce reagovat, vzácné knihy, které mi mohou přinést radost, ještě nějaká nová, rafinovaná hudba.

Nezapomenu na to, po celý život. Ó tahle noc! V každé bezesné noci budu trpět vzpomínkou na tahle muka, budou se po mně dívat jako skrytí zlí duchové při každém požitku, při každém vznětu,

smazávající všechny hranice blaha a bídy a rozpouštějící všechny vjemy v onen bodavý, jedovatě sladký, bolestně ubíjející pocit, který mě nikdy tak nemučil jako tuto noc. Něco z toho pocitu má v sobě Presto z té děsné Chopinovy Sonáty b-moll - člověku je při tom, jako by mu někdo přejížděl po jemných, jemných obnažených nervech. Bolavé šimrání, tichá sladká bolest - ale o takt víc a člověk by padl do mučidel zoufalého, rafinovaného smutku, který se může vystupňovat až k silné, tělesné bolesti. Alžběta - ...

Sečteno a podtrženo. Mně zůstává při obstojně mladých letech ještě slušně zachovaný zbytek dříve znamenité fantazie, určitá, i když už trochu opotřebovaná schopnost užívání a aranžování měňavých nálad a malý základní kapitál "duše", který může při opatrném

používání zinscenovat a zabezpečit eventuelně jednu či dvě lásky lehčího žánru. Připočteme-li k tomu dlouhým návykem získanou pohotovost v tragicko-idealistické a suverénně trpitelské póze, pak si musím sám sobě gratulovat k tak pěkným básnickým schopnostem a nemám důvod mít starost o svou budoucnost autora. Budu napodobovat nikoli bez osobních rysů Nielse Lyhna a v extázích přetrumfnu nejzjemnější Vídeňáky. Po německu to znamená: fuj tajfl! Ale k čemu jsem se učil moderní němčině a vídeňštině?

Basilej, 16. září 1900 Už zas mám dost, jsem přesycený! Vrhel jsem se na své knihy, přestávky mezi četbou Nového života jsem vyplňoval E.T.A. Hoffmannem a Heinem, v mdlých hodinách zapletl mezi strojeného Ge-orga a lyrického Hofmannsthala jednu kapitolu z Jakoba Böhma. Klobouk dolů před mým antikvářem) Sehnal mi nedostupného Böhma, z roku 1730, vydaného u Ueberfelda, s připojenými mědirytinami. Jen kdyby byl ten "bohobojný osvícený Teutonicus Philoso-phus" ve své knize Theosophia revelata poněkud zábavnější! Jsou tam kapitoly zvláštního půvabu, ale s četbou se musí šetřit, aby se zachoval cizí zvuk jeho řeči. Výrok o žluči, který jsem dnes u něho četl, si chci přece jen zaznamenat: "Viz, člověk má v sobě žluč, to je jed, a nemůže bez žluči žít, neboť žluč činí siderické duchy pohyblivými, radostnými, triumfujícími, plnými smíchu, neboť ona jest pramenem radosti. Jakmile se ale vznítí v jednom prvku, pak zničí celého člověka, neboť hněv siderických duchů pochází od žluči." A pak: "Právě takový pramen má i radost, a je rovněž téže substance jako hněv. To jest, když se žluč vznítí v kvalitě libé či sladké tím, co je člověku milé, tu se chvěje celé tělo radostí, přičemž v něm často sideričtí duchové též jsou nakaženi, jestliže se žluč příliš hne a v sladké kvalitě vzkypí."

Před méně než dvaceti lety jsem učinil jako malý plavovlasý chlapec první pokus o četbu. Otec mě našel skloněného nad knihou a vyjmenoval mi několik písmen. Pak ale knihu zavřela vyprávěl mi svým moudrým, milým způsobem o velikém světě liter a knih, který se mi otevře abecedou, a z něhož nepoznám ani nejpilnější čtenář za nejdělnější život ani tisícinu. On sám tehdy nad knihami už téměř zeše-divěl a za svým vysokým, bystrým, příliš často bolestí trpícím čelem

nosil obsahy nespočetných svazků. Dvacet let! Já od té doby přerýl pořádný lán tohoto světa písmen a vyhrabal a prolístoval leckterý dávno téměř ztracený tlustospis. A teď - těch pár slov, která přecházejí a mají ještě nade mnou moc, by nenaplnilo ani deset svazků. Je ještě pár vzácných starých spisů, po kterých bych toužil a z nichž mě každý, když mi padne do ruky, vzruší a vzbudí mou zvědavost - a pak je to jako s chyceným motýlem: žádost byla ukojena, ten vzácný exemplář na okamžik potěšil svým leskem, a co zbude - knižní titul a mezera v seznamu ještě očekávaných uspokojení.

Basilej, bez data Čekal jsem večer v kasinu, abych viděl obecenstvo, až bude vycházet z koncertního sálu. Bylo chladno a přšelo. Pak se to množství lidí vyvalilo ven. A na schodišti z balkonu se náhle mezi známými tvářemi vynořil Alžbětin obličej. Sestupovala pomalu a ztratila se i se svými průvodci v davu. Ta minuta, kdy se celá její krásná postava vynořila rozehrátá a veselá na osvětleném schodišti, ve mně vyvolala zvláštní náladu. Docela jako v hezkých, zažloutlých románech jsem byl tím smutným milovníkem, který stojí za deštivé noci před osvětleným slavnostním sálem a vidí svou dámu, jak vyšnořená a žertující kráčí kolem se společníky, oblaženými její přízni. Ten smutný milovník má klobouk naražený hluboko do rozbolavělého čela, šedý plášť mu vlaje ve větru. V očích má opovržení, ale na bolestně semknutých rtech spočívá žal lásky a šíravý smutek. Otočí se, sundá klobouk, přejede si horkou rukou přes horké čelo a deštěm navlhle vlasy a zmizí v mlhách nehostinné deštivé noci.

A to k paní Buserové do "Rybářské jizby". Ta mi donesla v mnoha pohárech "nejlepší kvalitu", načež reakce žluči na "libou kvalitu" přistihla starého dobrého Böhma při lži. Měl jsem tam dlouhou rozmluvu s Hessem, který mě samozřejmě opět malicherně káral a pošťuchoval, až jsem začal být hrubý. Pak byl spokojený, já též, a nakonec mě ten dobrák dovedl všemi úskalími kymácejících se domů a tančících luceren k mým penátům.

Basilej, bez data Kdyby se můj přítel z mládí Elenderle nebyl v oné ošklivé noci v túbingské "Velrybě" zastřelil, byl bych navrhl jeho přijetí do našeho znamenitého klubu. Založili jsme totiž ve třech "Klub vykoleje-ných". Tři členové je málo, ale město Basilej jich z téhle branže víc nemá.

Basilej, bez data Hesse chce ze mne vymámit článek o Tieckovi, kterého přece zná lépe než já. Přitom mě náhle napadla báječná podobnost mezi tím autorem pohádek a mnou. U obou z nás tytéž citlivé nervy, tentýž nedostatek plastičnosti, tentýž sklon k prchavosti, povrchnosti, měni-vosti, pomíjivosti a nepevnosti, stejná rozmarnost živé fantazie, tatáž spřízněnost s hudbou, tatáž tendence k bourání zásad, k umělecké ironii.

Basilej, bez data Ah! ce n'est point gai tous les jours, la bohème!

Basilej, bez data Pítí vína taky nadlouho nevydrží. Sedávám občas ve Vlčí jámě, piji hallauské a listuji v Böhmově "Cestě ke Kristu", přičemž mi chvílemi tahle četba, vlastně bezbožná, skýtá tichou rozkoš.

"Chtěl jsem tě ale varovat," říká ten teosof, "nemyslíš-li to vážně, zanech drahých jmen Boha, aby ti v duši nevznítily Boží hněv." A později: "Nemáš-li vážný úmysl jít po cestě za novým znovuzrozením, pak nech ta svrchu psaná slova v modlitbě nevyslovená, neboť se ti v tobě stanou Božím soudem."

Ten zbožný mudrlec má pravdu. Jeho slova činí mne, nesvatého čtenáře, smutným a "působí zoufalství", neboť každé z nich nese v sobě onu sílu a věčné mládí, podmíněné nadšením a vírou, což mě naplňuje závistí a steskem.

Basilej, bez data Chci odjet. Tuto noc se mi zdálo o mém mládí, jako bych bydlel kdesi začarovaný v nějaké vzdálené zemi mezi zelenými kopci. Taky mi bylo, jako by hrála jedna krásná, dobře mi známá žena na křídle z fialek Chopinovo Nocturno Es-dur, onu píseň křehkých, tajným hořem zduchovnělých taktů, které opravdu rozumějí jen ti, kdož jsou choří touhou po domově a mají zlomená křídla. Vytáhl jsem své zapomenuté a zaprášené housle a tichými tahy smyčce vyvolal tu něžně plachou melodii, a z toho starého, zahnědlého nástroje s ní kdesi vespodu důvěrně znělo moje ztracené mládí.